

B. PERNICA :

PÍSEMNICTVÍ NA ZÁPADNÍ MORAVĚ

Kulturně-historický nástin.

Vytiskla tiskárna Jar. Strojil v Přerově.

Naši pohanští předkové měli svou poesii lidovou. První nepochybné památky literární dává však Čechům teprve křesťanství. Jdeme-li po stopách dvojí liturgie křesťanské v našich zemích, ožívujeme si nejstarší literární plody, napsané jednak písmem slovanským, jednak latinským.

Latinsky napsal trebičský benediktin Albinus již v polovině 12. století dějiny Moravy, jež byly později ozdobou knihovny Karla st. ze Žerotína. Latinskými historiografy Třebíče a kraje byli opati téhož kláštera Tiburcia Matěj v 13. století.

Konečně objevuje se po nesmělých bohemikách první písemnictví české, v němž v popředí stojí duchovní píseň chrámová a epika duchovní. Slavnou Alexandreidou je u nás zahájena i epika světská a tu první závan přilétá z ní do kraje hrdinským líčením bitvy u Křešťaku, v níž krále Jana Lucemburského provázeli Jindřich z Klimberka, pán na Jemnicku. Staročeská Píseň o bitvě u Křešťaku ho nejednou vzpomíná.

Po skladbách tendenčních, lyrice a básnictví dramatickém hlásí se staročeské písemnictví naukové, v jehož čele stkví se kronika Dalimilova, první kronika napsaná po česku neznámým šlechticem z východních Čech. Za původce jejího byl neprávem považován Dalimil Meziříčský, kanovník kostela boleslavského a odtud tato kronika byla nazývána též boleslavskou. Omyl tento způsobil Hájek a objevuje se u Pešiny z Čechorodu a u Balbína, který jej rozšířil.

Král Karel IV. dbal o rozvoj písemnictví naukového a sám se zúčastnil vedle historiografie i práce slovníkářské. Ze starších prací Bohemáře a Vokabuláře čerpal podnik jím podnícený a uskutečněný mistrem Klaretem za pomoci Arnošta z Pardubic, Jana ze Středy a jiných. Dílo bylo jakousi encyklopedií věcnou se souhrnem vědecké terminologie a dbalo o živou mluvu stejně, jako o církevní slovanštinu. Jedním z opisů tohoto Kleretova díla byl Prešpurský slovník z konce XIV. stol. a výtahem z něho Rahradský slovník, asi stejnověký.

Nebylo zanedbáno ani písemnictví právnické a usilováno o kodifikaci a úpravu obyčejového práva. Po řádech a právech zemských přišla na řadu města. Kodex městského práva jihlavského sepsal r. 1365 notář Václav z Olomouce a jest velmi důležitou, skvělou a uměleckou výpravou vynikající památkou historie právnické.

Největšího významu nabyly ovšem v staročeské próse spisy náboženské a vzdělávací. Samostatnou skupinou mezi překlady staročeských žaltářů tvoří evangeliáře, mezi nimiž uvádí se *e v a n g e l i á ř R a j h r a d s k ý*, obsahující četné moravismy.

Husitství zapustilo u nás kořeny připravené sektou Valdenských. Ve 13. století dostali se tito heroldové naší reformace na Jindřicho-Hradecko a odtud do Rakous a do Jemnice. Současně s Husem objevují se na paladiu reformačním význační Moravané, a to Šimon z Tišnova, Petr z Mladeňovic, Stanislav ze Znojma, Petr ze Znojma a později i Oldřich ze Znojma.

Šimon z Tišnova, mistr svobodných umění, byl na počátku XV. století profesorem na pražské universitě. R. 1409 byl děkanem fakulty artistické a spolupodepsal památný dekret kutnohorský. R. 1411 byl zvolen za rektora pražské university. 26. června 1415 poslal mu Hus pozdrav z Kostnice. Šimon přišel o život 1. dubna 1421 za náboženských bojů v Berouně v Čechách.

Petr z Mladeňovic, historik Husův, narodil se v Mladeňovicích na Jemnicku a odebral se do Prahy na studie. Poslouchaje Mistra Jana na universitě i v kapli betlémské, přilnul k němu a provázel ho r. 1414 jako písař Jana z Chlumu do Kostnice. Tam prokázal nešťastnému mistru tolik služeb, že tento louče se s ním před smrtí napsal: Věz, že není peněz, kterých bych já chtěl vážit nad tvou nejvroucnější, nejpevnější a nejvěrnější láskou. Po smrti Husově zaujímal na universitě v Praze význačné postavení a když se stavěl proti radikálnímu křídlu Husitů, měl býti s Křišťanem z Prachatic utopen, ale byl pouze na dva roky z Prahy vypovězen. Zemřel 7. února 1451. Z lásky k Husovi napsal *Relatio de magistri Joannis Hus causa in Constantiensi consilio acta*. Do práce vložil spoustu dokumentů a Relace stala se Palackému pramenem pro vyličení konce Husova. (Srv.: Flajshans: O mučednících českých knihy patery —, Palacký: Dějiny —, Tomek: Dějepis Prahy —, F. Jech: Soupis osob.)

Stanislav ze Znojma pocházel ze zámožné rodiny, stal se mistrem na universitě pražské a přednášel nauky filosofické dle Aristotela a theologické dle Wiclifa. Byl učitelem a přítelem Husovým. Názorově se rozešli r. 1408, kdy shromáždění údové národu českého usnesli se na spálení knih Wiclifových. Veřejně proti němu vystoupil r. 1412, společně se Štěpánem z Pálče, s nímž sepsal i traktát proti slavnému mistru. Rok na to předložili synodu duchovenstva českého, který arcibiskup proti Husovi sezval, spis, za nějž je král společně s Petrem ze Znojma vypověděl z království. Stanislav zemřel za vyšetřování Husova v Kostnici přec jen v Praze r. 1415 a zanechal po sobě několik traktátů pro Husa i proti němu, komentář k Aristotelovým *Libri Physikorum* i své dílo *Universalia realia*, jímž se staví mezi přední stoupence realis-

mu na universitě v Praze. Přičítá se mu také Tractatus de universalibus.

Petr ze Znojma přednášel na fakultě theologické v Praze asi od r. 1390. Napřed hájil Husa, později se obrátil proti němu.

Západní Moravou prošel přítel a spolupracovník Husův Jeroným Pražský. R. 1410 měl v Budíně před králem Zikmundem, panstvem a kněžstvem kázání, nesené duchem Wiclifovým. Když potom prodléval ve Vídni, zavedl s ním pasovský biskup šetření proti kacířství. Jeroným utekl z Vídne do Lávy a podél toku Dyje dostal se až na Bitov, odkud psal 12. září r. 1410 do Vídne dopis.

Oldřich ze Znojma, kněz tábořský, byl r. 1432 členem vyslanectva českého národa na koncil basilejský, kde jeho řeč vyvracel dominikán a inkvizitor kolínský Jindřich Kalteisen.

Na hradě Sádku nedaleko Mor. Budějovic nalézá se starý obraz s latinským nápisem: Přísný bičovatel nepravosti církevní, Jan Žižka. ve válce husitské nejvyšší vůdce, zemřel r. 1424. Pod nápisem následuje potupná báseň, připojená pravděpodobně jako výsměch k výše označenému textu.

Všechna vyznání, jež v Čechách po válkách husitských vznikla, dovolávala se bible. Proto byla tato znovu a znovu opisována, překládána, při čemž bylo dbáno i revise překladů, odstraňující zvláště archaismy. Teksty jednotně upravené podávají bible z první polovice XV. stol., mezi nimiž je i bible Boskovská.

Bibli, tak zvanou Kutonohorskou, dvakrát vydal básník Martin z Tišnova, pišící latinou a později knihtiskař v Kutné Hoře. V mládí byl ve službách olomouckého biskupa Tasa Černo-horského z Boskovic. Napsal báseň o 2000 verších, v níž jsou významné narážky na chování pánů k měšťanům, činí se v ní zmínka o klášterní kostnici sedlecké a uvádí se v ní pověst o původu Kutné Hory, jakož i o válčení Jana z Cimburka s císařem Zikmundem. Roku 1443 pořídil Martin opis lékařského spisu Macii de virtutibus herbarum. V Kutné Hoře si zařídil tiskárnu, když se byl naučil knihtiskařství u norimberského impressa Koburga.

Větší množství spisů své doby opsál Oldřich Kříž, narozený v Telči r. 1405, s počátku učitel, později kněz řádu sv. Augustina v Třeboni. Sestavil sbírku současných spisů týkajících se náboženských bojů strany husitské a katolické. Zemřel stoletý a v pozdějších dobách byla mu zasazena v Třeboni pamětní deska.

V Křižanově u Velkého Meziříčí se narodil kolem roku 1428 Václav Křížanovský. Dosáhl na pražské universitě mistrovství svobodného umění a jako kališník byl poslán Rokycanou, na jeho vlastní náklad, do Vídne a do Bononie studovat bohosloví. Vrátil se sice jako doktor theologie, ale též jako kato-

lík. R. 1461 začal přednášeti bohosloví po katolicku a zahájil boj proti profesorské straně kališnické. Byl za to z universí vyloučen, ale v útocích jako probošt U Všech Svatých, kanovník u sv. Víta a v Olomouci, konečně u sv. Apolináře v Praze, neustával, naopak je stupňoval, takže ho musel sám biskup vratislavský Jošt z Rožemberka upozornit, aby se mírnil v útocích proti Rokycanovi a králi Jiřímu.

Václav Vaněk z Jihlavy, který žil ještě r. 1466, byl právníkem a krasopiscem českým, který založil v Olomouci městskou knihu pamětní a vkusně ji vyzdobil iniciálkami. Podobnou knihu založil i v Brně.

Severin z Jihlavy napsal r. 1508 české dílo o právech městských. Byl městským písařem v Jihlavě.

Burian Brtnický z Valdštejna byl pánem Mor. Budějovic. R. 1500 dal si opsati od Stanislava z Křižanova výklady M. Jana Rokycany na čtení svatá nedělní a r. 1522 přestoupil z víry katolické na kališnickou. Miloval literaturu a sám složil dvě písně, jež se nalézají v českém Hodináři, přepsaném dle jeho přání od Martina Bubly pro Burianova bratrance Zdeňka. K Hodináři připojen je Žaltář, staročeský kalendář a Husovo kázání o umučení Páně. Vše chováno je jako vzácný rukopis ve Stockholmě.

Augustin Schwarzel, spisovatel z Třebenice, byl katolickým knězem v Mor. Budějovicích. R. 1540 přeložil dvě řeči vídeňského biskupa Fabera. Rukopis je chován v studijní knihovně v Olomouci.

Náboženským spisovatelem, básníkem a homiletistou byl Jakub z Kamence, který zemřel r. 1565 ve Velkém Meziříčí. Dějepiscem Jihlavy byl Bernard Sturm, který psával též latinské verše. Zemřel v Jihlavě dne 28. října 1582. Korunovaným básníkem jihlavským byl Kašpar Stolschagius, doktor filosofie a theologie. Byl v Jihlavě pastorem primariem a zemřel dne 17. ledna r. 1594. V dovedné elegii opěvoval městský znak, ale skládal i epigramy a psal delší práce. Ve Staré Hůře u Jihlavy zařídil si tiskárnu a v ní tiskl své práce. Známý jsou z nich: Daphnis nebo Ecloga parenatalis (na smrt Hynka z Valdštejna) a Colloquium carnis et spiritus. K vynikajícím latinským básníkům této doby náleželi: Jakub Holzer, Mat. Eberhard, Pavel Judex a Jakub Sorgenfrey, všichni z Jihlavy.

Nový směr, který se v literatuře po reformaci hlásí, nazývá se humanismus. Začal k nám pronikat již za Karla IV., ale spory náboženskými byl jeho příchod zdržen. Teprve od konce XV. století začal se u nás ujímati a to především jako humanismus latinský. Po uklidnění myslí vzrušených náboženskými boji snažil se obroditi člověka a rozvíti jeho osobnost za pomoci obnovené

kultury klasických národů. Stoupenci jeho stávali se s počátku výhradně katolíci, ježto nekatolíkům vadilo jeho pohanství. Nejvýznačnějším básníkem tohoto nového směru byl Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, probošt a dvořan krále Vladislava II.

Jeho důvěrným přítelem byl V a l e n t i n M e z i ř í č s k ý, latinský básník a matematik, jenž se narodil v druhé polovině XV. století ve Velkém Meziříčí a zemřel 10. října 1540 v Žatci. Po studiích na universitách severoitalských byl dosazen za rektora školy v Žatci, kde byl r. 1495 jmenován radním písařem. Od r. 1499 byl důvěrným přítelem Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic a pod vlivem jeho přilnul s láskou ke starým klasikům. Jejich studium zavedl dokonce i do Žatce. Vynikal vzděláním a ušlechtilostí ducha.

Z humanismu latinského vzniká zakrátko humanismus český, usilující o vytríbenější vkus literární v českém jazyku a písemnictví. Rozvoje se mu dostává založením humanistické knihtiskárny Mikuláše Konáče z Hodištkova, později přičiněním knihtiskárny Jiřího Melantricha a jeho zetě Adama Daniela Veleoslavína.

M i k u l á š K o n á č z H o d i š t k o v a byl rodákem od Nového Města na Moravě, písařem hor viničních v Praze, místosudím a zámožným občanem. Od r. 1507 měl v Praze tiskárnu, v níž působil nejen jako impresor, ale i jako korektor, překladatel, upravovatel a spisovatel. Zemřel r. 1546. Vydal spisy praktické, historické, náboženské a satirické, překlady klasiků, jako Lukiána, humanistů, jako Petrarky, Aeneáše Sylvia, Beroalda a četné knihy mravoučné. Byly to Burleovy Životy a mravná naučení, Crhovo Zrcadlo múdrosti, čili Čtverohranáč a latinské zpracování Bidpajova Pravidla lidského života. Sám napsal knihu o hořekování a nařikání Spravedlnosti, královny a paní všech ctností, jež vyšla r. 1547, tedy posmrtně. Z němčiny přeložil biblickou hru Judith. S počátku psal a překládal jako mnoho jiných jeho současníků velmi neobratně a pod vlivem latiny, později dlouhou praxí naučil se psát jazykem správným, hutným a jadrným.

Humanismus ani reformace nedaly však Čechům velkého slovesného díla, neboť silní duchové utápěli se ve sporech náboženských a stavovských, kdežto veršování chápali se povětšinou lidé nehodní a to pro zisk, či z pohnutek moralisticko-tendenčních.

Kališnický kněz, V a v ř i n e c L e a n d e r R v a č o v s k ý, byl jedním z nich, i když se snažil býti moralistou opravdovým. Narodil se r. 1525 v Roudnici, studoval v Praze a později v cizině, kamž se dostal jako průvodce a vychovatel mladých Valdštejnů na Brtnici. R. 1565 vymohl mu Zdeněk z Valdštejna erb a přídomek Rvačovský a téhož roku Hynek z Valdštejna faru v Mor. Budějovicích. Leander si však nevážil panských darů a i kališ-

níkem byl velmi špatným. Oženil se dokonce, což utrakvistická konsistoř pronásledovala a pak putoval s fary na faru, soudě se s panstvem světským i mocí církevní. V Mor. Budějovicích pobyl v letech 1570—1572, nato se stal farářem v Újezdě a r. 1573 v Jaroměřicích nad Rokytnou. Dále vystřídal Krhov a Jevíčko, Slaný, Kostelec nad Labem a Bohdaneč. Byl dokonce několikrát vězněn a od r. 1590 byl pod přísným dozorem utrakvistické konsistoře v Praze, neboť jako ženatý kněz měl 11 dětí. Svůj neblahý a nesnášenlivý život ukončil někdy po roce 1590. V literatuře má význam jako spisovatel kulturně historický, neboť jeho hlavní dílo Masopust, alegoricko-satirická skladba, míří svými výtkami na jeho současnost. Podnět k této skladbě daly mu události v Mor. Budějovicích. Spis dokončil r. 1579 v Slaném a vydal jej r. 1580 v Praze u Jiřího Melantricha. Z jiných jeho prací jsou známy: O přátelském posezení a křesťanském hodování (1569), Knížka zlatá, v nížto předkládá se člověku křesťanskému, jakou by zbraní měl se hotoviti proti nepříteli ďáblu (1577) a Výklad modlitby Páně velmi utěšený, s předmluvou M. Petra Codicilla z Tulechova (1585). (Srv.: Jungmann: Historie 623 —, J. Vlček: Dějiny čes. lit. I. 1425 —, F. Jech: Soupis osob.)

Písemnictví evangelickému scházela v této době původnost, jak je patrné na díle J a n a Š t e l c a r a Ž e l e t a v s k é h o z e Ž e l e t a v y, neboť přidržovalo se mohutné literatury tohoto hnutí v Německu. Štelcar byl luteránským knězem a narodil se v Kutné Hoře. Zemřel r. 1596. Napsal Knihu duchovní o velikých skutcích Pána Boha všemohoucího (1588, Praha), Knížku o pravé a falešné církvi (1589), O stvoření světa mezi Michalem a Václavem rozmlouvání (1591) a Knihu novou o původu kněžství Krista Pána (1592). Horlil zvláště proti přepychu ženské módy a napádal stranu katolickou stejně jako České bratry.

Katolický kněz J a k u b z J e m n i c e sepsal r. 1542 výklad svátečních evangelií pro Ondřeje z Benešova. Jakub byl děkanem v Týně nad Vltavou a rukopis jeho práce chová se na radnici vodňanské.

Ve vědě přírodní vynikl v té době A d a m H u b e r M e z i ř í č s k ý z Riesenbachu, jenž se narodil r. 1546 ve Velkém Meziříčí. Studoval na universitách v Tubinkách a Wirtenberce, kde se zabýval klasickými jazyky, počty a lékařstvím. Po návratu do vlasti byl zprvu vychovatelem českého šlechtice Václava z Budova, později proslulým praktickým lékařem v Praze. Stal se dokonce i universitním profesorem a rektorem a vysokému učení věnoval velikou péči, aby je povznesl. Povolán byl i mezi defensory, kteří dle majestátu Rudolfova byli ochránci university. Ač již stár, začal r. 1612 v Praze bezplatně přednášet o nejvznešenějším umění, medicíně. Zemřel 23. červnar. 1613 v Praze. Pro lid na-

psal prostonárodní zdravotědu: Regiment zdraví, a podnes u lidu oblíbenou Apotheku domácí, výňatek to z Mathioliho herbáře (1595 a jindy). Zároveň vydal Minucii na r. 1589 a hvězdářský kalendář na r. 1590—1591. Od Rudolfa II. byl r. 1580 povýšen do stavu šlechtického. Huber Meziříčský byl i vynikajícím českým vlastencem a znatelem správného spisovného jazyka. (Srv.: A. Novák: Přehledné dějiny literatury.)

R. 1589 připsal svoji Minucii, t. j. menší druh kalendáře, panu Hynkovi Brtnickému z Valdštejna, velikému příznivci věd a umění. Ve věnování jej velebil, že zvláštní jakousi opatrností, výmluvností a přívětivostí ozdoben jsa, poddaným svým, ano Moravanům všem vůbec, za otce jest. H y n e k B r t n i c k ý jako přesvědčený luterán pomohl Aleně Meziříčské z Lomnice vyzdvihnouti vysokou školu luteránskou ve Velkém Meziříčí, na níž i Huber studoval. Jeho synovec a dědic Z d e n ě k B r t n i c k ý z Valdštejna cestoval a psal si Deník, který se nalézá ve vatikánské knihovně v Římě.

V této době nabývá rozvoje a značného významu činnost Jednoty bratrské, vzniklé z horlivých posluchačů Rokycanových a čtenářů nábožensko-filosofických spisů Petra Chelčického. Literární činnost se počíná v Jednotě již koncem XV. století, t. j. souběžně s humanismem. Dva učení mužové, kteří zahajují její literární slávu, nebyli však humanismem dotčeni. Oba porazili v Jednotě směr nepřející vzdělání a jmenovali se V a v ř i n e c K r a s o n i c k ý z K r a s o n i c a bratr Lukáš Pražský.

Zatím co Lukáš představuje se jako církevní zákonodárce, Vavřincova činnost jest hlavně obranná a hájí oprávněnost nové církve. Narodil se r. 1450 na Dačicku, kde se učení českobratrské šířilo přičiněním pánů Krajířů z Krajku a pocházel ze starého zemanského rodu. Byl vynikajícím knězem Jednoty bratrské a spisovatelem mnoha náboženských spisů, traktátů a polemik. R. 1528 poslal bratru Matoušovi do Dačic, kde bylo středisko bratří, Obranu proti tomu, proč nechťeli Bratří přijímati novokřtěnce. Nekrolog bratrský píše, že Vavřinec byl muž rozumný, člověk učený, staré prostoty milovník; mnoho psal, avšak malá toho sbírka zůstává.

Stejně jako na Dačicku pánové z Krajku, tak na Třebíčsku Osovští z Doubravice byli horlivými vyznavači a šířiteli učení bratrského. Z nich S m i l O s o v s k ý z D o u b r a v i c e ihned v prvních letech svého vladaření upravil Bratřím benefícia pro sbor a školu (1572 a 1573), které již před tím zkvetaly pod vedením bratrského kazatele Solína. Solín složil pro bratrský kancionál několik písní a v rušných dobách polemických napsal traktát o večeri Páně. Zemřel v Třebíči r. 1566. Sbor i škola byly potom řízeny mistrem Eneášem Boleslavským, klenotem Jednoty bratr-

ské a později Janem Hlavou, jedním z překladatelů bible Kralické. Tito mužové učinili z Třebíče vedle Přerova a Ivančic nejvýznamnější středisko bratrské.

Bratrským knězem a správcem sboru v Bezuchově byl Jan Beneš Křižanovský, který zemřel r. 1588 v Dřevohosticích. Jan Morava z Křižanova byl r. 1517 bakalářem a měl později v Praze tiskárnu a dům v Ungeltě Týnském.

Za Českého bratra považovali jedni (Jungmann) Beneš Optáta z Telče, zatím co druhí považovali jej za luteránského pastora, katolického kněze a dokonce i za helvetského kazatele. Tento první český gramatikář byl vším tak trochu. Za utrakvistického kněze byl vysvěcen, katolickým knězem se stal po zrušení kompaktát, zbožností a mravností se rovnal Českým bratřím, některými názory luteránům a výkladem o večeři Páně byl blízký helvetům. V jádře byl dokonalým, prostým a myslícím křesťanem. Brzy po vysvěcení byl zvolen farářem ve Velkém Meziříčí, potom byl dvě léta českým kazatelem v Jihlavě, dále se s ním shledáváme v Náměšti, kde byl vychovatelem dítek Václava z Lomnice a po různých příhodách potkala ho smrt jako faráře r. 1559 v Mostkovicích u Prostějova. R. 1524 byl pozván stavy na sjezd podobojích profesorů university a duchovních v Praze a spolurozhodoval o tom, že ku zřízení duchovního není třeba biskupského svěcení, dále, že základem učení křesťanského má být Písmo a, že bohoslužby se mají konati cele v jazyce mateřském. Názorově byl novoutrakvistou a své názory uložil ve spisech: Postilla, čili soubor kázání na celý rok a Výklad epístol apoštola Pavla. S Petrem Gzelem přeložil do češtiny latinský Nový Zákon podle Erasma Rotterdamského a pro své žáky napsal první českou Gramatiku, čili mluvnici a první český slabikář, na svou dobu velmi pokrokový. Pocházel z Telče a s mnoha učenými muži udržoval nejužší přátelství. Bratrský biskup Jan Blahoslav, když se strojí přeložit Nový Zákon z řečtiny, navštívil Optátu a oba se tehdy dohodli na tom, že Luther, Zwingli a jiní reformátoři: ve věcech podstatných všichni dobře píší a sobě neodporují, ale ve věcech služebných, že jsou mezi nimi veliké rozdílové a odpory, církvi Kristově znamenitě škodící, ježto svazek lásky roztrhují. Optát byl osobností svéráznou, ušlechtilou a ryze českou. (Srv.: J. Kynčl: Beneš Optát v čas. Od Horácka k Podyjí, r. X., str. 44.)

Jan Blahoslav, biskup Jednoty bratrské, byl jedním z jinochů, kteří po zlomení odporu Bratří proti vzdělání byli posláni do ciziny na studie. Narodil se dne 20. února r. 1523 v Přerově z vážené měšťanské rodiny. Byl vychováván bratrem Wolfem a později knězem Martinem Michalcem v Prostějově. Od něho byl poslán na doučení v latině do Goldberka ve Slezsku k slav-

nému filosofu Trolzendorfovi a pak na universitu witenberskou, kde se přiučil řádně řečtině a theorii hudby. Po vypuknutí války šmalkaldské vrátil se do vlasti a byl pomocníkem Matouše Strejce a po něm Matěje Červenky při pořádání bratrského archivu v Mladé Boleslavi. Odtud byl poslán do Královce a do Basileje. Když se podruhé navrátil do vlasti, učil krátký čas na škole v Prostějově. R. 1553 přijal jáhenství a brzy nato i kněžství. Přidělen byl opět k pořádání archivu v Litomyšli shořelého a to k ruce biskupu a písaři Jednoty Janu Černému v Boleslavi. Zakrátko ho však Bratři pro znalost řeči a uhlazené chování posílali jako posla ke vznešeným osobnostem za hranice. Biskupem se stal r. 1557 a usadil se v Ivančicích, kde založil tiskárnu, velmi proslavenou. O rok později převzal písařství Jednoty a všímal si hlavně toho, co ještě z historie Bratří nebylo napsáno, aneb co se o nich současně psalo. Jako bývalý učitel velmi se staral o povznesení ivančické školy. Mimo to usiloval o to, aby bratrští jinochové byli posíláni do ciziny nikoliv náhodně, ale pravidelně. Zesnul předčasně na visitační cestě v Mor. Krumlově dne 24. listopadu r. 1571 a jest pochován v Ivančicích. Jest prvním z Bratří, který plně oceňuje vzdělání a dbá o soustavnou a uvědomělou péči o mateřský jazyk. V činnosti jeho se kříží vlivy humanismu s bratrstvím. Své vzdělanosti uvědoměle používal na prospěch písemnictví bratrského. Z děl jeho v popředí stojí Musika, t. j. knížka, náležitě zprávy zpěvákům v sobě zavírající (1558, 1569). Podávají se v ní podle cizích vzorů (hudebně theoretické učebnice Václava Philomata) pravidla zpěvu chorálního. Blahoslav se pokusil i o poetiku duchovní písně. Po prvé se v tomto díle doporučuje pro češtinu prosodie časoměrná. Blahoslav žádá, aby k dlouhým notám byly přidrženy dlouhé slabiky. Tyto práce byly přípravné a Blahoslav je napsal jako průpravu k sestavení kancionálu, na němž se bratrská synoda roku 1555 usnesla a jenž se nazývá Kancionál Šamotulský (jinak Písně chval božských zvaný.) Blahoslavovi pomáhali dva bratři, ale hlavní dílo vykonal sám. Tisk byl proveden r. 1561 v Šamotulách v Poznaňsku pod ochranou Lukáše, hraběte z Górků a péčí Václava Solína, pozdějšího správce knihtiskárny ivančické. Blahoslav shromáždil v kancionálu na 740 písní, z nich 600 bratrských. Vlastních jeho skladeb bylo 68 a prokazuje jimi fond opravdového duchovního básníka. Nová vydání kancionálu, pozměněná a doplněná, vycházela v Ivančicích a v Kralicích. Nejkrásnější vydání pochází z Ivančic z r. 1564. Jako historik bratrský napsal spis O původu Jednoty bratrské a řádu v ní (1550 nebo 1551). Dílo zůstalo v rukopise a líčí v něm vznik Jednoty a její trvání až do volby kněží r. 1467. Vypravování je obratně zasazeno do rámce dějin světových. Bratřím, nepřejícím vzdělání, napsal po-

lemický spis Filipika proti misomusum, ale více než touto polemikou, namířenou proti biskupovi Augustovi, přesvědčil Bratry o důležitosti vzdělání překladem Nového Zákona z řečtiny (1564 a 1568). Po dvacet let sbíral látku k svému velikému dílu Gramatika česká (1571), k níž za základ si položil starší mluvnici Beneše Optáta, Petra Gzela a Václava Philomatesa (1533). Sám shrnuje v mluvnici výsledky vlastního studia a zejména jemná jsou jeho pozorování syntaktická, stilistická a fraseologická. Blahoslavovu všestrannost osvětluje stručná duchovní retorika: Vady kazatelů. Byl vozatajem a otcem lidu Páně v Jednotě, mužem velikým a znamenitým, který písemnictví bratrské přesunul z kolejí úzce konfesijních na širokou dráhu literatury národní a světové. (Srv.: A. Novák: Přehledné dějiny —, A. Gregor: Katechismus dějin.)

Šest let po smrti Blahoslavově zatoužili Bratři po dobrém překladu celého Písma a tak r. 1577 určila církev k vedení tohoto díla žáka Blahoslavova, Ondřeje Štefana a po jeho smrti Isaiáše Cibulku s několika spolupracovníky. Byli to Jan Eneáš, Jiří Strejc, Jan Hlaváč, zvaný Kapitó, Pavel Jesen a Jan Effreim. Jim pomáhali dva znalci hebrejštiny, někdejší israelité, později Bratři: Mikuláš Albrecht z Kaménka a Lukáš Helic. S počátku pracovali v sídle Blahoslavově v Ivančicích, později v Kralicích u Náměště, na panství Jana st. ze Žerotína, kam byla ivančická tiskárna přenesena. Spravoval ji Zachariáš Solín. A zde vyšla v letech 1579—1593 šestidílná bible Kralická, klasické dílo nejen náboženské, ale především národní. Bratři, řídíce se vzorem svého předchůdce, přehlédli dosavadní tištěné bible, založené na Vulgátě, opatřili si starý překlad řecký a nejstarší výklady obou Zákonů, probadali řecký a latinský překlad, srovnali jej s hebrejským a aramejským originálem, aniž opustili, stejně jako Blahoslav při Novém Zákoně, Vulgatu. V letech 1579—1588 vydali pět dílů Starého Zákona a k nim přidali r. 1593 díl šestý, přehlédnutý to překlad Blahoslavův. K biblickému textu, umístěnému uprostřed, připojili po stranách poznámky, jež svědčily nejen o jejich odborných znalostech, ale i o názorech mravních a náboženských. Úprava byla vzorná jako u kancionálu Šamotulského a ozdobená četnými iniciálkami. Pouhý text bez poznámek vytiskli r. 1596 (slavná biblička jednodílná) a pro starší lidi velkým písmem r. 1613. Dokonalý jazyk Kralické bible přijali věřící bratři za svůj, ale brzy stal se vzorem i ostatním nebratrským vyznavačům a spisovatelům. V bibli Kralické se dokonává formální vývoj českého jazyka spisovného a dle ní učili češtině s nestejným zdarem jesuité i buditelé ve století XVIII. Jazyk její se stal jazykem národním. (Srv.: A. Novák: Přehledné dějiny.)

R. 1575 vyšel v Kralicích Výklad řečí božích, t. zv. K r a l i c k á p o s t i l a, opět napsaná správným jazykem.

Členem úzké rady překladatelů Starého Zákona Kralické bible byl I s a i á š C i b u l k a, narozený v Bystřici pod Pernštýnem. Měl největší zásluhy o překlad prvních tří dílů bible. Bydlel v Kralicích, máje tiskárnu na své tvrzi. Jeho péčí vyšel r. 1579 první díl bible, r. 1580 druhý a r. 1581 třetí. Smrt zastihla ho 25. srpna r. 1582 uprostřed pilné práce.

Výmluvným kazatelem byl jiný překladatel Kralické bible a to J a n K a p i t o, bratrský kněz v Třebíči. Zemřel r. 1589. Jeho Postila byla vydána dvakrát (1586 a 1615). Zasloužil se zvláště o obnovu úcty k M. Janu Husovi. Zachováno je jeho kázání na den památný M. J. Husa. Svě posluchače vedl bez lidských vymyšlených přídavek k náboženství vnitřnímu, duchovnímu. Podle Kalvána jsou mu chléb a víno při večeři Páně viditelnými znameními těla a krve.

O pečlivý tisk bible se zasloužil bratr Z a c h a r i á š S o l i n, který v Kralicích zemřel a byl pochován. Nekrolog bratrský o něm poznamenává: Léta Páně 1596 dokonil svůj život v Pánu 8. března. Před smrtí mnoho nemocí zakusil, předce však při sboru i při Čeládce Kristově, i při impressii pilně pracoval a velmi způsobné knihy vydával a tiskl.

Po připojení se Bratří ke Konfesi české r. 1575 význam Jednoty stoupá a za náboženských zmatků na počátku století XVII. její horliví členové Václav Budovec a Karel st. ze Žerotína slávají se politickými vůdci národa.

Z nich K a r e l s t. z e Ž e r o t í n a byl synem slavného ochránce Jednoty Jana z Žerotína. Narodil se r. 1564 v Brandýse nad Orlicí, učil se nejprve na bratrské škole v Přerově a v Ivančicích, potom studoval na universitách v Štrasburku, Basileji a Ženevě, kde poznal reformátora Theodora Bezu. Odebral se k reformovaným dvorům do Navarry, Anglie, Nizozemí a Falce a navštívil i papežský Řím. R. 1588 ujal se správy svých statků, oženil se, ale záhy ovdověl. Po smrti své choti opustil opět vlast a odebral se do Francie, kde pobyl v letech 1591—1593. Zde se při udatném králi Jindřichovi IV. učil umění válečnickému. Zúčastnil se i obléhání Rouenu, ale vrátil se úplně zklamán. Nadšen, s kterým spěchal do Francie na pomoc hugenotům ochablo, neboť poznal zblízka lehkomyšlný život Francouzů. Co poznal ve Francii z válečnického řemesla, toho použil v táboře proti Turkům před Ostřihomí. R. 1594 byl povolán císařem Rudolfem za člena zemského soudu na Moravě. Rozervanost náboženská přinesla mu v úřadě však mnoho nesnází a byl dokonce označen za velezrádce a pohnán před soud v Praze. Obhájlil se skvěle, ale svého postavení na soudě zemském byl zbaven. Stalo se tak roku

1602 a Žerotín zklamán uchýlil se r. 1604 do ústraní. Když vznikl spor mezi císařem Rudolfem a knížetem Matyášem, Žerotín přidal se na stranu Matyášovu a byl též jeho řečníkem na sněmě pražském. Když se dostalo Matyášovi Moravy, stal se Žerotín zemským hejtmanem a jím zůstal až do roku 1615. Znal dobře pochybnost českého povstání a neobětavost české šlechty a zůstal proto v odboji stavovském r. 1618 věren císaři, začez byl vzbouřenými stavy vězněn. Po bitvě bělohorské přimlouval se za některé české rody a dosáhl pro ně značných úlev. Sám chránil zvláště kněží bratrské proti zhoubnému pronásledování jesuitů. R. 1627 vystěhoval se z Moravy do Vratislavě, neboť nechtěl žiti jinak než bratrsky a na své statky jen zajížděl. Při jedné návštěvě, dne 9. října r. 1636, byl postižen smrtí a pochován byl ve svém rodišti, Brandýse n. Orlicí. Dnes jeho ostatky odpočívají v Bludově na Moravě. Stilistické jeho umění dosáhlo vrcholu v Apologii aneb obraně ku panu Jiříčkovi z Hodic, vůdci moravských vojsk r. 1606, který mu vytkl, jak nedobře dělá, když dary boží v sobě udušuje. Žerotín dokazuje, že v dobách tak smutných a nebezpečných, kdy se mu jen pohany dostalo, nelze mu jinak jednati, než žiti v ústraní. Jednání na soudu a sněmích vypsál v dílech: Zápisové o soudu panském (1594—1614) a Popsání sněmův obecních v Brně držaných (1594, 1596, 1597). V pozůstalosti jeho zachovalo se mnoho listů napsaných česky i cizojazyčně, jež jsou pro dějiny velmi důležitý. (Srv.: A. Novák: Přehledné dějiny —, R. Gregor: Katechismus dějepisu čes. lit.)

Luterským farářem a později Českým bratrem byl J a k u b P e t r o z e l í n, náboženský spisovatel, který jako evangelický farář pobyl v Mor. Budějovicích v letech 1601—1604. Narodil se r. 1571 v Kunštátu jako syn duchovního správce tamtéž a v Jevíčku. Studoval v Německu a r. 1592 byl ordinován ve Witenberce. Vrátil se spravoval faru v Rožné a od r. 1600 v Troubsku u Brna, odkudž přešel do Mor. Budějovic. Z nich odebral se roku 1604 do Třebíče, kdež na něho zapůsobilo bratrství, takže již r. 1612 byl pomocným knězem u bratra Jiřího Borovského v Bystřici pod Hostýnem. Od r. 1613 až do svého vypovězení za hranice r. 1625 spravoval třebíčský sbor. Zemřel jako exulant 14. října r. 1633 ve Vratislavi. Jeho dva synové Jakub a Tomáš, oba bratrští kněží, zemřeli v Polsku. Pod dojmem vypuzení Bočkajovců z jižní Moravy napsal v Třebíči Pax christiana, čili Rozjímání napomenutelné a potěšitelné o pokoji křesťanském, duchovním i tělesném, lidu božího v městě Třebíči předkládané (Praha, 1608). R. 1612 vydal Pastor, čili výklad žalmů XXII. (Praha). Při svém druhém pobytu v Telči, jako Český bratr, vydal spisy: VIVens DIS Ce Mor I, kázání o tom, jak by měl člověk živ býti, aby dobře a šťastně mohl zemříti. (Praha, 1613), Postilu

aneb kázání (Praha, 1613), věnovanou paní Kateřině ovd. Osovské, roz. z Valdštejna, Spis o bouřkách tělesných i duchovních (Praha, 1616) a Lazarus redivivus, t. j. Vysvětlení historie o nemoci, smrti a vzkříšení Lazara Betanienského v 7 kázáních — (Praha 1617).

J a n C y r i l u s T ř e b i c k ý, rodným jménem Špalek, byl seniorem Jednoty a Konsistoře pod obojí. Je znám jako spisovatel náboženský. Roku 1619 uvítal s administrátorem arcibiskupství pražského Jiřím Dikastem v kostele sv. Víta Bedřicha Falckého, načež se oba nad ním modlili, když před oltářem poklekl. Jan Amos Komenský vzal si jeho dceru Dorotu za svoji druhou manželku, s níž odešel do Lešna. Cyrilus šel s nimi a zemřel r. 1632 v Lešně.

B a r t o l o m ě j J a v o r o v s k ý, náboženský spisovatel, byl farářem podobojí v Mor. Budějovicích r. 1606 a v Krhově r. 1621. Zde zemřel na útěku před drancujícími vojáky. Napsal Berla Ježíše Krista (1617) a k spisu přiložil výklad na 28. žalm.

D a n i e l S t r e j c V e t t e r u s, syn Jiřího Strejce, překladatele žalmů, byl učitelem nejstaršího syna Bedřicha Falckého. Komenskému byl průvodcem za hranicemi. Napsal cestopisnou knížku Islandia aneb krátké vyličení ostrova Islandu. Práce vyšla německy, polsky a ve vyhnanství r. 1673 i česky.

V á c l a v P l a c h e t s k ý připomíná se r. 1595 jako rector luterské školy ve Velkém Meziříčí a spisovatel několika latinských básní.

R u s í n A b r a h a m N o v o h r a d s k ý byl správcem školy v Mor. Budějovicích v letech 1604—1606. Narodil se v Nových Hradech, r. 1601 byl již na universitě, kde se stal bakalářem a r. 1603 byl správcem školy v Klatovech, odkudž odešel do Mor. Budějovic a z nich do Třebíče, kde pobyl v letech 1606—1607. Přestoupil na kněžství a r. 1611 byl kazatelem v Židlochovicích, potom v Mokropsích. R. 1601 měl jako alumnus nadace Mikuláše Waltera na universitě deklamaci veršem vázanou. R. 1618 vydal v Praze latinsky a česky Summa religionis verae ex confessione bohemia excerpta (Summa náboženství pravého z konfessi české vybraná), Item examen kommunikantův, totiž: Zkušení večere Páně požívajích od D. Martina Lutera sepsané a pro mládež do češtiny přeložené.

J a n R o m a n e c N ě m e c k o b r o d s k ý, náboženský básník, byl správcem školy v Jemnici a to od jara r. 1608. Byl synem Matyáše Romaneca, děkana v Něm. Brodu. R. 1607 se stal bakalářem, učil v Hořicích a odtud přišel do Jemnice. Obrátil se na kněžství a musel do exilia. R. 1639 připomíná se jako evangelický farář v Dežiricích v Uhrách. Doprovodil básněmi Pravidlo služebností církevních, t. j. shromáždění všeho toho, čehož

se při službě Páně v církvi sv. od starodávna užívalo a užívá, jež vydal r. 1607 Tobiaš Závorka Lipenský. R. 1637 vydal Romanec v Trenčíně Monumentum funebre, t. j. památku pohřební ku potěšení rodičů p. Martina Bočka L. a Kat. Šťastné, manželky jeho.

K r i š t o f K l e s c h, narozený v Jihlavě, byl pastorem a inspektorem gymnasia v Erfurtě. Byl poctou a theologickým spisovatelem. Zemřel r. 1706.

Protireformační úsilí zahájilo svoji činnost ještě před uvedením jesuitů do Čech a vyčerpávalo se polemickými a apologetickými spisy. Útoky namířené proti jednotě Českých bratří zahájil salcburský inkvizitor, dominikán Henricus Instoris již na počátku XVI. století.

V jeho šlépějích kráčet františkán J a n V o d ň a n s k ý zv. A g u e n s i s. Narodil se okolo r. 1460 ve Vodňanech, studoval jako kališník v Praze na universitě a r. 1480 dosáhl gradu bakalářského. Nato ihned přestoupil ke katolictví a stal se františkánem-bosákem. Z pražského kláštera bosáků odešel do Jindřichova Hradce, odlud do Jemnice a dále do Bechyně a Horažďovic. Zemřel po r. 1534, pravděpodobně v Bechyni. Všude, kde působil, sváděl hádky o víru slovem i písmem. Snad byl také pisatelem českého spisu o svátosti oltářní, který r. 1489, aneb o něco dříve, sepsán byl od nejmenovaného bosáka v Jemnici a který je chován v klementinském přepise františkána Wolfganga, faráře kadaňského, z r. 1511. Jmenuje se: Epistola ad guendam baronem Moraviae degentem cuisdam fratris ordinis minorum de observantia tunc temporis predicatorem in conventu Jemnicensi. Tento spis byl sepsán proti kacírům a odpověděl na něj Václav Koranda mladší, mistr svobodných umění, polemickým spisem. v němž nazývá jemnické dílo Matrykátem. Z potřeb praxe řádové vznikl r. 1511 jeho český slovník Lactifer, obsahující věcné poučení. Ve svých polemických spisech Aguensis dovedně užíval se značnou obratností jazyka českého a liboval si ve fantasii, alegoričnosti, vtipné hyperbole, jimiž se pořádal s Jednotou Českých bratří a s luterstvím.

L a e t u s L u k á š, narozený ve druhé třetině XVI. století, pořídil na přání Štěpána Vratislava z Nitrovice, regenta panství Adama II. z Hradce a na Telči, výtah ze spisu jezuitského apoštola protireformace Václava Šturma: Srovnání víry a učení Bratří starších a vydal jej v Praze pod názvem: Krátkej spis o Jednotě Bratří Valdenských, jestliže z Boha jest, sebraný z knihy V. Šturma. Výtah vyšel znovu r. 1613 a vyvolal obranný spis českobratrského spisovatele Jaffeta: Historie o původu Jednoty bratrské (1614). Tento Laetus byl farářem v Kdousově a to od r. 1582, současně děkanem bítovským a kanovníkem olomouckým. Od r. 1586 byl děkanem ve Velkém Újezdě, ale téhož roku byl povo-

lán na přání měšťanstva kroměřížského za děkana do Kroměříže. Narodil se v druhé třetině XVI. století v Telči, zemřel 3. ledna 1603 v Olomouci. V dochovaném životopise tohoto kněze je mnoho zmatků a praví se v něm, že r. 1579 byl ustanoven na faru prostějovskou, ale je pochybné, že se v ní uvázal. V letech 1592—1594 byl prý administrátorem kláštera ve Žďáře, a to po smrti biskupa Stanislava Pavlovského. Ani rok jeho skonu není přesný. (Srv.: Jireček: Rukověť I, 442.)

R. 1595 byla zřízena v klášteře Louce u Znojma tiskárna a trvala čtrnáct let. Vydala dvacet jednu práci, z nichž 16 německých, čtyři latinské a jednu českou. Sloužila jako celý klášter katolickým zájmům a k posílení katolického vlivu oproti protestantismu, který byl zvláště občanům německých aneb zněmčených měst bližší než husitství a bratrství.

J a n P l a c h e t s k ý, doktor medicíny, studoval lékařství v letech 1597—1602 ve Witenberce, kdež dosáhl doktorátu před rokem 1610. Usadil se v Jihlavě, odkudž odešel do Stuttgartu a Štrassburku, kde působil jako věhlasný lékař. Psával i latinské básně, mezi nimiž vyniká: *Carmen de incendio recens exorto Trebicii, Wittenbergae* 1599.

J a n H y n e k z V e l í n o v a, právník a latinský básník, byl od r. 1586 českým syndikem v Jihlavě a stál v čele městské školy. Vydal r. 1595 mapu Moravy. Zemřel v Jihlavě 28. října r. 1623.

Š i m o n P a r t l i c, počtář, hvězdář, dějepisec a lékař, narodil se r. 1588 v Třešti. Byl povýšen císařem Matyášem do stavu šlechtického. Došel v Anglii stejně jako Komenských velikých poct.

H y n e k J a n k o v s k ý z V l a š i m ě, praktický spisovatel, pocházel ze starého českého rodu a miloval českou literaturu. Sám napsal *Apateku koňskou*, na tři díly rozdělenou, jejíž rukopis se chová v universitní bibliotece pražské s datem 1650. Je to opis bítovského písaře Adalberta Lagonida. Jankovský zemřel 10. února 1653 a je pochován na Bítově.

A d a m B e n e d i k t B a v o r o v s k ý narodil se v Ostrovačicích u Ivančic. Byl posledním opatem kláštera na Slovanech v Praze (1615—1635). S bolestí dobrého Čecha a vlastence musel vykliditi svůj klášter španělským Benediktinům a obdržel za to kostel sv. Mikuláše na Starém Městě i s farní a kolejní budovou. Zemřel 26. května 1636. Napsal dějiny kláštera Emauského na Slovanech.

K a r e l B a b t i s t i z G o r y, žijící kolem r. 1629, napsal po česku dějepisné zprávy o Velkém Meziříčí a okolí.

J a k u b J ö p s e r, lékař a physikus, narozený v Jihlavě, vydal r. 1680 *Navedení, jak lze lidský život prodloužiti*.

M a j e r K r i s t i a n S. J., profesor matematiky a fyziky v Heidelbergu, byl hvězdářem a napsal šestnáct spisů o hvězdářství. Objevil též první družice.

B a r t o l o m ě j S e v e r i n i, narozený r. 1612 ve Velkém Meziříčí, byl bakalářem filosofie. Napsal elegii na narození Jana Rosacii.

O školství západní Moravy se staral velmi pečlivě na počátku XVII. století rektor pražské university Martin Bacháček z Nauměřic, který dosazoval na školy ve městech pražské bakaláře. Mnozí z nich byli i literárně činní. R. 1609 se připomíná rektor třebíčské školy **K a š p a r R a c o p h a e u s**, skladatel latinských básní a r. 1613 rektor **V á c l a v O l y r i u s S c u t r i u s**, jenž básní oslavil žateckého svého druhu v povolání M. Samuela Labuše Cattena.

J i ř í B r i k c í byl katolickým diakonem v Mor. Budějovicích a podle tehdejšího zvyku napsal veršovanou gratulaci k počtě bakaláře Jiřího Leopolda Netolického: *In honorem primae Laureae* (1614).

Zajímavou osobností svého věku byl kněz **T o b i á š B e r n a r d I g n á c J e l i n e k**, který se narodil r. 1670 v Bystřici pod Pernštýnem a který se stal r. 1670 knězem. Nebyl však asi nábožensky spolehlivý, neboť, když žádal o místo kaplana, poslal ho biskup Karel z Lichtenštejna-Kastelkormu k přezkoušení k jesuitům. Za dvě léta dal jej biskup dokonce uvěznit na Hukvaldech, neboť odešel bez povolení biskupova do Prahy a podrobil se tam zkoušce z filosofie, aby mohl dosáhnouti hodnosti mistrovské. Propuštěn byl jedině na přímluvu svých rodičů a přátel. Pak mu bylo milostivě povoleno studovati na pražské universitěologii a církevní právo. Dosáhl hodnosti bakaláře theologie, ale ctí došel jako básník. Byl totiž poctěn od císaře Leopolda I. názvem korunovaný básník. Od r. 1673 byl děkanem v Rychmburku v Čechách a později ve Skutči. R. 1680 dostal se za faráře do Dačic na Moravě, kde zemřel 24. září 1687. Byl spisovatelem latinským i českým. Prvním jeho dílem byla latinská báseň *Artifici poetici libellus*, kterou věnoval Aleonoře, dceři císaře Ferdinanda III., nevěstě polského krále Michala, když ubíral se přes Olomouc do své vlasti. Po česku napsal oslavný spis pro vrchnost rychmburskou: *Počet nejdokonalejší a nejsvětější Trojice v jednotě a jednoty v Trojici při šťastném a veselém na vrch dědičný Rychmburský vstoupení* (Litomyšl, 1673). Jsa děkanem ve Skutči, vydal latinský básnický spis: *Heptas sacra i est sanctorum Bohemiae Tutelarium, guascerum corpora intra Pragensis arcis ambitum requiescunt. vitae, in horas arte metrica distributae et reverendissima submissione oblatal augustištimo et invictissimo imperatori Leopoldo Primo, Germaniae Hungariae, Bohemiae regi, archiduci*

Austriae a Magistro Thoma Gelinek, Decan Skutensi, Poeta laureato. (Praha, 1679.) — (Srv.: J. Soukal: Horácko a Podhorácko v literatuře, Tišnov 1927.)

František Ondřej Chudánek byl farářem v Mor. Budějovicích a to od 18. července r. 1702 do své smrti 14. února 1733. Napsal a vydal tiskem českou modlitební knížku a věnoval ji Mor. Budějovicím a přífařeným obcím. Napsal prý též kroniku Mor. Budějovic a získal si zásluh o chrámovou hudbu v Moravských Budějovicích.

Martin Klár byl piaristou. Narodil se r. 1691 v Trhové Brtnici a zemřel v Mikulově 17. července r. 1738. Napsal mimo jiné práce: Slovník politicko-řečnicko-dějepisný. Antonín Ignát Vecer byl lékařem v Jihlavě a spisovatelem. V letech 1727 až 1731 se připomíná v Praze.

Těшитelem chudých a opuštěných byl Josef Jöpser, kněz řádu jezuitského. Staral se o opuštěné, zvláště v čase morním. Byl znám i jako spisovatel. Narodil se 19. května r. 1672 a zemřel ve Znojmě r. 1732.

V dějinách moderní vědy fysické se připomíná přímětický farář Prokop Diviš, vynálezce bleskosvodu, význačný kněz, lékař a hudebník. Narodil se 26. března r. 1698 v Žamberku-Helkovicích, dne 29. září 1725 byl vysvěcen na kněze, 30. listopadu 1720 složil řeholní sliby v klášteře premonstrátů luckých u Znojma a 15. června r. 1729 byl jmenován profesorem filosofie. V katalogu řeholníků luckých z doby 1659—1784 jmenuje se doktorem filosofie a theologie, převorem kláštera luckého, kurátem a farním administrátorem přímětickým, znamenitým mechanikem, znalcem a podporovatelem výzkumův o elektřině a vynálezcem zvláštního hudebního přístroje. Zemřel 21. prosince 1765 v Louce. 15. června r. 1754 postavil v Příměticích první bleskosvod, šest let před Franklinem. 10. března r. 1760 mu jej však přímětičtí sedláci strhli. Později litovali svého činu, ale Diviš již svého přístroje na radu opata Hermana Mayera nepostavil. Zabýval se pak již jen léčbou pomocí elektřiny a sestavil si přístroj, zvaný Denis d'or, na němž se docílovalo až stopadesáti druhů harmonií na čtrnácti klaviaturách. Když Ant. Boček puloval r. 1826 krajem znojemským, vypravovali mu Přímětičtí, že Diviš byl kouzelníkem, jemuž museli strhnouti stroj, poněvadž jim zaháněl s polí úrodu. Kromě sedláků měl Diviš řadu nepřátel i mezi lidmi učenými a tím si vysvětlíme, že jen zlomek jeho vědeckých prací vyšel tiskem. V rukopisech aneb v opisech zůstaly po Divišovi tyto práce, dnes povětšinou uložené ve studijní knihovně v Olomouci. Jsou to: Magia naturalis, Theoretický traktát o elektřině, Theoretický traktát, Tractatus theoreticus de Electricitate, Tractatus theoreticus, Descriptio machinae metrologicae,

Dedicatio sarcaticissimis, invecitissimis et glorissimis Monarchis Francisco I. et Mariae Theresiae, Copia epistolae Caesarei Mathematici a me reguisiti cur meum opusculum theoreticum non fuerit a D. t. Barone v. Swieten praelo dmissum, Epistolae ad Curatum Fricker, Epistolae Decani Weinsbergensis M. F. C. Oetinger ad Procopium Divisch do. 27. Februar 1753, Epistola Christophori Birkmann ad endem, Konzept dopisu o tom, že přímětičtí sedláci žádají, aby Diviš mašinu odstranil. Theoretický traktát o elektřině je v zemském archivu moravskoslezském v Brně. Dílo *Magia naturalis*, věnované M. Terezii, chtěl Diviš vydati tiskem a poslal je proto do Olomouce k cenzuře. Tato vytkla práci, že je psána špatnou latinou a že odporuje běžným filosofickým zásadám. Hlavně vydání vadila teorie Divišova, že tělo neumírá, když duše odejde, ale až nemá elektrického ohně. Diviš se bránil a poslal dílo k cenzuře do Vídně. Ale ani ta je nepřipustila k tisku, neboť bylo prý příliš prosáklé naukami Aristotelovými, které v té době nebyly na universitách ve vážnosti. Také odvozování dějů přírody výkladem Písma bylo dílu na závadu. Jediné, co Diviš docílil bylo, že mu Vídeň povolila vytisknouti práci v Německu. Stalo se tak r. 1765 v Tubinkách a r. 1768 ve Frankfurtě v jazyce německém. (Srv.: V. Sach: Prokop Diviš, Brno, 1936.)

V této době katolické baroko vítězí. Evangelické heslo: Či země, toho náboženství obrací se proti nekatolikům. Řád jezuitský roste a nové řády jsou zakládány. Šířitelkami obnoveného katolictví jsou zvláště školy. Pěstován je též ohnivě kult svatojanský a to ještě dříve, než byl sv. Jan Nepomucký blahoslaven. Staré kostely jsou přestavovány, staví se kaple zasvěcené novým svatým a ani panská sídla nezůstávají pozadu. Ze starých slohů vyrůstá nový sloh barokový, který je zaváděn spolu s obnoveným katolictvím. Baroko ponenáhlu prosakuje vnější i duchovní život vznešeného i prostého lidu a zvláště lidové umění napájí se z tohoto nového zdroje.

Příkladem, který daleko přesahuje úzký rámeček kraje, jsou Jaroměřice a život v nich a kolem nich koncem XVII. a počátkem XVIII. století.

Tam po krutém Gerhardovi z *G u e s t e n b e r k u* nastoupil r. 1646 *J a n A n t o n í n*, který vystavěl v barokovém slohu lorentánskou kapli a klášter Servitů. Jeho syn *A d a m* náležel mezi ony šlechtice předobrozenské, kteří svým rozhledem, kulturními snahami a snášenlivostí připravovali národní obrození. Narodil se r. 1678 a zemřel r. 1752. Po studiích na Karlo-Ferdinandově universitě v Praze cestoval, a když se vrátil, rozšířil jaroměřický zámek, přistavěl k němu divadelní budovu a z Jaroměřic vytvořil středisko barokní kultury kraje, jež se projevovala stavbami, sochami, obrazy, ale zejména hudbou, divadlem a slavnostmi. Texty

k českým operám, oratoriím, gratulačním a alegorickým kantátám skládali pro hraběte a pro jeho maestra F. Míču děkan Ant. Ferd. Dubravius, kaplan Jakub Želivský a členové řádu Servitů P. Adalbert, P. Ignati a P. Filip. (Srv.: F. Jech: Soupis osob.)

A n t o n í n F e r d i n a d D u b r a v i u s byl farářem v Horním Újezdě, v Lukově a od r. 1716 děkanem v Jaroměřicích. R. 1732 odešel odtud do Podivína, kde 15. března r. 1756 zemřel. Narodil se v Příboře. Data jeho narození nejsou známa. Napsal: Slavnostní kázání o svatořečení servita Peregrina (Znojmo, 1727), Hlahol osadenní slavnosti svatořečení Jana Nepomuckého v Žďáře (Znojmo, 1728) a Maria virgo regiae urbis Brunensis a Sueco obsessae patrona (Brno, 1747). Pro hraběte Jana Adama z Guestenberku složil oratorní libreto: Krátké rozjímání hořkého umučení Pána Spasitele našeho Ježíše Krista, který při Božím Hrobu ve farním kostele jaroměřickém dne 26. měsíce března před polednem po obyčejném o umučení Páně drženém kázání představené bylo, od dvojctihodného vysoce učeného Pána Antonína Dubravia, Phil. Magistra, svatého Písma bakaláře a svaté stolice apoštolské pronotaria děkana. Stalo se tu na Veliký pátek roku tisícího sedmistého přes pětkrát pět třetího (1728). Muzika pak vynalezena a v pořadnost uvedena od Pána Františka Míči, Jeho vysoce urozené hraběcí excellenci Pána hraběte z Guestenberku komorníka a muziky direktora. Tištěný text je uchován v Zemské knihovně v Brně. Z němčiny přeložil: Obviněná nevinnost, to jest k soudu vedený, souzený a posledně na smrt odsouzený světa Spasitel, jehož vyprovází outřpnost mající lidská duše. Dále je název podobný jako u krátkého rozjímání. Text tohoto oratoria byl vytištěn a chová se v Zemské knihovně v Brně. Oratorium bylo provedeno 15. dubna 1729. Nezachoval se Dubraviův překlad oratoria *Oftere Anstoss des zum Berg Calvariae im Geist aufsteigenden Wandersmann auf die Stimme des leidenden Heilands*. Bylo provedeno 7. dubna 1730. Vedle oratorií skládal na hraběcí popud i libreta k operám, aneb tato překládal. Zachoval se však jedině překlad opery O původu Jaroměřic na Moravě, napsané původně italsky. Opera s hudbou Míčovou byla provedena koncem prosince r. 1730. Text je chován ve dvorní knihovně ve Vídni, ale obsahuje jen dva akty. R. 1732 nepohodl se Dubravius s hrabětem o fundační peníze a odešel z Jaroměřic. Hrabě si pak našel nové osoby k sepisování a překládání textů, ale tak zdařilé a literárně cenné práce jako Dubravius již nenapsali. (Srv.: Helfert: Hudební baroko, Hudba na jaroměřickém zámku, F. Jech: Soupis osob.)

J a k u b Ž e l i v s k ý, nástupce a pokračovatel Dubraviův byl kaplanem v Jaroměřicích a k jmeninám hraběte napsal alegorickou oslavnou kantátu, k níž hudbu složil Míča. Nazývala se Ope-

rosa Terni Collosi Molles a byla provedena 23. prosince r. 1735.

P. A d a l b e r t, člen kláštera servitů v Jaroměřicích, napsal českou komedii, která byla dávána v zámku hraběte Guestenberka v listopadu r. 1728.

P. F i l i p byl též členem řádu servitů v Jaroměřicích a libretistou hraběte. Působil mu však mnoho starostí, neboť raději na blízkém záměčku Sádku hodoval, než psal texty pro Jaroměřice. Přeložil do češtiny text opery Lucullus (od Boulinia), jež provedena byla r. 1731. Dále přeložil do němčiny text oratoria o sv. Janu Nepomuckém a z němčiny do češtiny text oratoria, jež provedeno bylo s hudbou Míčovou r. 1732. Český text ani hudba se však nezachovaly.

P. I g n a t i i byl nejen libretistou, nýbrž i malířem. Byl též členem řádu servitů a zdramatisoval pověst o založení Jaroměřic, jež pak byla vložena do Dubraviova překladu textu italské opery Nicodema Blinoniho O původu Jaroměřic. Měl účast při studování české opery provedené r. 1737 dětmi a snad byl dokonce autorem jejího textu. Jako malíř vypomáhal při výpravě oper.

Tak se šířila ze zámku barokní kultura mezi měšťany a odtud mezi lid.

Ve Veverské Bitýšce působil po padesát dva roků farář V a l e n t i n B e r n a r d J e s t ř a b s k ý, nar. r. 1630 v Mor. Ostravě. Gymnasium vystudoval u jezuitů v Uherském Hradišti a filosofii a teologii v Olomouci. Od r. 1667 až do své smrti r. 1719 působil ve Vev. Bitýšce jako farář, lidumil a spisovatel. Psal latinsky a česky. Své české spisy nepodepisoval a označoval: jeden farář dioecesis olomucensis Moravo-Ostravský. Jsou to: Knížka pobožná o sv. andělich, vydaná r. 1699 v Olomouci tiskem Jana Josefa Kiliána o 168 str. malé osmerky —, Stelarium novum, t. j. Knížka pobožná o bl. Panně Marii, vytištěná tamtéž r. 1701 o 322 str. —, Kazatel domácí proti 7 hlavním smrtelným hříchům, vytištěný v Brně r. 1709 u J. F. Svobody, 364 str. —, Colloquium parthenium super B. V. Mariae Magnificat, t. j. Rozmlouvání duchovní sv. Josefa s bl. Pannou Marií na její píseň: Velebí duše má Hospodína, vytištěno v Brně r. 1719 o 132 str. —, Colloquium ss. senum super cantium Simeonis, t. j. Rozmlouvání duchovní sv. Anny prorokyně se sv. Simeonem na píseň jeho: Nyní propouštíš služebníka svého, vytištěné v Brně r. 1711 o 60 str. —, Katechismus domácí pod titulem o rozmlouvání hospodáře s hostem, vytištěné v Olomouci r. 1715 u Anny Alžběty Rosenburkové, vdovy, o 250 str. —, Vidění rozličné sedláka sprostného, t. j. výpsání obyčejův a mravův lidských, dobrých i zlých, chvalitebných i nechvalitebných, kteří v tomto světě mezi lidmi se konávali a konají pod způsobem anděla svatého sedlákovi sprostnému ukazujícího a naučení mu dávajícímu, vytištěno v Opavě r. 1719

o 304 str. Tyto knížky vydával Jestřabský sám a poděloval jimi své farníky. (Srv.: J. Soukal: Horácko a Podhorácko v literatuře, Tišnov, 1927.)

Ve Znojmě na Hradišti působil v letech 1708—1734 křižovnický probošt J a n F r. J o s e f R i v o l a, který se narodil 11. ledna r. 1649 v Polné. Do řádu vstoupil 5. března r. 1670, tedy v době, kdy velmistrem řádu byl Pospíchal, jehož láska k národu hnala až do protidynastických projevů. Mladý Rivola se stýkal s křižovnickým kronikářem Beckovským a zůstal s ním v přátelských stycích až do smrti. Když r. 1708 hostil na Hradišti dne 12. května pana Zablatského z Tulešic, daroval mu knihu Beckovského: O ctnosti lásky. Jinak udržoval styky se všemi českými zámky a panskými sídly v kraji, šířil mezi drobnou moravskou šlechtou české knihy a měl radost ze všeho českého, co se kde hnulo. Na Hradišti zavedl české bohoslužby a dne 21. března r. 1715 zaznamenal si pln pýchy, že zemský sněm moravský byl zahájen napřed česky a pak německy. Dne 16. března r. 1721 zaznamenal si stejně pyšně, že ve dvorním kostele ve Vídni pronesl na oslavu sv. Cyrila a Metoděje první české kázání jeho spolubratr Böhlm, převor z Prahy. Sám složil slovník, nadepsaný Slovář český. V úvodě praví: . . . já jsem ten Slovář na světlo proto nevydal, abych mé vlastence rozprávěti učil, nýbrž, abych Němcům patrně ukázal, kterak naše řeč česká žádný nedostatek slov netrpí. Snad tato má práce sprostná bude podpal, aby něco lepšího pro čest jazyku svého (což dejž Bože) na světlo vydali a zajistili všichni, kteří ještě česky v Čechách rozprávějí (neb jest se obávati, aby po letech v českém království, místo česky, německy všichni nerozprávěli) svůj jazyk u větší vážnosti měli, o to se starajíce, aby k zapomenutí a k vykořenění nepřišel, nejen pro čest milých našich předků, ale také pro vzácnost jazyka slovanského. (Srv.: k Doc. August Neumann: Pöllenberský vlastenec, v čas. Od Horácka k Podyjí, r. X., str. 40.)

V Třebíči narodil se r. 1711 E v e r m o n d R ů ž i č k a, který vstoupil r. 1731 do kláštera Hradištského u Olomouce. Byl profesorem bohosloví v letech 1760—1774. Byl znám jako theologický spisovatel a jediný literát Třebíče tohoto století, neboť přírodopyspec J a n N e u m a n n a filolog J a n P l e s k a č patří svou činností již do století následujícího.

Ve Velkém Meziříčí narodil se děkan M a r t i n M í c h a l í k, který napsal dílo o mučednictví sv. Jana z Nepomuku (Brno, 1728).

Ze dvaceti čtyř tiskáren, jež byly před bitvou na Bílé hoře na Moravě zřízeny, byla většina po osudných letech zrušena. Znojmo obdrželo r. 1636 tiskárnu jen vlivem jesuitů a podobně i Mikulov. Tam byla tiskárna již r. 1526 a novou zřídil r. 1628 kar-

dinál Dietrichstein. Mimo těchto dvou tiskáren pracovaly na Moravě ještě dvě a to v Brně a v Olomouci. Jihlavská tiskárna byla otevřena později. Jaké byly tehdy poměry vydavatelské, ukazuje srovnání: Olomouc vydala 103 spisy lat., 164 českých a 18 německých. Brno vydalo 22 spisů latinských, jen 12 českých a 6 německých. Mikulov vydal 17 spisů jen německých a Znojmo jeden spis německý. V Jihlavě, kde byla tiskárna zřízena již r. 1589, ale později zrušena, vyšel jeden tisk německý a jeden latinský. Roku 1711 byla znojemská tiskárna pro přestupek zavřena, ale již r. 1717 bylo její otevření magistrátem opět vymoženo. Prvním spisem této tiskárny byl Čakertův spis *Officium praecatorium*, který vyšel i česky. R. 1719 vyšel tu i jeho další spis *Výtah života ctností sv. Josefa a Dies sacer*. V letech 1741, 1748 a 1758 vydala tato tiskárna na základě zvláštního privilegia *Malý katechismus*, r. 1761 *Starožitnost katolické viry* a r. 1778 *Slavnost svatořečení Jana Nepomuckého ve Žďáře*. Nato následovala vydání modlitebních knih, písní světských i duchovních, jež zaplavily kraj a jsou uloženy ve znojenském museu. Konsistoři zdály se některé podezřelé a proto se je namáhala potlačit. Nejstarší tisk český pochází z loucké tiskárny z r. 1600. Nazývá se: *Sněm, Léta 1600 v pondělí po Devítníku v městě Znojmě držán. Vytištěno na klášteře Louckém pod Znojmem*. (Srv.: Ant. Vrbka: *Nejstarší tisky znojenské*, v Podyjí, r. I., str. 46.)

Uvedený spisovatel *Officia* jmenoval se **T o b i á š Č a k e r t** a byl jesuitou a spisovatelem českým. Narodil se r. 1669 v Dačicích a zemřel r. 1728 v Jičíně. Vydal mimo dva uvedené spisy i *Výtah ze života sv. Anny*, *Tři dnové Svatomila* a přeložil spis *J. Ivánka: Přemož sebe sám*.

V Telči se narodil r. 1750 **J a k u b D v o ř e c k ý**, děkan v Třebíči a spisovatel cenných pamětí, jež mají kulturně historickou cenu.

V této době těžkého úpadku, kdy šlechtici a byrokraté se odnárodnil, kdy inteligence soustředěná v kněžstvu propadala mezinárodní latině, stal se nositelem a zachráncem české národnosti a jazyka prostý selský lid, úpící v poddanství a v bídě hmotné. A do těchto dob pozdního slovesného baroka pobělohorského, těsně před práh obrození spadá početné písemnictví prstonárodní, jemuž se dostalo studia a záznamu ovšem mnohem později. Pověsti, báje a pohádky z této doby jsou uloženy v četných sbírkách Matěje Mikšíčka, Beneše Methoda Kuldy, Fr. Stránecké, J. K. Hraše, F. Pátka, K. Kallába, J. Dokulila, A. Vidlákové a jiných. V této době kvetla i početná literatura kramářská a pouťová, již zvláště šířily knihtiskárny ve Znojmě a v Jihlavě. Nescházela v této době ani lidová legenda, hry vánoční, velikonoční, starozákonné i moderní, jejichž struktura pochází ze školských her je-

suitských, v kraji, zvláště ve Znojmě hojně dávaných, aneb z dramát barokních. Když drama hynulo, udržovaly se fraškovité výstupy hrubé komiky, provozované o masopustě, ale i jednoduché hry jiné, provázející zvykoslovný církevní rok. Nescházelo ani lidové betlemářství a loutkařství.

A tehdy, kdy myšlenky revoluce francouzské šly světem a kdy vzácný lidumil Josef II. z cílů ušlechtilých germanisoval, kdy svobodomyslné josefínství pronikalo učený svět, tehdy mátlý výpočty vídeňské vlády o zániku českého národa dvě okolnosti: odpor lidu a probouzející se vědomí národní některých vlastenců. Objevují se první obrany jazyka českého a rodí se nové písemnictví, jemuž Dobner a Dobrovský razí cestu. V popředí zájmu je historie znešvařená katolickou kronikou Hájkovou do té míry, že první náš kritický dějepisec Gelasius Dobner v šesti objemných svazcích musel vyvracet její nepravdy a poukazovati nikoliv na její tradici, nýbrž na historické prameny, jež byly v rozporu s ní. Odtud je ihned v začátcích vzkříšeného písemnictví zájem o historii.

Dějepiscem Jihlavy a pilným sběratelem moravských dějepisných dokumentů byl Jan Jindřich Marzy, narozený roku 1723 v Jihlavě a učitel farní školy tamtéž. Zemřel r. 1801.

Nad něho vynikl Josef Vratislav šl. Monse, právník a historik, narozený 15. června r. 1731 v Novém Městě na Moravě. Jeho otec byl syndikem městského magistrátu a dal synka studovati na jezuitské gymnasium do Telče, na filosofii do Prahy a na práva do Vídně. R. 1768 byl Václav Vratislav Monse navržen moravskými stavy za profesora právnické fakulty v Olomouci.

Ihned na to byl vládou jmenován a po desíti letech přesídlil s universitou z Olomouce do Brna, kamž byla přeložena. V Brně se stal r. 1778 ředitelem právnického studia a za vědecké zásluhy byl povýšen do stavu šlechtického. Vrátil se s universitou opět z Brna do Olomouce, přednášel právo kanovnícké i vlastenecké, státní i občanské. Těžký osud národa dotýkal se ho velmi bolestně, o čemž svědčí jeho četné styky s prvními obrozenskými učenici a buditeli: Dobnerem, Pelclem, Pubičkou a jinými. Bohatá byla jeho korespondence s Dobrovským, jenž napsal Monseův nekrolog. Jeho spisy slouží historii kulturní a právní v duchu krajního osvícenství. Napsal: *Dějiny moravských biskupů*, *Infulae doctae Moraviae* (1779), a zvláště studie o moravském právu v duchu josefinském, *Jura primaeva Moraviae* (1781), *Versuch einer kurzgefassten politischen Landesgeschichte Mährens* (1785—1788), ve II. sv.) a vlastivědný sborník *Mährisches Magazin* (1785—1788), v duchu Dobrovského. Jak vidno psal Monse latinsky, německy, ale i česky. R. 1785 vydal překlad z německého: *Ponavržení prostředkův k umenšení nezdraví takových příbytkův, které rozvodnění podrobené byly a r. 1792 Odkryté tajnosti*

čarodějnických kumštů k výstražce a vyučování obecného lidu o powěrách a škodlivých bludech. — Těžiště jeho není ovšem v těchto spisech, které nevynikají nad průměr tehdejší literatury pro lid v duchu Krameriově, ale především ve spisech latinských a německých. Zajímavé je, že Monse dospěl od osvícenského vzdělavatelství lidu k zájmu o prstonárodní kulturu, jmenovitě o píseň. (Srv.: A. Novák: Přehledné děj. lit. — J. Soukal: Horácko a Podhorácko v lit., Tišnov 1927. — Almanach horácké výstavy, Nové Město, 1925.)

Mnohem chladnější stanovisko zaujímal Dobrovský k dvěma jiným učeným Moravanům a to: O. Steinbachovi z Kranichštejna a A. Hankemu z Hankenštejna.

Otto Steinbach narodil se r. 1751 a zemřel r. 1791. Byl opatem žďárského kláštera cisterciáků a pracoval populárně a osvícensky. Uveřejnil diplomatař svého kláštera a ve svém díle Versuch einer Geschichte der alten und der neuen Tolcranz in Königreich Böhmen und Margraflum Mähren (1785) popsal české i moravské dějiny s jednostranného hlediska osvícenské snášenlivosti.

Premonstrát kláštera v Nové Říši, Norbert Ritschel, narodil se r. 1791 a stal se historiografem svého kláštera. Jeho zásluhy jako sběratele pramenů k dějinám Jihlavy a Znojma jsou značné a ocenil je zvláště ve své topografii Volný.

Německou mluvnicí pro Čechy s textem oboujazyčným napsal učitel hlavní školy v Telči Josef Tobiášek, výtečný hudebník a hudební skladatel. Skládal i české básně a byl vůbec upřímným Čechem.

Jedním z prvních jazykozpytců a dějezpytců slovanských, při tom i předchůdcem zasněných nevědeckých hledačů Slovanů všude a ve všem na celém světě, byl Řehoř Dankovský. Bývá označován za předchůdce Miklosičova a hlavně za předchůdce Kollárova, Pluskalova, Sasinkova, Sichova a Žunkovičova. Narodil se 16. února r. 1784 v Telči z rodičů velmi chudobných. Poněvadž byl nadaný a snaživý, byl na něho upozorněn majitel teleckého panství Leopold hrabě Podstatský, který ho poslal na vlastní útraty na bývalé jezuitské gymnasium do Jihlavy. Dankovský prospíval zvláště v klasických jazycích a roku 1804 odebral se na bohovědná studia do Vídně. Tam poslouchal i tehdejší filosofy Karpeho, Jahna, Ambschela, nezanedbával theologii a pilně se cvičil v latině a řečtině. Po r. 1805 vzdělával se i v arabštině, maďarštině a francouzštině, česky uměl z domova, německy se naučil na školách a slovensky slyšel kolem sebe hovořit, neboť z Vídně odebral se na Slovensko, kde byl na čas učitelem arabštiny probošta v Novém Městě nad Váhem, Antonína barona Gabelkoveny, a stýkal se tu s maďarskou šlechtou.

R. 1805 podrobil se v Olomouci rigorosu z hermenautiky a církevního práva a r. 1806 ve Štýrském Hradci rigorosu z dogmatiky. Nestal se však knězem. R. 1806 vyšlo císařské nařízení, že na juridických akademiích v Uhřích má se pěstovati klasická řečtina. Dankovský byl téhož roku jmenován jejím profesorem v Rábu v Uhrách. Rok nato nastoupil jako profesor na akademii v Prešpurku (Bratislavě) a tam zůstal až do r. 1852. Přednášel řečtinu, fysiku, matematiku, historii a filosofii. Záhy byl též ustanoven knihovníkem akademie. R. 1808 pozval jej arcibiskup Theodor, hrabě Coloredo Waldese do Kroměříže, kde bylo uspořádáno na počest nejmladšího syna Marie Terezie arcivévody Rudolfa divadelní představení. Dankovský tehdy v arabském rouše zpíval na scéně arabské písně. Též maďarská šlechta ho zvala na své statky, neboť Dankovský byl výborným pedagogem, bystrým myslitelem, pilným pracovníkem a důkladným znalcem jazykozpytu. Vadilo mu jen podivinství, podobné podivínsví Kollárovu se Slovany a Vinařickému s Kelty. Je třeba zdůrazniti, že jazykozpyt se tehdy teprve vyvíjel a že jazykozpytu slovanskému razil kritickou cestu Josef Dobrovský. Dankovský ovšem byl po této stránce daleko za ním. Spisoval pilně latinsky, maďarsky a německy, kromě jazykozpytu badal i v dějepise a zanechal po sobě dlouhou řadu děl. Ovládal ohromný vědecký materiál, ale upadl v blud a jeho veliké dílo bylo proto předurčeno k zániku. Prohlásil totiž staré Řeky za Slovany a r. 1828 vydal o tom spis v Prešpurku: *Die Griechen Stamm und Sprachen verwandte der Slawen, historisch und philologisch dargestellt*. Dokazoval hlavně příbuznost češtiny a slovenštiny a aiolsko-dorským nářečím a s mluvou macedonskou. Na důkaz přeložil slovenskou píseň: *Nechodil som za ňú ... Né ódesa dza nin ...* a kromě jiných věcí i otčenáš: *Atta nás, gos ssi na nebesi ...* R. 1829 vydal ve Vídni zdůvodnění a doplněk předchozího spisu: *Homeros slavicis dialectis cognata lingua scripsit*. Tu zašel již tak daleko, že sestrojil mluvu doby Homerovy, podobnou sice zvukově slovanštině, nikoliv však smyslem. A do této řeči přeložil 303 verše prvního zpěvu Iliady: *Mínění hádej tejná, Peleviada Achileve atd.* Celý spis byl filologickou hříčkou, trapnou, ale nesnadnou. R. 1847 vydal v Prešpurku *Anakreon, der fröhliche Grieche, Sang vor 2370 Jahren griechisch-slawisch*. V jiných jeho pracích je však mnoho cenného. Zabýval se maďarským dějzpytem, slovanskými jazyky, maďarštinou, řečtinou a jich vzájemným poměrem. V letech 1833—1836 vydal v Prešpurku dílo *Magyaricae linguae lexicon critici-etymologicum*. Práci tuto mu odměnil císař Ferdinand zlatým penízem. V této práci byl předchůdcem Miklosičovým, zkoumaje před ním slovanské, řecké, románské a germánské prvky v maďarštině. Dějzpytu maďarskému jsou věnovány spisy:

Zbytky maďarského národa v jeho prvotních sídlech (maďarsky v Prešpurku r. 1826) —, Anonymus Belae Hungarorum natali solo referentes (téhož roku, tamtéž) —, a Der Völker ungarischer Zunge Urgeschichte, Religion, Kultur, Kleidertracht etc. (1827, tamtéž). Ostatní jeho spisy jsou věnovány řečtině a slovanským jazykům. V rukopise zůstal spis o dějinách Prešpurka (Bratislavy). Zemřel r. 1857. Čelakovský r. 1829 v dopise Kamarytovi nazval Dankovského filologickým bláznem, neboť: sebe i Slovany v posměch před světem uvádí. (Srv.: F. V. Peřinka: Telčanpanslav, v čas. Od Horácka k Podyjí, r. X., str. 23.)

Lidové prozy za osvětlenství se zúčastnil **F r a n t i š e k B e z s t a r o s t i**, vzorný učitel ve Zbraslavi u Rosic. Narodil se 1. dubna r. 1773 a zemřel 24. srpna r. 1831. Seznam jeho spisů, psaných převážně veršem, vykazuje počet přes půl druhého sta. Byl upřímný vlastenec, veršovec, spisovatel a překladatel.

Rechtor v Dačicích, **J a k u b K r i m m e r**, opisoval české spisy rektora Čáka v Mrákotíně a rozšiřoval je v prvních letech probuzení národa 1780—1790. Skládal též české písně a byl prvním průkopníkem národního uvědomění v kraji. Jeho syn **V á c l a v K r i m m e r** (1795—1835) však nebyl vlastencem. Co pruský lékař zanechal po sobě německé paměti, jimiž se stal známý. Nazývají se: *Erinnerungen eines alten Lützower Jägers*.

Uvědoměle o vzdělání lidu pečoval kněz **M a t ě j J o s e f S y c h r a**. Narodil se r. 1776 a zemřel r. 1830. V letech 1808 až 1826 působil v Jimramově, posléze v Zámku Žďáře. Vynikl jako hluboký znatel českého jazyka, jehož Jungmann ve svém Slovníku mnohokrát uvádí. V časopisech i ve zvláštních sbírkách: *Povidatel*, *Kratochvílník* a j. — vydával: z vlastní i cizí zahrádky vhodné spisy, aby lid: čítaje se obveselil a na své starosti a trampoty alespoň na chvilku zapomenul. Jeho prstonárodní zábavné spisy byly v kraji velmi rozšířeny a byl tu horáckým *Krameriem*. Psal i pro mládež.

Buditelem a vlastencem západomoravským byl **F r a n t**. **B o h u m í r Š t ě p n í č k a**, český Schiller, jak se s nadsázkou Jos. Jungmannovi představil. Narodil se 13. října 1785 v Opatově na Třebíčsku, kde otec jeho byl rolníkem. Vzdělání se mu dostalo na soukromých latinských školách při klášteře Nové Říši. Proti vůli otcově dokončil ve dvaceti letech humanitní studia v Nové Říši a odešel do Vídně studovati filosofii. Když do Vídně vtrhlo Napoleonovo vojsko, odebral se na universitu do Olomouce, kde dokončil první filosofický běh. Na prázdninách doma získal ho kaplan Frant. Eisel cele pro literaturu a seznámil ho s vycházejícími spisy tehdejších vlastenců: Ant. Jar. Puchmayera, Šebestiána Hněvkovského, ale zvláště Jana Nejedlého, profesora české řeči na pražské universitě a vydavatele známého *Hlasatele* čes-

kého. Po návratu do Vídně studoval ještě čas filosofii, ale zakrátko přestoupil na práva a když se stal hospodářským správcem na panství Heidersdorfském v Rakousích, studoval práva soukromě. R. 1815 působil jako právník se zkouškou apelační při vídeňském magistrátě a později u dvorské komory jako konceptní úředník a r. 1816 přesídlil do Prahy jako protokolista k bankální administraci téhož úřadu. V Praze těšil se plných devět let přátelství předních vlastenců, jež tu tvořili rodinu a scházeli se k pravidelným schůzkám. V Praze zbásnil Štěpnička oba díly svého Hlasu líry české, jež vyšly v letech 1817 a 1823 tiskem. Byl i stálým referentem o českých hrách na Stavovském divadle, jež se provozovaly v zimním období v neděli odpoledne a byl tak předchůdcem S. Macháčka. R. 1825 přešel jako asesor k bankální administraci z Prahy do Brna, ale s družinou Puchmayerovou byl ve stálém styku. Přispíval do časopisu: Hlasatele, Čechoslova (zábavné to přílohy Krameriových c. k. novin vlasteneckých), do Dobroslava, Rozmanitostí, Prvotin atd. Jeho hlavní dílo: Hlas lyry české je výsledkem dvacetileté práce. První díl byl o 300 stranách a druhý dokonce o 353 stranách. Skládá se z ód, elegií, balad, básní milostných, bajek, satir, travestií a příležitostných epigramů, z nichž některé se dostaly i do Vorovkových čítanek pro střední školy. Hlas líry vydal si ovšem sám, vlastním nákladem, což bylo u c. k. úředníka určitou smělostí. Přednostní knihy jsou básně epické, pracované pod vlivem Rukopisů i Hájkovy kroniky a četných pověstí národních. Nejdelší z básní, epos Vladislav, připomíná Pelcla. Nejzdařilejší je báseň Kolovrat, jež je vybudována na pověsti o původu pánů Kolovratů, potomků silného Ctibora. Literární historik Ferd. Schulz o ní napsal: je to romance, která v písemnictví našem má posud důstojné místo. Štěpničkova lyrika opírá se o city vlastenecké a poesie příležitostná zvěčňuje památku některých tehdejších vlastenců. Většina básní je ovšem ceny dosti pochybné a zdá se, že skladateli byla vodítkem jen horoucí láska k vlasti a snaha o zvelebení českého jazyka. Pro mládež napsal Štěpnička: Naučné povídky a praktickou knížku: Příklady poučné a výstražné pro mládež. Později sbíral též pověsti národní a místní a všímal si i lidového básnictví. V bojích o pravopis stál při Janu Nejedlém a hájil s ním nebojácně pravopis bratrský proti analogickému hájenému Jungmannovi. V bojích o prosodii hájil přízvuknost proti časomíře, ale způsobem nevhodným, takže ho Čelakovský postavil na pranýř ve své Krkonošské literatuře, řadě to článků otištěných r. 1824 v Čechoslavu a tepajících tehdejší naše literární poměry. R. 1831 byl Štěpnička jmenován c. k. komorním radou, ale to již churavěl. Odebral se na léčení do Badenu u Vídně a tam zemřel 26. srpna r. 1832. Péčí kulturní komise Národo-

hospodářského svazu a za spoluúčasti Krajského ústředí osvětových sborů v Třebíči byla mu 28. srpna r. 1932 zasazena v Opatově u Třebíče pamětní deska. První studii o Štěpničkovi napsal r. 1894 F. Šilhavý do XVIII. ročníku Časopisu Matice Moravské v Brně. (Srv.: A. Skála: F. B. Štěpnička, v r. 1793, v čas. Od Horácka k Podyjí, r. V., str. 9.)

V Třebíči se narodil J o s e f C h m e l a, profesor gymnasia v Praze, kde r. 1847 zemřel. Horlivě sbíral materiál ke slovníku latinsko-německo-českému, vydával spisy Komenského a proslul co horlivý národní spisovatel. Překládal z latiny a psal bajky.

Do údobí vědecké školy Jungmannovy patří dva badatelé na poli vědy lékařské: Ph. Dr. M. Jiří Procházka a Daniel Matyáš Niemecsky.

J i ř í P r o c h á z k a narodil se 10. dubna r. 1749 v Blížkovicích, studoval za hmotných těžkostí na gymnasiu ve Znojmě, na filosofii v Olomouci a na medicíně v Praze. R. 1774 odešel do Vídně, kde byl dvě léta klinickým asistentem de Häenovým. Roku 1776 se stal lékařem a asistentem profesora anatomie Bartha, proslulého hotovením skvělých injekčních preparátů. Barth ho přibíral k anatomickým pracím a k očnímu léčení na zvláštním ústavě. Již tehdy byl Procházka znám jako odborný spisovatel a r. 1778 byl jmenován mimořádným profesorem anatomie ve Vídni a r. 1780 řádným profesorem anatomie, fysiologie a očního lékařství v Praze. Tu založil anatomické a pathologicko-anatomické museum. R. 1791 převzal tytéž obory po Barthovi ve Vídni, ale r. 1805, maje rozsáhlou praxi oční, vzdal se anatomie a přednášel výhradně fysiologii. R. 1819 odešel do výslužby a rok na to ve Vídni zemřel. Možno o něm říci, že zahájil řadu anatomů-fysiologů, jejímž druhým členem byl Jan Ev. Purkyně (1787 až 1869). Doba, v níž však žil, nutila ho psáti hlavní díla latinsky a německy. Zahájil i řadu českých lékařů na vídeňské universitě, k níž patřili: Rokytanský (1804—1878), Škoda (1805—1881), Albert (1841—1900) a jiní. Hlavní jeho díla literární týkají se fysiologie a v nich vykládá všechny pochody životní elektřinou a všechny odchylné od sebe projevy spojuje stanovením základních vlastností života. Netají se faktem, že i když se podaří určití fyzikální princip života, zůstává podstata duše pro přírodovědu a poznání lidské naprosto nedostupnou. Na rozdíl od dobrodružných výkladů středověkých zdůvodňuje činnost mozku a centrálního nervstva a první vytýká pohyby reflexivní. Hlavní jeho díla fysiologická jsou: *Institutiones physiologiae humanae* (Viedeň 1805 a 1806, 2 díly, též německy ve 3 vydání r. 1797, 1802 a 1810—1811) a *Disquisitio anatomico-psysiologica organismi corporis humani eiusgueprocessus vitalis* (Viedeň, 1812, též německy). Menší jeho díla jsou: *Controversae questionesphysiologicae*,

gue vires, cordis et notum sanguinis per vasa animalia concernunt (Videň 1778), Beobachtungen über die in den Wasserblasen der Thiere erzeugten Insecten (Praha 1791), Bemerkungen über den Organismus des menschlichen Körpers und über die denselben betreffenden arteriösen und venösen Haaefässe, nebst der darauf gegründeten Theorie von der Ernährung (Videň, 1810), Versuch einer empirischen Darstellung des polaren Naturgesetzes (Videň, 1815), Physiologie oder Lehre von der Natur des Menschen (Videň, 1820). — Dále napsal spisy týkající se anatomie, skladby svalstva, nervstva a cévstva: De carne musculari tractatut anatomico-physiologicus tabulis aeneis illustratus (Videň, 1778), De structura nervorum tractatus anatomicus tabulis aeneis illustratus (Videň a Praha, 1778 a 1779), Adnotationes academice contra observationes et descriptiones anatomicas (Praha a Lipsko, 1780—1784, 3 díly), Opera minora anatomici, physiologici et pathologici argumenti (Videň, 1800), Beobachtungen bei Zergliederung eines Meerkalbes (Abhandlungen d. k. böhm. Gesellschaft d. W., 1786), Mikroskopische Beobachtungen über einige Räderthiere (tamtéž, 1786) a Zergliederung eines menschlichen Cyclopen (tamtéž, 1788). Jeho disertační práce byla: Dissertatio inauguralis medica deu rinis (Videň, 1776). Z jiných jeho děl jsou známy: Gedanken über anziehende Kräfte, welche bei den chemischen Auflösungen und der Erzeugung der sogenannten fixen Luft in Betrachtung können gezogen werden (Praha, 1778). Přispíval i do Zpráv Královské české učené společnosti nauk. (Srv.: Navrátilův Almanach českých lékařů, Praha 1913 —, Sborník Čechů, Videň 1895 —, F. Jech: Soupis osob.)

D a n i e l M a t y á š N i e m e c s k y narodil se 13. února roku 1762 jako syn měšťana, školmistra a syndika v Novém Městě na Moravě, vystudoval gymnasium v Jihlavě, kde se živil zpěvem na kůru kostela u sv. Jakuba a za svých studií v Praze na filosofii (od r. 1780) zastal jako o málo starší současník Jiráskova Věka počátek čilého ruchu kolem edice Krameriovy i slavnou dobu pražské hudby, vyvrcholenou premiérou Mozartova Don Juana. Byl výborným hudebníkem a jako houslista působil při slavnostech v orchestru, jako varhaník působil u dominikánů. V lákavém prostředí vlasteneckém a hudebním vystudoval a složil doktorát filosofie. Hned nato se jal studovati lékařství a odešel na universitu do Vídně. Zde razil cestu léčení bylinami a založil tam ústav pro léčení bylinami lidí chudých. Zakrátko získal dobrého jména i výnosné praxe, takže vzbudil závist u svých kolegů a měl být otráven. Snad proto přesídlil r. 1810 do Brna, kde rovněž získal známost i praxi a i v Brně založil ústav pro léčbu bylinami. Vynikl jako organisátor veřejného zdravotnictví. Nabádal k zavedení povinného ohledávání mrtvol, aby se předešlo

škodlivému fušerství a otravám. Přispěl též platně k zlacinění léčiv a to tím, že zaváděl používání domácích bylin před drahými zámořskými. Dále učil připravovati z ovocných stromů levné syrupy a cukry. Zanechal několik spisů latinských a německých, a to pojednání o škodlivých hmyzech zahradních, úvod do léčby bylinami, pokus o praktickou zdravotvědu a knihu o cizopasnících útroch lidských. Svým učeným dílem sloužil výhradně německé kultuře a vlastenecký ruch tehdejší doby se ho vůbec nedotkl. I o něm lze říci, že byla tu vydána těžká daň, kterou utlačovaný národ splácel svým podmanitelům. Niemecky zemřel v Brně v pokročilém věku a jeho podobizna od Weinraucha z r. 1808 je uložena v Horáckém museu v Novém Městě. (Srv.: Arne Novák: Přehl. děj. čes. lit. —, Almanach horácké výstavy, Nové Město, 1925.)

Koncem let dvacátých minulého století ozývají se mocněji a častěji buditelé národního uvědomění moravského. Nestorem jejich byl Dom. Kinský, který jakkoliv nepřednášel po příkladě Jungmannově na brněnském ústavě filosofickém česky a nepodnítl založení českých novin, přece živým slovem působil na hlouček mužů, kteří nevzdávali se nadějí v lepší budoucnost českého národa. Byli to především Vincenc Žák a František Trnka, s nimiž se stýkal za studií v Brně nadšený Jan Dvořáček a jež následovala řada jiných.

D r. J a n D v o ř á č e k ve styku s Dominikem Kinským, Trnkou a Žákem pilně si všímal již jako student národního života a probuzení. Narodil se v Tišnově. Práva studoval v Praze, ve Lvově a ve Vídni. Ve Vídni dosáhl hodnosti doktorské a stal se suplentem soudního řádu na akademii vídeňské, čímž mu bylo umožněno, aby se stal přítelem i rádcem zvláště slovanských studentů. R. 1842 byl členem poselství na Rusi, jež mělo uzavřítí poštovní smlouvu mezi Rakouskem a Ruskem, začez byl vyznamenán řádem sv. Anny III. třídy. R. 1843 stal se advokátem a zúčastnil se horlivě národního ruchu Slovanů vídeňských, zvláště činnosti Jednoty česko-moravsko-slezské. R. 1848 účastnil se živě politického ruchu, zvláště památným Přátelským psaním z Vídně do Tišnova. Na Slovanském sjezdu v Praze byl zvolen místopředsdou sboru Slovanstvo. Téhož roku byl zvolen za poslance do českého sněmu moravského, kdež slovem i perem se ujímal české národnosti. R. 1861 byl jediný z velkostatkářů zvolen za venkovské obce na Olomoucku poslancem na sněm. Proslul jako znalec slovanských nářečí a života lidového. Zemřel 31. března 1865 ve Vídni. (Srv.: J. Soukal: Horácko a Podhorácko v literatuře, Tišňov, 1927.)

T o m á š P r o c h á z k a, jeden z prvních buditelů moravských, narodil se 11. prosince r. 1803 v Ivančicích a zemřel dne

8. června r. 1858. Kaplanoval po tři leta v Olbramovicích, kde měl na něho značný vliv Fr. Sušil, starší kaplan, a od r. 1831 až do své smrti působil ve svém rodišti. Sepsal knihu *Obcování s mládeží* a napsal řadu článků do *Moravana* a do *Hist. stat. sekce spol. hospodářské*. V rukopise zanechal krátké dějiny *Ivančic*. Životopis jeho napsal B. M. Kulda a vydal jej r. 1863 v Brně. Pamětní deska byla mu zasazena na rodném domě r. 1883. Hrob jeho zdobí vkusný pomník.

V moravském badání dějepisném za romantismu vynikl současník Palackého *Antonín Boček*. Narodil se 20. května r. 1802 v Bystřici nad Pernštýnem. Po gymnasiálních studiích oddal se studiu práv, ale přešel brzy k povolání učitelskému a stal se v letech 1824—1826 adjunktem na gymnasiu brněnském. Hrabě Vilém Mitrovský povolal ho za vychovatele pro svého syna Vladimíra a tak Boček odebral se z Brna do Mitrovského sídla, odkudž posílal příspěvky do Horkého *Wochenblattu* a *Volného Taschenbuchu*. Když se vrátil zpět do Brna, nemohl se dopídití místa skutečného profesora na gymnasiu a přijal proto službu u moravskoslezské guberniální registratury, kdež mu bylo roku 1828 svěřeno uspořádání archivu z 59 zrušených klášterů. Studium tohoto archivu a současné badání ve stavovském archivu i v deskách zemských dalo Bočkově činnosti určitý směr. Přál mu hlavně vlastenecký hrabě Ant. B. Mitrovský, zklamany neúspěšnou činností Horkého. Ten Bočkovi vymohl, že byl r. 1830 jmenován amanuensem olomoucké universitní knihovny a roku 1831, když byla zřízena při stavovské akademii v Olomouci stolice jazyka českého, byl Boček jmenován jejím profesorem. Jeho znalost pramenů se tu prolihuovala badáním v archivech a to v arcibiskupském a kapitulním archivu v Olomouci a v arcibiskupském archivu manských práv v Kroměříži. Přílišná zřítnost a ješitnost štrhly však Bočka k činům nerozvážným, pro něž se dostal do sporu s historiografem království českého Františkem Palackým. Oba, spočátku přátelé, shodli se, že Palacký použije nashromádaných pramenů Bočkových k prvnímu dílu svých *Dějín* a Boček listinných pokladů Palackého k dílu: *Codex diplomaticus Moraviae*. Palacký postřehl ihned od počátku neochotu a neupřímnost Bočkovu a začala se v něm vzrůstat nedůvěra v pravost Bočkových listinných i kronikářských objevů, jimiž se snažil zavděčiti svému protektoru, hr. Mitrovskému, nedůvěra, která zásluhou Brandlovou a jiných moderních badatelů jeví se v plné míře oprávněná. Po vydání prvního dílu *Codexu*, jenž vyšel r. 1836 s podporou Palackého, došlo ze strany Bočkovy k projevu osobní nevraživosti, vyjádřené slovy: Vidím... jak diktátorsky nám velíte a naše práce posuzujete a jak knihy, cokoliv jich na Moravě vyšlo, vůbec v Čechách nepodporujete, jako bychom zde samé po-

vrhle byli (B. Navrátil, Listy Palackého Bočkovi, Čes. Matice Mor. r. 1901, str. 128). Palacký dojat přerušil dopisování a spolupráci a povzdychl si jen v posledním listě: Škoda, že za našimi osobními nesnázemi obecný prospěch nauky a historie vlastenecké utrpěti musí. R. 1837 byl Boček povýšen na historiografa markrabství moravského a r. 1839 na stavovského archiváře. Zemřel 11. ledna r. 1847 v Brně. Kromě Codexu napsal: O vítězství nad Mongoly (1841) a Přehled knížat a markrabat a jiných nejvyšších důstojníků v markrabství moravském. (Srv.: R. Dvořák: Dějiny Moravy, str. 1249.)

Předbřeznovým dramatikem byl **F r a n t i š e k T u r i n s k ý**. Narodil se r. 1797 v Poděbradech a byl zprvu úředníkem vrchnosti v Mikulově a Zámku Žďáře na Moravě, později úředníkem soudním. Zemřel r. 1852. Proslulostí získal osudovou tragiédií Angelina (1821), jemným, básnickým ohlasem pozdního romantického dramatu německého. Chudičský děj tragedie zdobí čistě lyrické pasáže, v nichž nalezla výraz měkká a ctilivá duše. Ve hře historické Virginie projevil mužně demokratické smýšlení, ale antickému příběhu, na němž hru stavěl, nedovedl dáti pravého dramatického ruchu. Vlastenecká byla jeho hra Pražané, z roku 1648. Byla dokončena, kdežto dvě další hry vlastenecké: Přemysl Otakar a Alžběta Přemyslidka zůstaly ve zlomcích. V troskách zůstal i rozběh k rytířskému dramatu Vladyka Mirovit. Ač byl Turinský mužem vysoké básnické kultury a snil o dramatu mohutného slohu, počínal si nedramaticky a hromadil jen lyriku kolem příliš zidealisovaných postav. Psal i básně, jejichž lyrický tón uznával již Jungmann. V některých básních blížil se našim klasikům, ale často se opakoval jako zanícený romantik. Óda K Bohu se povznáší k mohutnému pathosu, hymnus Jedna toliko vlast jest mysticky vroucím projevem češství, Husinec náleží mezi nejstarší doklady úcty k Husovi. (Srv.: A. Novák, Přehledné dějiny čes. lid.)

Členem obrozenské trojice hostimských vlastenců, k níž patřili Valouch a Vocolka, byl **F r a n t i š e k K o č í**. Narodil se 22. července r. 1800 v Nuřovicích u Rakovníka, gymnasium vystudoval v Praze a dal se zapsat na filosofii. Když navštívil Prahu císař, svolával mu na uvítanou místo Vivat »Bída!« a musel z Prahy prchnouti. Utekł se ke svému strýci Mačkalovi, revírníkovi v Hostimi a ten mu r. 1822 opatřil místo u hostimského hraběte Meraviglia. Zprvu byl volonterem, později písařem, kontrolorem a zemřel jako důchodní 24. června 1880 v Hostimi. Psal časoměrné ódy do časopisů doby probuzenské a spolu s farářem E. Valouchem a učitelem F. Vocolkou tvořil hostimskou idylu. Básně jeho dýší láskou k Bohu a vlasti. R. 1821 uveřejnil v Českoslavu báseň Českým jinochům, r. 1822 náboženský dithyramb

K Bohu, r. 1824 překlady bajek, v časopise Jindy a nyní, r. 1833 ódu Nezdárným pěvcům, r. 1834 v Květech českých básní Prátelství, r. 1836 Smutek pěvcův a téhož roku epigramatickou básni O jazyku a r. 1838 v Čas. čes. musea básni K vlasti. Patřil mezi vyznavače pravosti rukopisu Královédvorského a rýmoval i protesty proti jeho odpůrcům. Jeho literární pozůstalost je uložena v Českém muzeu v Praze a opis pořízený J. F. Svobodou nachází se v Krajinském muzeu v Mor. Budějovicích. (Srv.: Jungmann: Hist. lit. čes. 581 —, Urbánkův Věstník bibl. IV., 63 —, Listy filologické XXXI., 33 —, F. Jech: Soupis osob.)

K vůdcům moravského písemnictví didaktického patřili František Sušil a Frant. Matouš Klácel.

Pod vlivem Sušilovým psal P. Matěj Procházka, který se narodil 4. února r. 1811 v Brtnici, vystudoval v Jihlavě gymnasium a v Brně bohosloví. Národní vědomí v něm probudil dr. F. Cyril Kampelík a ve vlastenectví ho utvrdil Frant. Sušil, s kterým se po vysvěcení a po kaplanování v Čejkovicích, v Brně u sv. Tomáše setkal. S ním založil r. 1848 katolickou Jednotu a stal se redaktorem jejího časopisu Hlasu. R. 1850 stal se profesorem na německém gymnasiu v Brně, kde přednášel češtinu. Byl znám pro svoji velikou lásku k českým studentům. Jeho žákem byl i první prezident našeho státu, T. G. Masaryk. Procházka překládal básně a otiskoval je v Hlasu Jednoty katolické. Pracoval i na poli historickém a známé jest jeho dílo: Život blahoslaveného Jana Sarkandra, v němž jsou vyličený dějiny Moravy před bitvou na Bílé hoře. Když bylo r. 1861 povoleno učit náboženství česky, napsal potřebné knihy, jichž se dlouho užívalo. R. 1863 vydal na oslavu jubilea apoštolů Cyrila a Metoděje spis. Život sv. Methoda. Sám založil Dědictví sv. Cyrila a Methoda, jehož posláním bylo šířit levnou četbu náboženskou pro moravský lid. Po Sušilově smrti (1868) napsal jeho životopis. Za tmavého podzimního večera byl dne 26. listopadu r. 1889 sražen na ulici jedoucí drožkou a usmrcen. (Srv.: J. Soukal: Horácko a Podhorácko v literatuře.)

Josef Stanislav Menšík působil jako písař v Jemnici, kamž se někdy před r. 1814 s otcem přistěhoval. R. 1854 přestěhoval se do Brna, kde byl úředníkem a pracoval v Matici moravské, založené r. 1854 na místo zaniklé Národní jednoty sv. Cyrila a Methoda s úkolem vydávati dobré knihy. Byl činným též v katolické Jednotě, založené r. 1848 P. M. Procházkou a F. Sušilem. V Jemnici založil Jednotu čtenářstva sv. Víta a dopisoval do Klácelových Moravských novin. Zemřel v Brně 6. února r. 1869, zanechávaje po sobě početné literární dílo. Tak r. 1854 vydal v Jindřichově Hradci z O. Khuena překlad: Koňské maso může se jísti a roku 1855 Jamnitzer Sagen zur Warnung und Belehrung gegen

die Tierguälerei. Toto dílo vyšlo r. 1864 v překladu K. Müllera pod názvem: Dítě, zacházej dobře se zvířaty (Jindřichův Hradec). R. 1856 přeložil Jemničanům latinskou darovací listinu krále Jana Lucemburského o městském lese a vydal text originálu s českým překladem v Brně r. 1856 (Na srozuměnou s dodatkem). Téhož roku vydal mu Kulda jako pokračování své sbírky z okolí rožnovského Moravské národní pohádky z okolí jemnického — (2 sv., Brno), k nimž se pojí i Menšíkovy Moravské pohádky a pověsti (6 sv., Brno 1861), nahrazující přerušenu sbírku Kuldu. R. 1858 napsal Pravdivé příběhy o lidech na pohled mrtvých, za živa pochovaných a v hrobě obživlých, k nimž připojil ponaučení (Brno). R. 1862 vydal Kytičku z Mariánského slávovence, překlad to knížky, kterou napsal r. 1859 německy. Byl spíše písmákem než spisovatelem a jeho sbírky pohádek a pověstí z okolí jemnického, telečského a dačického vznikly více výpisky z podobných sbírek J. Malého, B. M. Kuldy, Matěje Mikšíčka, ba i z cizích pohádkářů, jako na příklad Andersena. V rukopise zanechal: Minulost a přítomnost Jemnice. Začátek práce však schází. (Srv.: Hýsek: Literární Morava 97 —, V. Tille: České pohádky —, F. Jech: Soupis.)

Dr. J a n H a n ě l, národní buditel třebíčský, narodil se r. 1808 v Křetseticích u Kutné Hory. R. 1835 usadil se v Třebíči, kde byl r. 1871 zvolen za poslance národní strany. Byl i literárně činný a založil v Třebíči r. 1848 první vlastenecké sdružení: Měšťanskou besedu, která měla dle stanov pracovati ku zdvižení pospolitosti občanské a pěstování jazyka československého. Zemřel r. 1883.

Dr. L e o p o l d F r i t z, jeden z nejhorlivějších a zároveň nejpraktičtějších šířitelů vědomí českého mezi lidem moravským a Čechy jihlavskými zvláště, narodil se 8. prosince r. 1813 v Třešti, v myslivně na Pouštích, kde byl jeho otec nadlesním. R. 1836 dosáhl doktorátu na universitě v Praze a usadil se jako praktický lékař v Jihlavě. Ihned od počátku svého jihlavského pobytu jal se zjednávat v poněmčeném městě platnost jazyku českému v úřadech i v životě veřejném již před r. 1848. Zvláště se zasloužil o rozvoj české národnosti na Jihlavsku a rozvoj českého školství. R. 1845 zřídil v Jihlavě čítárnu, v níž mival přednášky a podněcoval tu ke konání vlasteneckých skutků. Při německém gymnasiu v Jihlavě založil knihovnu českou a na čas přednášel tu i dějiny české literatury. Sám napsal četná pojednání z oboru lékařské vědy, z nichž vyniká práce: O zdánlivé smrti a omdlenostech z r. 1851. Vydával také první český list v Jihlavě, nazvaný Věstník hospodářského spolku jihlavského, který měl r. 1876 již čtrnáct ročníků. Sbíral též kresby starých křížů z českomoravského pohoří, a to plně z kamene tesaných aneb v desce vypoukle pracovaných. Sbíral i kresby tak zv. bab. Byl členem jihlavského

městského zastupitelstva a městské rady, zasedal i na sněmu moravském, kde důrazně hájil práv české národnosti. R. 1866 vyslovil císaři při návštěvě v Jihlavě žádost o zřízení české střední školy. Že ze soukromé školy české, r. 1866 zřízené Ústřední Maticí školskou, stala se r. 1873 škola veřejná, dlužno děkovati jedině Fritzovi. Zemřel 2. srpna r. 1895, odevzdav svůj dům nadačním účelům české mateřské školky. (Srv.: V. Urbánek: Sběratelská činnost jihlav. vlastence, v čas. Od Horácka k Podyji, r. XII., str. 112.)

A n t o n í n M u s i l J i h l a v s k ý, věrný přítel Havlíčkův a spolupracovník Fritzův, narodil se r. 1809 a byl tedy jen o 12 let starší než Havlíček. O jeho mládí a začátcích v poněmčené Jihlavě není nic známo, podobně jako o Fritzově osamostatnění. — V Jihlavě žil již r. 1842 a s Havlíčkem se setkal v Německém Brodě, kamž začal zajížděti, zlákan představeními německobrodských ochotníků. Tehdy se Havlíček vrátil z Ruska, seznámil se s Musilem a daroval mu na památku knížku: Jak se Matouš rozhněvali s panem Matějem. R. 1848 vydal se Musil s bratrem Janem na obchodní cestu do Slezska a Krakova a tehdy dostihl je ve Lvově dopis přítele dra Hazuky z Jihlavy s prvními Havlíčkovými Národními novinami a popisem, jak konstituce hýbe Čechami i Jihlavou. Musilův bratr cestoval pak do Bukoviny a Musil se setkal s Havlíčkem v Krakově, kam přijel zvat Poláky na Slovanský sjezd. Tehdy byl Musil přítomen jeho důvěrné schůzce s vůdci polskými a vyprovodil pak Havlíčka až do Vratislavě a sám pokračoval v cestě do Uher. Ve Vídni se potkal 20. května r. 1848 opět s Havlíčkem, který navštívil již opět Jihoslovany a na barikádě zastal ve Vídni i Vojtu Náprstka. Za Slovanského sjezdu byl Musil v Praze a bydlel u Havlíčka v Královských lázních. Dostal od něho na památku originální náčrtek zasedání sjezdových účastníků. Po návratu z Prahy rozšiřoval Musil Národní noviny, kde jen mohl, a ty se stejně jako Slovan v Jihlavě a okolí hojně četly, neboť Havlíček byl tu v kraji všude znám. V Polné rozšiřoval Havlíčkovy noviny přítel a druh Musilův Ant. Pittner, kupec, vlastenec a starosta polenský, otec horácké spisovatelky Vlasty Pittnerové. R. 1851 navštívil Musil Havlíčka v Kutné Hoře a přivezl mu pas, kterého měl Havlíček použiti k útěku za hranice, neboť Bach již tehdy rozhodl o jeho odstranění. Snad ku škodě své i národa Havlíček nepoužil Musilova průvodního listu za hranice a ač byl kutnohorskou porotou osvobozen, byl přec jen v prosinci r. 1851 jat a odvezen do Brixenu. Při obou těchto chvílích, veselé i smutné, Musil byl. Když dne 16. prosince projel kolem jeho domu poštovní vůz s Havlíčkem a komisařem Dederou, vypravil Musil ihned do Něm. Brodu posla s dotazem, zda je pravdou, že Havlíček ve voze jel, jak mu sdělil vlakový prů-

vodčí. Na neštěstí byla to pravda a potvrdil ji i bratr Havlíčkův František, stejně jako asistent brodské lékárny Gedánek a konečně i poštámistr Rajský z Batelova, u něhož Havlíček s Dederou jedli. Musil psal ihned o nešťastném konci Havlíčkově Vojtovi Náprstkovi do Ameriky, což mu vyneslo 1. ledna r. 1852 domovní prohlídku a policejní dozor. Při Havlíčkově návratu z Brixenu ovšem nescházel a byl přítomen i bolestnému setkání Havlíčkovu s Tylem v Želivě. Po smrti Havlíčkově uspořádal v Jihlavě r. 1862 s prof. V. Zeleným a technikem K. Jonášem borovskou slavnost. Dal pořídit od malíře Stögera nákres Havlíčkova rodného domu a objednal též Havlíčkovo poprsí. Zúčastnil se i všech dalších oslav Havlíčkových a r. 1883, při odhalení pomníku v Kutné Hoře, nesl v průvodu kytici cypřišů a červenobílých fuksii, dar to od dra Fritze. V osmdesátých letech byl Musil ještě v Jihlavě a v jeho papírnictví scházeli se čeští studenti a profesori. Později zanechal živnosti a žil v bídě v Praze, podporován Albínem Bráfem, strahovskými premonstráty i magistrátním úředníkem Urbánkem. Dvě léta před svou smrtí napsal Musil knížku, nesoucí název: Vzpomínky na Karla Havlíčka Borovského. Vydal a vytiskl je r. 1896 Karel Šulc v Kutné Hoře. Musil zemřel 3. května r. 1898 v Praze. (Srv.: V. Urbánek: A. Musil Jihlavský, v čas. Od Horácka k Podyjí, r. VII., str. 120.)

D r. X. F r a n t i š e k Š k o r p í k, uvědomělý Slovan, katolický kněz a spisovatel, usilující o smíření vědy s vírou, narodil se jako syn učitele 16. října r. 1814 ve Zhoří u Jihlavy. Gymnasium studoval v Jihlavě, filosofii a teologii v Brně. Po vysvěcení se stal kaplanem v Jaroměřicích, kde pobyl v letech 1838—1840. Pak byl přesazen do Brna k sv. Magdaleně, r. 1847 se stal farářem v Bohdalicích u Vyškova a r. 1859 v Kučerově u Vyškova. Zemřel 17. ledna r. 1890 v brněnské nemocnici. Psával od let čtyřicátých do Musejníka a Hronky, Časopisu pro katolické duchovenstvo, Cyrila a Methoda, Blahověsta, Týdeníku a kalendářů Moravana a Koledy. Jeho slovanské uvědomění dýše z článku: Na dorozuměnou všem odrodilcům a protivníkům Slovanstva na Moravě, který napsal do Oherova Týdeníku stran voleb do Frankfurtu r. 1848. S počátku se pokoušel v Blahověstu a Koledě o mravoučnou a humoristickou beletrii, ale jeho význam tkví ve snaze smířiti vědu s vírou. Napsal: Mluvnictví a zjevení (Brno, 1846) a Missie tichomořské (Brno, 1854), v nichž snažil se rozšířiti obzory venkovanů, neboť dle něho musí člověk mnoho věděti, aby mohl věřiti. Dále napsal: Potřeba-li je autority v nejvyšších oborech života a vědy (Č. kat. duch., 1860), Materialismus či idealismus (tamtéž, 1861), Přírodověda a náboženství (tamtéž, 1863), Slavnostní album, Cyril a Methoděj (Brno, 1864), Kronika práce (Č. kat. duch., 1865, proti názorům Jahnovým o původu všeho-

míra a člověka), Mají-li zvířata duši (tamtéž, 1866), Zákony přírody a zázrak (tamtéž, 1870) a Výklady k Epištolám kutnohorským (ve Vídeňském deníku, úryvek v Hlase č. 109-116 a 132), v nichž polemizuje s Havlíčkem. Překládal také básně Tomáše Moora (Persika) a své vlastenectví projevoval zvláště bojem proti volbám do Frankfurtu r. 1848, takže ve Vyškově k nim vůbec nedošlo. Pracoval vlastenecky i v národnostně smíšené farnosti kučеровské. Když zemřel, vzpomněli ho i jeho odpůrci. (Srv.: J. Soukal: Horácko a Podhorácko v literatuře, Tišňov, 1927.)

Matěj Mikšíček, vlastenecký spisovatel a sběratel moravských pohádek, narodil se 3. února r. 1815 v Toužimi u Dačic, gymnasium studoval ve Znojmě, v Hradci Králové a Litomyšli, chirurgii dva roky ve Vídni a filosofii v Pešti a v Brně. Z Pešti přinesl na Moravu píseň: Hej Slováci, která pozměněna na Hej Slované na Moravě zobecněla. Od r. 1852 byl úředníkem při severní dráze v Brně, kde též zemřel 12. března r. 1892. Literární i politická činnost Mikšíčkova je značná. Redigoval české vydání Časopisu pro lid, kalendář Domácí přítel a přispěl k tomu, že byl vydáván Týdeník, první beletristický a politický časopis na Moravě. R. 1843—1844 vydal Sbírkou pověstí moravských a slezských, r. 1845 Národní pohádky a r. 1847 Pohádky a povídky lidu moravského. Obsah je fantastický, něco přidával ze svého, ale také věrně zapisoval. Lidovému podání se nejvíce blíží jeho pozdější sbírky, jež vydal v knihovně Žeň z literatur Tille.

Justin Emanuel Mittner, vlastenecký farář a spisovatel, narodil se 10. prosince r. 1815 v Mor. Budějovicích. Studoval ve Znojmě a v Brně, kdež byl vysvěcen r. 1839 na kněze. Pak byl kaplanem v Letovicích (1843), provisoriem v Sulíkově (1844), kaplanem v Budči a v Hor. Slatíně (1851), v Šaraticích (1852), až konečně byl investován farářem v Litohoři (1853) a v Budči (1855), odkudž odešel r. 1891 na odpočinek do Znojma, kde dne 4. listopadu r. 1894 zemřel. Když slavil r. 1889 na Velehradě své kněžské druhotiny, věnoval mu B. M. Kulda báseň, vyličující jeho buditelskou činnost. Je otištěna v Hlasu z 13. srpna r. 1899 a připojen je popis velehradské slavnosti. Nato byl jmenován radou konsistoře brněnské. Zabýval se studii filologickými, historickými a botanickými. Napsal: O správném užívání přestupníku v řeči české (1874) a Přehled nejhlavnějších znaků a rozdílů všech slovanských nářečí (dle Šafaříkova Národopisu). K tisku připravil: Stav církve svaté na Moravě a v Panonii za dob slovanských apoštolů. Dále napsal: Základové letopočtu křesťanského, spolu klíč k neomylnému vypočítávání velikonočí kteréhokoli roku minulého nebo budoucího, dle kalendáře Juliánského a Gregoriánského. Je to populární zpracování spisu Josefa Emlera Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české (1876) a po-

prvé tu zjištěn úmrtní den sv. Methoděje (úterý, 6. dubna po Květné neděli r. 885). Z dalších jeho prací jsou známy: Čtení o kalendáři (Moravan, 1867), Důležitá oprava, t. j. nalezené staročeské písně: Slova do světa stvořené v Čas. mus. II. (Obzor, 1878), Opravené čtení ve Štitného řeči besední (Obzor, 1880) a K žaltáři Wittenberskému dodatečně poznámky, t. j. ve vydání Gebauerově (Pastýř duchovní, 1882). Ve Věstníku bibliografickém uveřejňoval články a v rukopise zaslal slovanskému filologovi Fr. Miklosichovi do Vídně *Formae verborum lingue palaeoslovenicae sicut in codicibus Suprasliensi et Remensi occurrunt*, o čemž se Miklosich písemně vyjádřil velmi pochvalně. (Vaše mimořádně pilná práce jest mně vítanou pomůckou při mých studiích.) Pak zaslal Miklosichovi rukopis *Textus S. Scripturae V. et N. foederis, sicut in codicibus Suprasliensi et Remensi nec non in fragmentis Regino Hradecensi et Dobřichoviensi obveniunt*. Dle Presla napsal prý Mittner i botaniku. Do farní kroniky budecké napsal: O osudech fary budecké a v Hlasu r. 1877 č. 96 popsána je jeho činnost při úpravě kostela tamnějšího. (Srv.: Podlaha: Bibliografie —, F. Jech: Soupis osob.)

V i n c e n c F u r c h, český básník a odchovanec Klácelův, narodil se 8. srpna r. 1817 na zámku Krasonickém u Telče, kde jeho otec byl purkrabím. Po středoškolských studiích poslouchal filosofii v Brně za profesora Klácela. R. 1842 vstoupil do státní služby ve Vídni a r. 1862 byl jmenován účetním radou při centrální účtárně pro ústavy komunikační. Jeho spisy vyšly v Národní bibliothece a nejpodrobněji byly oceněny v článku Karla Riegra v Čas. Matice Mor. r. 1912, str. 71-82. Furch zemřel ve Vídni dne 5. ledna r. 1864 a je pochován na hřbitově Simmeringském. Z moravských básníků ztělesnil nejvýrazněji přechodný typ v konservativním ladění nejúplněji. Národní jednota kupící se kolem Klácela měla v něm svého veršovce. Jeho Básně (1843 a 1844, 2 sv.) vycházely formálně z poesie lidové a ze školy Čelakovského. Ideově se však přimykaly k Máchovi, k jeho idealismu a záduštivé filosofii ustavičné změny a nekonečného zániku. Svých meditačních schopností však Furch nevyužil. V barvách a zvucích (1848, básně i novely) byl pouhým didaktikem. V písních a baladách z války uherské (1850) i v poesii z dějin Slovanů pobaltských byl suchým kronikářským rýmařem. V pohrobních Akkordech a Malbách sepiových propadl životní resignaci. Jako jiní básníci období reakčního pěstoval formu nemálo zajímavou, totiž ghasel. Výbor básní s cenným literárním děj. úvodem vydal ve Světové knihovně r. 1918 K. Svoboda. (Srv.: M. Hýsek: Lit. Morava 1911, str. 31—34 —, Jar. Vlček: Listy filologické 1904 a K. Rieger v CMMM 1912.)

K a r e l Š m í d e k, vlastenecký kněz a spisovatel, který razil první dráhu dějinám písemnictví moravského, narodil se 17. května r. 1818 v Bystřici nad Pernštýnem. Studoval v Brně, kde byl r. 1844 vysvěcen na kněze. Kooperátorem byl v Hustopeči, pak učitelem, později profesorem náboženství a filosofické propeutiky v Jihlavě, Znojmě a od r. 1857 v Brně na německém gymnasiu. Literárně byl činným ve směru bohoslovném, filosoficko-estetickém a literárně dějepisném. Napsal: *Věda, národnost, církev* (1847) a *O rozkolu literárním na Slovensku* (1860). Psal do *Časopisu Matice Moravské*, *Časopisu katolického duchovenstva*, do *Osvěty*, *Lumíra*, *Brněnské Besedy* a *Koledy*. Od r. 1859—1870 redigoval *Hlas*. Zemřel 30. září r. 1878.

J o s e f P e č í r k a, lékař, překladatel a vydavatel českých knih, narodil se 11. října r. 1818 v Jindicích v kraji čáslavském. Zemřel jako lékař 27. června r. 1870 v Praze a jako oběť Bachova absolutismu. Byl mnohostranný: psal, překládal, zabýval se literární historií, přírodopisem, objevil ve Štokholmu vzácný rukopis *Legendy o sv. Kateřině* a jako mladý, dvacetipětiletý muž počal ve Znojmě vydávati u Fourniera v l. 1844-52 několik druhů literárních. Před spoluprací s Fournierem vydal v Praze u Fr. Ehrlicha r. 1844 překlad trojdílného románu *Kar. Pichlerové: Švédové v Praze*. Z knih u Fourniera vydaných většina jsou překlady aneb zpracování děl z německé literatury, jak se vydávaly tehdy u Pospíšilů v Hradci Králové nebo u Landfrasů v Jindřichově Hradci a u některých nakladatelů pražských. První sbírka, již Pečírka ve Znojmě řídil, jmenovala se *Bibliotheka poučných i zábavných spisů pro mládež i dospělé* a obsahovala dvanáct čísel. Vyšla v letech 1844-46 a sledovala zábavu a poučení. Druhou sbírku, kterou Pečírka u Fourniera ve Znojmě vydával, byla *Bibliotheka vybraných románů jinojazyčných a vycházela v letech 1844-45*. Třetí sbírkou byla knihovna poučných i zábavných spisů pro řemeslníka a rolníka, R. 1846 vydal Pečírka dle profesora Scheitlina mimo své sbírky modlitební knížku: *Agatha čili Průvodce životem pro vzdělané panny*. Jako všechny knihy Fournierovy byla i tato doprovázena vychvalujícím úvodem, ale Zap ve svém *Poutníku* (I., 1846, str. 64) napsal o ní: ... Agatha jest skrz naskrz Němkyně a překladatel ji neuměl poslovanit a kde se o to pokoušel, scházelo mu pravého názoru slovanskosti. — Nová modlitební knížka vyšla u Fourniera r. 1852 pod názvem: *Bůh moje radost i štěstí i život můj*. Složil ji P. A. Jarisch a přeložil ji i poněkud doložil kaplan Valouch r. 1852. Týž Valouch vydal u Fourniera r. 1851 *Deklamovánky pro mládež*, které se však dle úsudku Jakuba Malého pro útlý věk nehodily, třeba byly psány velmi správnou češtinou. Malý soudí správně, že se nevstípi mládeži náboženský cit tím způsobem, když jí podáváme

věci nad její pojímavost vznešené. U Fourniera ve Znojmě vyšly také Mikšíčkovy Národní báchorky a to r. 1845. (Srv.: Dr. J. Wolf. České knihy ve Znojmě, v čas. Od Horácka k Podyjí, r. X., str. 17.)

František Poimón, kněz a vlastenecký spisovatel, narodil se 29. ledna r. 1817 jako syn tkalce. Gymnasium studoval v Jihlavě (1829-1835), filosofii v Brně. Na kněze byl vysvěcen r. 1841 a kaplanoval v Zámku Žďáře, v Německé u Nov. Města, v Brně, až se stal duchovním správcem v Mašůvkách u Znojma. R. 1863 stal se dočasně katechetou a ředitelem hlavní školy ve Slavkově, r. 1877 stal se farářem a pak děkanem v Želetavě a odtud se dostal do Dešné. Za studií v Brně seznámil se s Vincencem Furchem, který v něm budil lásku k české literatuře. Také Kulda byl mu přítelem. R. 1850 spolu s Jos. Těšíkem pomáhá brtnickému M. Procházkovi při vydávání Hlasu Jednoty katolické pro víru, svobodu a mravní ušlechtilost. V l. 1847-1852 vydával v překladu Stolzův Kalendář pro čas i věčnost s přídávky. Sám psal drobné povídky a články do Moravana, jež uveřejňoval i samostatně: Dárek ušlechtilé mládeži (Olomouc, 1857), Kytka zábavného a poučného čtení pro mládež (Brno, 1858), Vzdělávací povídky pro mládež (Brno, 1869), Bláznovství na pouti ve světě (Brno, 1872) a Povídky faráře Svatodolského dle Viléma Podlahy (Praha, 1877). Do kalendáře Moravana psal též články historické, místopisné a samostatně vydal: Přehled církevního dějepisu a rozdílu v náboženství nekatolickém a římskokatolickém (Olomouc, 1857) a Polná, popis místopisný, dějepisný a statistický (Polná, 1897). Dále napsal četné spisy a články náboženské: O životě, zázracích, ostatcích a uctění sv. Liguriáše, mučedníka a poustevníka, patrona města Polné (Praha, 1843, 2. vyd., Brno, 1864), Úplný kancionál katolický (Olomouc, I. vyd., 1856), Katolický kancionálek (tamtéž, 1861), modlitební knížky: V kříži je spasení (Brno, 1877), Duchovní pomněnky (tamtéž, 1880) a řadu spisů podobných. Uveřejnil též řadu kázání v Posvátné kazatelně a Kazateli a samostatně vydal Příležitostná kázání (I. díl. Brno, 1854, II. a III. díl, Olomouc, 1862). Dále přeložil Bihlerova Prostonárodní kázání (Brno, 1849-1851), Ségurovy Krátké a sprostné odpovědi na námitky proti náboženství nejvíce rozšířené (Brno, 1852), Alfonse Marie z Liguri Rozvažování o věčných pravdách, abychom pobožně žili a blaženě zemřeli (Brno, 1853), Schwanzenbachův a Stützelův Obširný život a utrpení Vykupitele našeho Ježíše Krista a panenské matky Marie Boží (Opava, 1868), Kempenského Tomáše O následování Pána Krista čtvero knih (Olomouc, 1867), Filothea čili navedení k bohomyslnému životu od sv. Františka Saleského (Olomouc, 1865) a o pohrdání světskými marnostmi knihy tři (Brno, 1881). — (Srv.: Hronek:

F. Poimon, v čas. Vlast IX., 881 —, Hýsek: Literární Morava, 86, Podlaha: Bibliografie 2245—, F. Jech: Soupis osob.)

Th. Dr. J a n E v. B í l ý, náboženský spisovatel a církevní dějepisec český, narodil se 9. prosince r. 1819 v Dol. Kounicích, vystudoval v Brně a stal se r. 1843 knězem. Kaplanoval v Židlochovicích a v Brně u sv. Jakuba a od r. 1851 v Tišnově. R. 1851 byl promován v Praze na doktora theologie a ještě téhož roku stal se farářem v Předklášteří, odkud přešel r. 1872 na bohatší faru do Dolních Louček. Zemřel tam 28. prosince r. 1888. Sepsal: Dějiny katolické církve (dvoje vydání, 1847, 1854), Dějiny katolické církve v obrazech (1854), Legendy, nebo-li čtení o milých svatých božích (1865), Dějiny sv. apoštolů slovanských Cyrila a Methoda (1863) a Život Pána našeho Ježíše Krista (1864). Od r. 1848 do r. 1855 redigoval Bibliotheku kazatelskou a r. 1850 založil Dědictví sv. Cyrila a Methoděje.

František Vocelka, druhý z hostimského trojlístku obrozeneckých spisovatelů (Kočí, Valouch), narodil se 17. srpna r. 1819 v Rouchovanech. Více, než jako spisovatel, vynikl jako hudební skladatel a spadá tedy jeho život a tvorba do oblasti hudebních skladatelů západomoravských. Psával do Květů, překládal z polštiny, skládal uvítací básně ku zkouškám školním a verše příležitostné. Zemřel 13. února r. 1869.

František Sankot, buditel a vlastenec telečský, narodil se r. 1820 v Telči. Vystudoval a stal se právníkem. V památném roce 1848 spolu s Mikšíčkem z Dačic a Fáčkem z Hradce stál v čele vlasteneckého hnutí v Telči. Ohnivým slovem stejně jako písmem nabádal k uvědomění občanskému i národnímu. Jako místodržitelský rada přispěl ke zřízení české vyšší zemské reálky v Telči. Zemřel r. 1876.

Beneš Matouš Kolda, současník Douchův, narodil se 16. března r. 1820 v Ivančicích. Od mládí na něho působil P. M. Procházka a přičiněním jeho stal se též knězem. V l. 1845-1850 byl kaplanem v Židlochovicích, Loděnicích a Hobzí, dále do r. 1859 duchovním správcem a katechetou v ochranově pro zanedbanou mládež v Brně. R. 1870 stal se farářem na Chlumě v Čechách a ještě téhož roku kanovníkem na Vyšehradě. Zemřel 6. května 1903 v Praze. Rodné město jmenovalo ho r. 1884 čestným občanem. Byl výtečným knězem, spisovatelem a upřímným vlastencem. Hrabě Belcredi o něm r. 1874 napsal: Vlast čítá jej ku svým nejlepším synům. Spisy jeho, jichž je celkem padesát, jsou nábožensko-národního obsahu. Nejdůležitější jsou: Posvátná kazatelna 1864-1893, Církevní rok (6 sv.), Legendy (12 sv.), Mor. národní pohádky (5 sv.), Životopis Tomáše Procházky, Národní pověry a obyčeje z okolí Rožnovského, Deklamovánky pro školy a rodiny (3 sv.) a Kaleidoskop (příležitostné verše). Redigoval v letech

1852-1860 kalendář Moravan. Své rukopisy daroval ivančickému museu. — (Srv.: A. Novák: Přehledné dějiny čes. lit. —, J. Soukal: Horácko a Podhorácko v literatuře.)

J a n V l k, notář, buditel a veršovec znojemský, narodil se dne 8. července 1822 v Telči ze soukenické rodiny. Studoval v Jihlavě, v Brně a v Olomouci, kde všude horlivě si všímal ruchu a života národního. R. 1848 zastihl ho na pražských barikádách a o něco později mezi pronásledovanými členy spolku Svornost. Psal básně, k nimž skládal nápěvy Tovačovský. Byly povětšinou vlastenecké a národně žhavé. Mnohé z nich, jako: Husitská, Vlasti, Orle, pestrý orle! a zvláště Přijde jaro, přijde, znárodněly. Téměř po celý svůj život byl duchem mlád a ještě jako 71letý hrál v Klicperově veselohře: Divotvorný klobouk. Ve Znojmě založil české středisko Besedu Znojemskou a Sokola. Založil zde i první českou školu a první českou záložnu. Zemřel 31. července 1896 ve Znojmě. Nebyl skutečným básníkem, ale zhudebněné jeho verše byly vlasteneckou posilou skupinám probuzených Čechů.

J o s e f T ě š í k, farář, děkan, vlastenec a básník v Telči, narodil se r. 1851 v Borech na Moravě. V Telči se připomíná v letech 1860-1880. Byl členem družiny vlasteneckých kněží, již tvořili: Sušil, Procházka, Šmídek, hrabě Sylva-Tarouca a jiní, kteří od r. 1848 četbou vzdělávali lid. Do denních listů napsal řadu článků pod názvem: Kdo je vaším nepřítelem. Samostatně vydal: Růže a trní. Zemřel r. 1880.

F r a n t i š e k K l i n k a ě, farář a skromný veršovec, narodil se r. 1831 v Tišnově. Své verše psal pod jménem Fr. Květnický, ale tiskem je nevydal. Zemřel v Telnici 28. února r. 1899.

F r a n t i š e k V a l o u c h, třetí z hostimského trojlístku obrozeneckých Františků, narodil se 24. dubna 1810 v Litomyšli. Theologii studoval v Brně a po vysvěcení přišel r. 1833 do Domamile. Tam setrval jako kaplan až do r. 1836, kdy odešel do Hostimě, v němž pobyl do r. 1857. Na to byl do r. 1861 farářem v Pavlicích a od tohoto roku farářem v Hostimi až do své smrti 8. března 1875. Jeho prostorná fara hostívala Fr. Kočího a Fr. Vocelku, mezi něž přišel na krátkou dobu i Václav Kosmák. Valouch napsal a vydal tiskem: Deklamovánky pro mládež (Znojmo, 1851), Netrýzniž zvířátek (Tábor, 1856), Zbožné básničky (1856), Životopis sv. Jana Kapistrána (Brno, 1858), Katechismus v příkladech (Praha, 1867), Nová křížová cesta (Jindř. Hradec) a Rozmlouvání o soukromé a úplné zpovědi (Čas. kat. duch., 1844). Přeložil Deharbeovu: Mannu nebo modlitební knihu pro katolickou mládež muž. pohlaví (Brno, 1852). Skládal též písně, k nimž Fr. Vocelka komponoval hudbu. Z nich se zachoval opis písně Padni roso s nebe (Mor. Budějovice, museum). Napsal i svatební promluvy:

Přemnoho Bůh stvořil kvítí (tamtéž). Ve farní kronice jsou vlepny četné básně příležitostné a uvítací. R. 1863 složil Valouch hymnus, k němuž hudbu komponoval Vocolka. (Srv.: F. Jech: Soupis osob.)

V literárních dějinách všeobecných střídá se souběžně s těmito jmény poesie pod vlivem lidové písně, moravské písemnictví didaktické, drama v době předbřežnové, novelistika před r. 1848, bayernismus, počátek povídky realistické a venkovské, rozvoj časopisectví, vědecká próza o konečně hlásí se kruh Májový.

Mezi prosaiky družiny Májové v popředí stojí Gustav Pflieger Moravský, jenž k uměleckému rozvinutí přivedl román socialistický. Narodil se 27. července 1833 v Karasejně u Bystřice nad Pernštýnem na Moravě. Odtud přídomek Moravský. Otec jeho byl panským nadlesním a po propuštění jeho z panských služeb pobývala rodina v Bystřici, Vojetíně, Skalském dvoře a jinde, kterýžto pobyt na Pflagra mohutně zapůsobil a odnesl si z něho dojmy nesmazatelné. R. 1843 zemřel mu otec a matka se přestěhovala do Prahy. V Praze studoval na malostranském a akademickém gymnasiu a za studia byl stížen prudkou plicní chorobou. Vlastní neštěstí, četba básníků opěvujících světobol, studium německé filosofie idealistické a vlastní zklamání v lásce, otrásly jeho křehkou bytostí, takže nedokončil studia a pohroužil se do sebevzdělání jazykového a literárního. R. 1854 stal se úředníkem České spořitelny v Praze, kde pobyl až do své smrti, vydav se jen r. 1856 na dvě delší cesty a to do sev. Německa a do Alp. Zemřel v Praze 20. září 1875. Jeho lyrika obsažená ve sbírkách Dumky (1857) a Cypřiše (1861) je ohlasem světobolu domácího i cizího a je elegická. Vyslovuje upřímně světobolnou náladu tehdejší mládeže i její útěk do samoty a do přírody. Máchovsko byronovská je jeho epika z mládí, provanutá cestopisnými dojmy a dětskými vzpomínkami. Opírá se o vzory poesie umělé i lidové a v popředí jejím stojí Mramorový palác z r. 1856. Poslední léta před smrtí apostrofuje temná alegorie: Královna noci. Jeho láska k divadlu, uznaná r. 1861 svěřením dramaturgie novoměstského divadla, ubírala se zvlášť cestami divadelní kritiky, jak o tom svědčí Obrazy života a Divadelní kukátko v staročeském a národním pokroku. Odmítavé stanovisko k francouzské divadelní moderně vyneslo mu odmítavé stanovisko a polemiku Jana Nerudy. Sám kromě překladů ze Scriba a Vignyho napsal tři historické truchlohry s ohlasy shakespearovskými: Svatopluk, zhoubee Vršovců (1861, nezachovalo se), Poslední Rožemberk (1861, zachováno jen v přepracování: Della Rosa) a Boleslav Ryšavý (1861). Za vlivu Scribova napsal tři konverzační veselohry: Ona mne miluje (1859), Telegram (1865), Kapitola I. II., III. (1866). Práce tyto byly brzy zapomenuty, kromě švižné veselohry

Telegram (1865). Psal i libreta, ale ta nenašla komponisty. Ač se snažil ukojit svoji ctižádost především jako dramatik, vlastní význam jeho tkví v epice románové. Prvními méně zdařenými náběhy k ní byly skladby z mládí: Dvojí věno (1855) a Dva umělci (1858). V obou pracích odehrávají se konflikty mezi ženami a muži, mezi vášní a něhou, s dějem, v prvním případě, statkářským a peněžnickým, ve druhém, uměleckým a měšťanským. Po řadě roztržitých novel se vrátil v l. 1858-59 k wertherovským sentimentalitám svého mládí, z nichž vypučel román precitlivělého světobolu Pan Vyšinský. Snažil se v něm překonati byronovský subjektivismus puškinovskou předmětností. Proto se román mění pozvolna ze sentimentality v realitu a z kosmopolitismu v národní epos. Vzorem mu byl dílem Evžen Oněgin, dílem Pan Tadeáš. Odehrává se v něm osud statkáře a básníka, šíraného milostnými rozpory a utíkajícího z nich do bojů na Kavkaze. Básník spěje tu od záдумčivosti k plodnosti činu. Jak je v tom díle a v předešlých jako básník epigon, tak v próse ohlašuje docela nové směry. Ve svém románu Ztracený život (1862) dotýká se motivisticky J. V. Friče a politických proudů let padesátých, kdy se usilovalo o zodpovědění naléhavé otázky: Přivoditi svobodu převratem a násilím, či vývojem osvětové a národohospodářské práce. První typ představuje blouznivec a revolucionář, jenž hyne v italském vězení, druhý havlíčkovský zastánce cesty pokojné. Tento román byl vlastně obměnou Spilhagenovy práce: Problematische Naturen a pokrok jeví se tu proti předešlému hlubokým dušezpytem, pečlivou malbou společenskou i zaměřením látky pod úhlem evropských dějin politických. Román byl analysou chorobného zasnění zklamaného boji za svobodu i mukami v lásce. Po něm následoval první český román ze života dělnického: Z malého světa (1864, přep. 1872). Má význam historický, neboť si tu po prvé český spisovatel povšíml zápasu českého dělnictva s německým kapitálem. Popudem byl bouřlivý odpor pražských tiskařů proti tiskacím strojům v kartounkách (1845). Spor mezi kapitálem a dělnictvem vyrovnává se tu dosud zcela romanticky, ač odvážná láska k moderní skutečnosti oživuje nemálo zastaralé romantické umění. Poslední Pflegrův román a jeho nejlepší: Paní fabrikantová (1867, knižně až 1873) stopuje bolestivý rozpor v duši ženy mezi láskou a povinností. Žena uvědomělého továrníka, jenž správněji než Čechův lešetínský kovář hájí české pudy, miluje jiného a mravní porážce uniká dobrovolnou smrtí. Sociálního rámce používá spisovatel k jemné analýse marné a zoufalé vášně. Ostatní práce románové: Před březnem, Starý dům a Švýcarský hotel, zůstaly jen ve zlomcích. Pfeleger byl první, kdož se sympatií studoval poměry sociální. Uměl sám jemně cítící vystihovati psychologický svět své doby, bohatá

četba zjemněla jeho vkus, senzáční napínavost byla střídána náznaky prvního realismu. Ač byl zjevně přechodným, přec byl průkopníkem. (Srv.: Pflégrový životopisné zápisky, vyd. F. A. Hora v Plzni, 1880 —, Velemínský v Obzoru literárním a uměleckém 1902 —, týž v Listech filolog. 1908 —, týž v ČČM 1903, 1904, A. Veselý v Akordu 1933 —, Jakubec v Lit. české XIX. stol., díl III., část 2., — J. Máchal v knize O českém románu novodobém, II. vyd. 1930 —, A. Novák: Struč. dějiny —, A. Gregor: Katechismus čes. lit. —, čas. Kolo a Almanach horácké výstavy v Nov. Městě.)

Ruchovská generace, která vystřídala družinu Máje, pěstovala zvláště rétorické básnictví, jehož hlavními představiteli byli Čech a Krásnohorská. Básníci této skupiny zachovávali souvislost se staršími tradicemi, ba dokonce s vlasteneckou školou Kolářovou a Čelakovského. Oslava dějinného horování pro jazyk, slovanská vzájemnost, to byly směry, jimiž šli a uchvacovali zvláště mládež. Kromě toho, jako za Sušila a Jablonského, pronikala v některých dílech i tendence církevně náboženská. Mezi vlastenecké básníky, kteří psali deklamovánky a úvahy veršem pro školy a omladinu, patřil soudce Jan Ev. Nečas a mezi náboženské didaktiky kněz Vladimír Šťastný.

Jan Ev. Nečas narodil se 25. prosince 1948 ve Studnicích u Nov. Města. Rodiště, ač na ně nikdy nezapomněl, opustil již jako hoch, když rodiče jeho se přestěhovali do Jinramova a později do Bystřice nad Pernštýnem. Po studiích v Litomyšli a v Praze věnoval se rozsáhlé činnosti literární, již zahájil v Humoristických listech již jako student právnické fakulty. Vystudovav působil jako soudce ve Velkém Meziříčí, Vizovicích, Bohumíně, Vyškově, Strážnici, Telči a u krajského soudu v Těšíně a v Brně. Jako lyrický básník vydal řadu sbírek veršů, z nichž mnohé byly zhudebněny Sudou, Nešverou a Vymětalem. Zpracoval veršem i řadu moravských pověstí a napsal povídku veršem: Na selských hrudách. Dále psal a vydával knížky pro mládež, a to původní i přeložené, veršem i prosou. Vyhledávány byly i jeho poučné brožury a knížky, jimiž popularisoval vědomosti právnické a vlastivědné. Byly to: O právních poměrech kontribučních fondů na Moravě, Rádce pro poručníky a opatrovníky, Praktické porady a pokyny právní, Čím a jak chrániti rolnictva, Vzorce protokolů, rozsudků a výměrů soudních, Naše nové řízení bagatelní, Jaká práva zákon dává, Čítanka o našem právu, V ovzduší našeho Radhoště, V srdci naší Moravy, Pernštýn a poříčí Svratky z Tišnova ku pramenům. Největší význam mají ovšem práce sloužící slovanské vzájemnosti na úseku československém. V tom směru bylo přičinění Nečasovo oceněno u nás i v Polsku, neboť byl výborným překladatelem z polštiny. R. 1878 vystoupil na ve-

řejnost se spolupracovníky Vymazalovy Slovanské poesie a ihned nato vydal několik svazků překladů v Ústřední knihovně Kobrově. Z těch mohutný ohlas měly mezi mládeží Balady Mickiewiczovy. Vydal také soubor balad Goethových ve vlastním překladu. Když se sprátelili s Przesmyckim, pomáhal mu při překládání děl českých do polštiny. Činností Nečasovou oživeny byly literární styky česko-polské na míru do té doby nečekanou. Varšavský Tygosnik Ilustrovany přinesl již r. 1884 jeho podobiznu a rozepsal se o jeho zásluhách. R. 1905 jmenovala ho Czytelnia ludowa v Těšíně čestným členem. Zemřel r. 1919. (Srv.: J. Svítíl, Karník: J. V. Nečas, ve Svobodě —, A. Novák: Přehl. děj. čes. lid.)

V l a d i m í r Š t a s t n ý narodil se 17. března 1841 v Rudíkově na Velkomeziříčsku. V letech 1867—1890 byl profesorem náboženství na českém gymnasiu v Brně, kde zemřel 20. srpna 1910. Byl básníkem směru nábožensko-vlasteneckého, jenž horlivě pěstoval církevní didaktiku. Byl buditelem, následovníkem Sušilovým a zakladatelem časopisu Obzor. Začal psát jako prostoduchý epigon básnictví předmáchovského s příklonem k J. Erbenovi. Pěstoval drobnou baladiku a legendární epiku, jejíž nejlepší sbírkou je Kytka z Moravy (1879). Později se přiklonil úplně ke katolické didaktice směru B. Jablonského, nevalné ceny básnické. Přední svazky tohoto silně a uvědoměle církevního veršování jsou Drobné květy (1887) a Hlasy a ohlasy (1892). Byl mechanickým epikem a suchým didaktikem. K dalším básním jeho patera knižního patří: Kvítí májové (Brno, 1869), Hory a doly (Telč, 1894) a knížka pro mládež: Vánoční dárek. (Srv.: A. Novák: Přehl. děj. č. lit. —, J. Soukal: Podhorácko a Horácko v lit. a umění.)

Nestudovaným venkovánem, samoukem a vesnickým veršovcem byl **K a r e l B a u e r**. Narodil se 2. listopadu r. 1840 v Martínkově, kde otec jeho byl sífařem. Matka jeho byla sestrou spisovatele Václava Kosmáka, u jehož otce se učil krejčovně. S ním často při práci zpíval a večer s ním čítal z kronik. Na kruchtě zpíval alt a škrabal sekund housle. Jako syn sífaře jezdil s ním po světě a cestou skládal písničky. Jako voják pobyl čas v Italii a naučil se latinsky. Po bitvě u Custozy r. 1866 vrátil se z vojny domů a r. 1868 se oženil. Nedlouho před svou smrtí projevil úmysl studovati učitelství. Zemřel třiatřicetiletý dne 13. prosince 1872. Od března r. 1871 psal do Hlasu a to básně, články a dopisy. V pozůstalosti jeho našel se svazeček, nadepsaný: Svatební promluvy v národě československém pro Karla Bauera z Martinkova. Obsahuje svatební řeči ve verších a to vážné i žertovné. (Srv.: V. Kosmák, Oněmělá harfa, Kukátko IV., 217, r. 1904 —, nekrolog Hlasu 1872, 644.)

Historickou povídku v době Vrchlického a Zeyera pěstoval Josef František Karas. Narodil se 4. prosince r. 1876 v Tišňově. Byl lidovým novinářem, romanopiscem, novelistou, básníkem a essayistou. Žil v Hutisku u Valašského Meziříčí. V rozsáhlé jeho činnosti slovesně střídá se tendenční poesie, prostonárodní dramatika, propagační svobodomyšlná publicistika a románová historie. Práce jeho jsou povětšinou chvatně koncipovány bez hlubšího ideového základu a přesvědčující psychologie. Napsal na dvacet historických románů, v nichž vylíčil obrazy z doby husitské a pobělohorské. Jsou to: Do čtyř artikulů (1915), Oheň Hospodinův (1919), Ke staroměstskému lešení (1922), Archa proti arše (1922), Valdštýnův tábor (1923), Spartacus, román z dávných časů (1925), Vichřice (1925), Nástrahy, román z časů napoleonských (1926), Z velké doby, hrst povídek a črt z XV. věku (1926), Kozel zahradníkem a jiné črty (1907) a práce jiné. Vynikají mezi nimi letopisy moravské, zvláště Valašská vojna (1917), ale ani ta se nedá látkově a názorově srovnati s díly Čenka Kramoliše. Napsal též díla dramatická: Albigenští, Zahrada etnosti a Sázavina louka. Zemřel r. 1931. (Srv.: J. Soukal: Podh a hor., —, A. Novák: Přehled děj. čes. lit.)

K historickému povídkářství této doby se řadí novelistika a román ze života vesnického. Spisovatele vábí zvláštnosti kmenové, vady a furiantství lidu, jehož duši snaží se věrně vyjádřiti. Někteří jdou ve šlépějích předchůdců: Němcové, Pravdy, Světlé —, jiné láká studium národopisu, dostupivšího výstavou r. 1895 vrcholu. Také živel naukový ovšem podporuje práci slovesnou. Katolické kněžstvo jde cestou vytýčenou Pravdou a přizpůsobuje naivně pravdivé a prostotou věrohodné povídky lidovýchovnému účelu na podkladě uvědomělého konservatismu nábožensko-mravních tradic. Mohutným zástupcem tohoto směru byl především Kosmák.

V á c l a v K o s m á k, kněz a spisovatel, jenž stál od poloviny let 70. v čele lidových povídkářů moravských, narodil se 4. září 1843 v Martínkově u Mor. Budějovic, kde jeho otec Antonín byl kostelníkem a krejčím. Ze šesti sourozenců dva projevíli literární sklony. Nejmladší František, narozený 1. dubna 1848 studoval v Jihlavě, ale více než studie líbila se mu vojna, na níž odešel a rychle postupoval. Záhadným způsobem utopil se ve Znojmě r. 1872. Psal do Hlasu. V čísle 522 z r. 1871 je jeho báseň: Před bojem. Jeho bratr Václav vzdělával se před vstupem do jihlavského gymnasia německy u P. Bernardina Spinova z Třebíče, kapucína, který v Lukově vypomáhal. Když Spinova odešel, učil se u kaplana z Babic. Ačkoliv u obou učitelů se velmi pilně učil a u prvního dokonce bydlil, přec nesložil přijímací zkoušku do jihlavského gymnasia a byl přijat do jihlavské reálky. Odtud ho

však po třech dnech poslali do třetí třídy hlavní školy, aby se naučil německy (1853-54). Teprve po prázdninách r. 1854 byl přijat do gymnasia. R. 1859 slyšel v Jihlavě po prvé o majáčkách na Šachberku píseň Kde domov můj, která se mu tak zalíbila, že si začal všímati českého národního života a sám se vlastenecky obrodil, neboť v německém prostředí se odnárodňoval. Na studentská léta později vzpomněl v črtách: Vzpomínky bývalého studenta, Literární kuřátka, Dvojí promluva, Jihlavské typy, Jak může člověk zmrznouti, O kus chleba — a jiných. R. 1862 vstoupil Kosmák do brněnského semináře a jako seminarista přispíval do litografovaného časopisu Concordia. V letech 1865 a 1866 byly otištěny jeho básně v Hlasu. Dne 4. června r. 1866 byl vysvěcen na kněze a dne 13. července křtil již jako kněz v Mor. Budějovicích, kdež byl kooperátorem. V dubnu 1868 požádal o přesazení a v druhé polovině téhož roku byl přesazen z Mor. Budějovic do Hostimě. Zde se stýkal s farářem Valouchem, důchodním Kočím a učitelem Vocelkou. Na Mor. Budějovice nezapomínal a navštěvoval v nich zvláště dra Špatinku. V Hostimi působil až do 15. září 1869, kdy byl ustanoven administrátorem v Biskupicích. Tam působil až do 8. října 1870. Tohoto roku se chopil opět péra a uveřejnil v Hlasu řadu básní. Rovněž i v letech 1871—1872, kdy byl administrátorem v Řeznovicích u Mor. Krumlova, přispíval do Hlasu. R. 1871 se po prvé básnicky silněji projevil v upomínce na matku (Hlas), jež byla r. 1876 postavena v čelo jeho Kukátka. Ač káral ostře lidové zlozvyky a nemravý, přec ho měl lid rád a spisy jeho nejen četl, ale zval ho i na národní slavnosti jako výborného řečníka a zaníceného vlastence. Tak v roce 1871 promluvil dne 9. července na veřejném táboře v Rosicích a dne 17. září na táboře v Jevišovicích u Znojma, jemuž předsedal dr. Špatinka. Dne 9. září 1888 řečnil při svěcení školy v Mor. Budějovicích a dne 10. září 1872 byl ustanoven za administrátora v Moutnicích u Hustopeče, r. 1877 za faráře v Tvarožné u Brna a r. 1893 za faráře v Prostoměřicích u Znojma, kde 15. března r. 1898 zemřel. Prozatímně byl pochován v Prostoměřicích a dne 27. dubna r. 1899 byl převezzen do Brna na ústřední hřbitov. Na krehově martínkovském zbudovala mu brněnská Jednota katolického duchovenstva pomník, jenž byl odhalen 15. srpna 1910 a v průčelí farního domu v Mor. Budějovicích byla mu zasazena r. 1923 orelstvem pamětní deska. Za studií v Brně měl na něho veliký vliv Sušil i učený P. Matěj Procházka, a to zvláště na jeho národně církevní politiku. Od r. 1871 psal do Hlasu drobné kresby a povídky pod nápisem Besídka a od r. 1873 Kukátko. Spisovatelská jeho činnost souvisela s dvěma katolickými podniky: s Hlasem, který se z náboženského listu proměnil v deník — a s kalendářem Moravanem, založeným r. 1852 B. M. Kuldou. Hlas

byl založen r. 1849. Kalendář Moravan již před vystoupením Kosmákovým otiskoval povídky z venkovského života mravokráně a církevně tendenční. Z přispěvatelů jeho vynikl milotický kněz Vincenc Janalík (1804—1855), nedostihující realismu Antoše Dohnala. R. 1871 vystoupil Hlas s Kosmákem jako feuilletonistou, spisovatelem až do té doby romanticky náladovým. Feuilletony Hlasu stal se Kosmák slavným a jeho Kukátka přinášela pravidelně feuilletonistické obrazy ze života, zachycené potulným kukátkářem. Kukátka vyšla v pěti dílech v letech 1876—1892 a byly k nim připojeny dodatky: Několik obrázků z kukátka a Nové obrázky z kukátka. Tyto soubory tvořily směs vzpomínek, obrázků, denních anekdot ostře narýsovaných vesnických figurek, cestopisných arabesek a povídek, jež byly prosvíceny jadrným a někdy i drsným humorem. Všude je však Kosmák kazatelem a karatelem a neostýchá se ani parafrází z prací cizích jako J. P. Hebela a Alb. Stolze. Od feuilletonistiky postoupil záhy k novelistice a pracím novinářským se sklony kreslit postavy vychutnávající zvrácenost a špatnost. Pravidelně vyzdvihuje jednu vlastnost svých hrdinů a stále znovu opakuje své náboženské a mravokárné zásady. — Z jeho povídek vznikly cykly: Kytice z vonného i nevonného kvítí (1885, později Lidský zvěřinec 1887), Staří a mladí (1888), Pošetilci (1890). Z dalších prací jsou známé: Jak byl Rapouch jun. vyléčen (1884), Bída je — proto juchu! (1890) a Otrávená růže (1897). Ostře tendenční a polemicky vyhrocené jsou jeho knihy: Volby do říšské rady (1892), Fotografie z tábora černých (1894) a Fouňa, svobodný pán z Nadutína (1896). Epické umění, břitkou satiru a nemilosrdný humor osvědčil v širších skladbách: Sláva a umění Jana Kroutila, pololánika v Drnkálově (1877) a jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu se opět vrátil (1886). Těmito pracemi se silou satiry blíží výstražné dva obrazy z města: Eugenie (1882, 1883) a Chrt (1886). Nedostatkem stavby a vkusu trpí jeho práce: Ztracená (1885) a Potkalo ji štěstí (1891). Jeho překlady z ruštiny vyšly v Zamazalově Slovanské poesii (1874) a Besedě (1875). K šesti svým písním složil si nápěvy a dvacet písní upravil pro tenor a klavírní doprovod. Zajímavé bylo jeho kázání: Kde domov můj, které vyšlo při svěcení kostela v Brně (1889). Většina jeho prací čerpá látku z kraje a z míst, kde Kosmák působil. Tak Martínkova (Drnkálova) dotýká se Sláva a úpadek pana Jana Kroutila, Nových Sýrovic povídka: Jak Martin Chlubil bloudil, Sv. Víta u Mor. Budějovic: Dva obrázky ze života, Domamile, Lukova a Lesonic: Zčarovaná koza. Řada jeho prací zvětňuje též osoby z kraje. Tak martínkovského faráře Fr. Jedličku, milovníka včel, znalce bylin, pomocníka chorých zaznamenává prosa: Kněz lékař, lukovského faráře Dundáčka povídka: Populární kazatel, hostimského

kaplana J. Křivého, obrázek: P. Všestranný, Karla Bauera Martinkovského nekrolog Oněmělá harfa. Úplnou bibliografii uvádí Dr. P. Vychodil v práci: Václav Kosmák (Brno, 1916). Kriticky rozebral a ocenil Kosmáka K. Juda v progr. reálky v Nov. Městě na Mor. r. 1901, Arne Novák v Listech filologických r. 1904 a M. Hýsek v Lit. Moravě r. 1911 (str. 245-255). Obliba Kosmákových spisů kotvila v bodrém jeho humoru a jakémisi naivním naturalismu. Při výběru byla zanedbávána jazyková a slohová jeho stránka. Dílo Kosmákovo bylo vydáno třikrát. První vydání r. 1883 a 1884 (III díly), druhé a třetí po smrti. Z těch jedno v Telči, druhé za nedbalé redakce P. J. Mathona a P. Vychodila v Brně. Mezi vlastními životopisnými prameny stojí v popředí práce Kosmákovy: Vzpomínky na mou zemřelou matku (1871) a Vzpomínky bývalého studenta (1878). (Srv.: A. Novák: Přehled děj. čes. lit.—, F. Jech: Soupis osob z Mor. Budějovic —, A. Gregor: Katechismus české literatury.)

Rázem svých prací se podobá Kosmákovi moravská Božena Němcová: *F r a n t i š k a S t r á n e c k á*. Narodila se r. 1839 ve Velkém Meziříčí a jmenovala se vlastním jménem Františka Všetěčková. Provдалa se za soudního radu Kerschnera a pseudonym zvolila si podle vesnice ležící na Českomoravské vysočině: Zhoří Stránecké, kde býval její otec hospodářským správcem. Pro své vypravování zvolila si stejnou oblast jako Kosmák, t. j. moravské Horácko od Jihlavy ke Znojmě a vylíčila v něm povahu západo-moravského lidu, zvláště povahy lidí z rodin patrimoniálních. Ve všech svých pracích projevuje jemný ženský cit, soucitný humor a shovívavé odpouštění nedostatků. Měla velký zájem národopisný o zvyky, hody a pouti —, i sklon k tendenci moralisující. Povídky její vyšly v knihách: *Z našeho lidu* (1882), *Některé črty* (1885) a *Z podhoří moravského* (1886). Posmrtně vyšly: *Povídky, obrázky a črty* (1889-1893. Spisy tyto vyšly u Šaška ve Velkém Meziříčí a jsou ohlasem českého srdce a posety perlami národního ducha. (Srv.: A. Novák: *Podobizny žen*, 1918.)

K životní pravdě selského lidu z brněnského okolí probíjel se *J o s e f V e č e ř a*. Narodil se 1. března 1856 v Mor. Kněnicích u Kuřima. V Brně vystudoval gymnasium a v Praze práva na Karlově universitě. Byl spoluredaktorem almanachu *Zory* a jsa koncipientem v Olomouci, redigoval i olomouckou *Koledu*. Psal povídky, jež poutaly k sobě šťastně voleným realistickým směrem. Postupuje od Hálek k Turgeněvovi, zamítal idealisaci venkova a poznanou pravdu o životě na vsi podával jadrnou, samorostlou mluvou dějově prostých a soustředěných novel a povídek. Dříve než mohl však uplatnit své nadání spisovatelské, zemřel r. 1883 v Olomouci. Samostatně vyšly jen jeho povídky (*Velké Meziříčí*).

Mohutný zájem o život na moravské dědině projevil svým slovesným dílem *Alois Mrštík*. Narodil se 14. října 1861 v Jimramově, kde jeho otec byl obuvníkem. Studoval na německé reálce a na českém učitelském ústavě v Brně a na Brněnsku stal se též učitelem. Když začal spisovati, nenalezli v tom jeho nadřizení zalíbení a přesadili ho z Brněnska do Divák na Hustopečsko. Domnívali se, že na venkově mu zajde chuť psát. Stal se však pravý opak. A. Mrštík nejen v Divákách psal, ale Diváky staly se za pobytu jeho a jeho dvou bratrů: Viléma a Norberta literárním ohništěm, odkudž sršely jiskry nejen do Brna, ale i do Prahy. V Divákách zůstal Mrštík i na pensi a též zde 24. února 1925 zemřel. Do literatury vstoupil jako spolupracovník svého bratra Viléma, s nímž vydal sbírku novel: *Bavlnkovy ženy a jiné povídky* (1897). V knize vykreslil stíny jihomoravské vesnice a zvláště silně zachytil rozvrat manželství sedláka Bavlnky. Za spolupráce Vilémovy vzniklo i jeho drama: *Maryša*, napsané na podobný námět (1894). Sám se přihlásil knihou povídek: *Dobré duše* (1893) a mistrovství své prokázal v románovém národopisném cyklu: *Rok na vsi* (1903—1904 v XI. dílech), na němž spolupracoval s bratrem Vilémem.

Formou drobných obrázků v rámci období ročních snaží se v této práci co nejvěrněji zachytiti život ve vesnici Hrabůvce, ležící nedaleko Brna na hranici slovácko-hanácké. Dokumentárně věrně a národopisně cenně zachycuje v práci hromadné vesnické výjevy, jako hody, haldamáše, ostatky a vzkříšení, odpozorovává lidový dialekt, jež klade do dialogů — a vedle lidí, odkládajících staré zvyklosti a propadajících městské modě i nemravu, kreslí i zemi, vzrušenou, náladovou a hýřící barvami a svěžestí. Dílo jeho doplňují zanícené cestopisy: *Hore Váhom* (1919) a posmrtná sbírka feuilletonů, vzpomínek, nálad a básní: *Stříbrná nit* (1924), která obsahuje důležité dokumenty o bratru Vilémovi, k němuž Alois s láskou lnul. (Srv.: A. Veselý: *Alois Mrštík, člověk a dílo*, A. Novák: *Přehledné dějiny*, A. Gregor: *Katechismus české lit.*)

Pohoří žďárské, které v několika pracích zachytil již F. Pravda, kreslila od let 90. minulého století v drobných realistických povídkách *Vlasta Pittnerová*. Narodila se 1. ledna 1858 v Polné, kde byl její otec obchodníkem a později starostou. Pod vlivem jeho zahořela láskou ke všemu českému a jako dívka poznala se s Havlíčkem a s Boženou Němcovou. Provádala se za lesního Weymelku, člověka drsného a malého myšlenkovitého rozhledu. Ten ji nutil, aby se věnovala výhradně domácnosti a zanechala knih, které ji vedly ke spisování. Množící se neshody rozvedly r. 1893 oba manžely. Pittnerová přestěhovala se do Prahy, kde se živila spisovatelstvím jako kdysi B. Němcová. Zemřela na jaře r. 1926 dne 8. března a urna s jejím popelem, ověněná

plavuní, byla uložena v museu v Polné, v pokojíku B. Němcové a Vlasty Pittnerové. Povídky její byly vždy poutavého děje s výchovnou tendencí a kreslily lidový život žďárských hor s přihlížením k rázovitým zvykům, obyčejům a k nářečí. Spisovatelka cítila se následovnicí B. Němcové a psala s idealisujícím optimismem, ale beze smyslu pro duševní život lidu, pracujícího o dřevěném chlebě aneb jako páni od stavu. Starší sbírky jejích prostých povídek: *Ze Žďárských hor* (1892), *Na rychtě* (1892), *Od Žďáru* (1894), *Obrázky ze Žďárských hor* (1897), *Z našich dědin* (1899) jsou mnohem cennější než pozdější její práce psané ve chvatu a s cíli lidové spisovatelky z povolání, živící se nuzně z výtěžku knih. Z románů jsou nejlepší: *Jindra*, *Úředničtí sirotci*, *Mušketyrův syn*, *Na zámku* a v myslivně, *Tichá vlastenka* a zejména: *Maloměšti vlastenci*, oživující zdařile svěží ruch probuzenský v Polné. Souborné vydání vyšlo u R. Prombergera v Olomouci již několikrát za sebou a výtěžek honorářů z něho vynesl již Ústřední Matici školské, dědičce autorských práv Pittnerové, bezmála 70.000 Kč. (Srv.: Bř. Rerých: *Vlasta Pittnerová*, Promberger, Olomouc.)

Záliba o memoiry politické, líčící státoprávní zápas v 60. a 70. letech minulého století, vynesla celou řadu prací, mezi nimiž nacházíme i *P a m ě t i A l b í n a B r á f a*, vynikajícího národohospodáře, Čecha a rakouského ministra, rodáka z Třebíče. Bráfovi Paměti vyšly v řadě memoirových děl, jež vycházely od počátku XX. století.

Ze spisovatelů humoresek, kteří přispívali do Herrmannova Švandy dudáka, třeba připomenouti *F r a n t. P r o c h á z k u Ž u p a n a*. Narodil se 23. května r. 1858 v Hořovicích a jako profesor působil na reálce v Novém Městě na Moravě. Jeho literární žeň není rozsáhlá, ale hutná. Vynikl jako spisovatel řady knih satirických a humoristických, z nichž nejslavnější je *Pepánek Nezdera*. V knize se snoubí rozkošný humor se znamenitě zachycenou poesíí dětského života. Dále napsal: *V pavučině satiry*, *V průvodě rolníček* a *Vzpomínky*. Jako satirik je karatelem národních nectností.

K básníkům domova, kteří teplým realistickým genrem oživují postavy i dějiště své mladosti, řadí se rodák a chvalořečník Novoměstska a Hořicka *J a n K a r n í k*, vl. jménem Josef Svítíl. Narodil se r. 1870 v Novém Městě a po studiích se zde usadil jako obvodní lékař. Jeho básnická dráha, označená sbírkami *intimní lyriky* a *veršovanými obrázky*: *Chudobná žeň* (1904), *Večery u krhu* (1922) a *Závětrí* (1928), vede od Katolické moderny k prostotě sládkovské. V těchto sbírkách vyzpíval svou lásku k rodině, k rodnému kraji i městu, k Moravě a k celému národu, jež by si přál mítí svorný, jako kdysi býval. Obrací se proto často do mi-

nulosti, v níž hledá příklady pro přítomnost. Zvláště ho zajímá nedávná minulost Novoměstska, jak ji poznal z hovorných úst starších a ze starých záznamů. Tyto teplé obrázky starosvětského života doplňuje jadrná kronika selského domova, napsaná prosou: Soumrak rodu Jamborova (1921) a sbírka črt Sladké s hořkým. V těchto knížkách ožívuje rázovité postavy starého Nového Města a okolí. A jak zní z těchto prací struna vlastenecká a vlastivědná, tak mluví z četných jeho prací novinářských a časopiseckých vřelá láska k Slovensku a Slovanstvu, zvláště k Polsku. Již před válkou Karník soustavně upozorňoval na poesii pod Tatrami a na její representanty a stal se tak jedním z prvních a předních pěstitelů československé vzájemnosti. Za války pobyl jako lékař mezi Poláky, kde navázal styky s polskými vzdělanci, zamiloval si polské básníky a spisovatele a stal se tak současným nejopravdovějším polonofilem. Svoji lásku k Polsku osvědčil kromě přebásnění Kochanovského (1928) a antologie: Z polského Parnasu (1930), sahající od Konopnické k Tuwimovi, zvláště knihou láskyplných statí: Pod perutí bílého orla (1926). V r. 1937 vydal novou antologii Poesie svobodné Polsky, jež obsáhla 110 básní od 22 autorů. (Srv.: O Svítlovi k 60. narozeninám sborník studií a vzpomínek od P. Kříčkové, 1930 —, Arne Novák: Přehl. děj. lit., Promberger, Olomouc, 1937 —, Almanach horácké výstavy v Novém Městě na Mor.)

K směru realistickému patří i Elgart Sokol, vl. jménem Karel Elgart, z jehož děl vynikají dvě významné složky: záliba v podobných popisech a malířský smysl pro půvaby krajinné. Narodil se 18. ledna 1874 v Ivančicích, v letech 1884—1888 studoval v Brně nižší gymnasium, v letech 1888—1892 učitelský ústav. Hned po maturitě přišel do Jaroměřic, kde působil jako učitel v letech 1892—1897. Po tři měsíce působil výpomocně též jako učitel v Citonicích u Znojma. Z Jaroměřic odešel do Brna, kde působil jako odb. učitel na dívčích školách Vesna a od roku 1910 jako jejich ředitel. Zemřel r. 1929. V Jaroměřicích byl jednatelem a cvičitelem Sokola a ač již psal, tiskl jen sokolské příspěvky. R. 1897 vydal s bratrem Jaroslavem Elgartem Příruční knihu tělocviku sokolského, do níž napsal prostná cvičení. První práce beletrické tiskl však až v Brně a to v časopisech Lumíru, Rozhledu, Zvonu a jiných. Svůj pseudonym přijal po svém strýci A. H. Sokolovi, organisátoru dívčího školství a divadelním kritikovi. Učil se u Merhauta a V. Mrštíka, nepřijímal však jejich naturalistické metody. Ve svých spisech projevuje živý zájem o krise mladých, rozbouraných bytostí, miluje mnohomluvnou diskusi o vážných i prostých otázkách a připomíná zvláště V. Mrštíka materialisací duševních stavů. Poněvadž jeho práce z části postrádají konstruktivního živlu i omezující zkratky, roz-

růstají se do rozměrů obsahových i rukopisných. První jeho prací byla idylická povídka Děti (1904), od níž postoupil k románu dívčího srdce Slunce (1908) a k nevyzrálé kronice puberty Májová bouře (1911). Nejlepším jeho dílem románovým je Příval (1917), v němž zachycuje vzpouru drobných lidí maloměstských, zasažených socialistickými ideami, proti dvěma utlačovatelům. — O pražský studentský román se pokusil ve skladbě Zlaté rouno (1920), jež je mnohoslovnou odysejí moravských studentů v Praze. Hlavní hrdinové tohoto románu usilují překonat v sobě úpadkové požitkářství a dekadentní pessimismus. Letopisem národních a sociálních zápasů v Brně je práce Černý a bílý (1925). Kolonizační utopií je jeho poslední veliká práce Sahara (1929). Z jeho povídek vynikly Kresby (1906), Drobečci a drobečky (1911), Tulácké lásky (1919), Akord života (1923), Milostné povídky (1923) a Veselý tulák (1925). Svůj zájem o divadlo projevoval nejen činností kritickou, nýbrž i vlastní tvorbou dramatickou. Z jeho her došla značné obliby tragédie Moloch (1922), v níž ztepal ostře moderní honbu za ziskem. Dále napsal komedii Námluvy (1919), báchorku Slunovrat (1928) a tragedii Nesmrtelný (1920). Dokončil též zlomek románu V. Mrštíkova Zumři. Do jaroměřického prostředí vložil částečně osnovu románu Příval, hlavní osoby jsou však odjinud. (Srv.: F. Jech: Soupis osob —, A. Novák: Struč. děj. literatury —, A. Gregor: Katechismus dějin.)

Téměř současně s realismem pronikl k nám i naturalismus, ideově závislý na francouzské literatuře. Nadšeným hlasatelem zvláště zolovského naturalismu byl u nás Vilém Mrštík, bouřlivák, průkopník ruského románu a obdivovatel Zolův i Šlejharův. Snažil se i o seskupení nové školy literární. Narodil se 14. května 1863 v moravském městě na českomoravském pomezí, v Jimramově. Chlapectví a jinošství prožil v Ostrovačicích u Brna a v Brně, kde studoval na gymnasiu. Po maturitě odešel do Prahy studovat práva a pobyl tam v letech 1884—1890. Studia záhy zanechal a kolísal mezi malířstvím a literaturou. Účastnil se činně zvláště kritiky výtvarné a slovesné. R. 1890 přestěhoval se k svému bratru do Divák u Hustopeče, kde též zemřel sebevraždou 2. března 1912. Za svého života stal se soustředitelem moravských literátů a propagátorem slováckého svérázu. Vyšel ze školy Vrchlického a své první práce otiskoval v Lumíru. Zajímal se o studenty a vůbec o inteligentní proletariát. Z tohoto prostředí je vzata jeho idylická Pohádka máje (1892, knižně 1897) i tragická Santa Lucia (1893). Souběžně s těmito pracemi vznikaly drobnější prosy, zařazené do cyklu Stíny (1893), Obrázky (1894), Babeta, Verunka a drobné povídky (1902). Od let 90. jeví se u Mrštíkova obrat. Odvrací se od malebného naturalismu a přiklání se k starší české tradici slovesné. Pěstuje lyrickou drobnomalbu genrovou

a idylickou v rámci povídky a disputuje kriticky o svých vlastních knihách. Na této půdě vyrůstá jeho fragment románový ze života studentského Zumři (1912), jež se pojí k předcházejícím románům i kniha Zlatá nit (1907). Kniha z cest (1905) přimyká se svým impresionistickým způsobem k starším Obrázkům. Na práci novel ze Slovácka Bavlnkovy ženy a jiné povídky, již napsal s bratrem Aloisem, připadá mu podíl líčení barev a přírodní malby. Ve varu své naturalistické kampaně vydal smělé drama duševní analýsy Paní Urbanová (1889) a spolupracoval v této době i na dramatě Maryša (1894). Přeraboval též a motivicky rozhojnil drama své ženy Boženy: Anežka (1912), jež vyšlo pod společným jejich jménem a líčí manželské i umělecké ztroskotání malíře. Bohatá byla i Vilémova činnost publicistická, kritická a propagační. Za své názory bojoval vždy velmi prudce. Výbor ze svých prací kritických a propagačních, v nichž zvláště obhájuje Zolu, vydal v souboru: Moje sny. Pia desideria (1902—1903). Z úvah zde pojatých vzbudila svého času veliký rozruch stať Bestia triumphans, v níž napadá ostře všechny ty, kteří si dovolili ničiti starobylé památky pražské. Překládal také horlivě z ruštiny a přeložil zvláště Dostojevského, Pisemského, Tolstého a spisovatele jiné. (Srv.: F. V. Krejčí v Rozhledech 1897, Jar. Kampra v Obzoru lit. a uměleckém 1901, F. X. Šalda: Duše a dílo 1913, týž Mladé zápasy 1934, Jan z Wojkowicz v Lumíru 1912, J. K. Pojezdny v Osvětě 1914, J. Laichter Uměním k životu 1919, A. Novák: Přehl. děj. čes. lit. 1937, A. Gregor: Kat. děj. čas. lit. 1925.)

Z odporu proti naturalismu vznikl u nás vedle dekadence symbolismus. Jeho stoupenci usilovně hloubali o podstatě světa a smyslu lidského bytí, chtějíce tak naléztí uspokojivé odpovědi na nejdůležitější otázky životní. Předními synthetiky a symboliky byli u nás Ant. Sova a O. Březina.

O t a k a r B ř e z i n a narodil se 13. září 1868 v Počátkách a jmenoval se vlastním jménem Václav Ignác Jebavý. Matka jeho Kateřina, rozená Fáková, pocházela ze západomoravské vesnice Panských Dubenek, v nichž byl její otec chalupníkem. Otec básníkův, Ignác, byl v Počátkách obuvníkem. Oba rodiče byli při narození jeho již staří a rychle za sebou jdoucí smrt matčina i otcova (r. 1890) mocně zapůsobila na nadaného, přemýšlivého i básnicky křehkého syna. Obecnou a měšťanskou školu navštěvoval Březina ve svém rodišti a v patnácti letech se odebral na reálku do Telče, kdež ve vlastenecké rodině ředitele ústavu Jana Mládky našel druhý domov. V Telči pobyl v letech 1883/4 až 1886/7. Ředitel Mládek uvedl jej do polštiny a otevřel mu zvláště svět Slowackého. Po maturitě zakotvil Březina trvale na Moravě a působil jako učitel obecné školy v Jinošově (16. IX. 1887 až 15. VII. 1888), potom v Nové Říši (30. XI. 1888 — 31. VIII. 1901)

a konečně jako učitel měšťanské školy chlapecké a pak dívčí v Jaroměřicích (chlapecké 1. IX. 1901 — 31. VIII. 1905, dívčí 1. IX. 1905 — 1. II. 1925). Od února r. 1925 žil v Jaroměřicích na odpočinku až do své smrti 25. března 1929. Do let studentských, jinošovských a novoříšských spadá jeho styk s umělecky založeným přítelem Fr. Bauerem. V době novoříšské, jakož i jinošovské mocně na něho působilo milostné přátelství s Annou Pammrovou, myslitelkou směru theosofického. Svůj pobyt v Jaroměřicích přerušil jen několika návštěvami v Praze, malou cestou na Slovensko a prázdninovými zájezdy do Tasova, Chýnova a na Červ. Hrádek. Z poet, jichž se mu dostalo, nejvýznačnější byl čestný doktorát filosofie Karlovy university a nepřijatá profesura na filosofické fakultě brněnské. Nejstarší jeho práce veršem lze sledovati od r. 1883. Od r. 1886 podepisuje Březina své práce pseudonymem V. J. Danšovský a jsou povětšinou pod vlivem Svatopluka Čecha. Otiskují je časopisy Vesna a Orlice a jsou pokusem o realismus i impresionismus. Hojnější je v té době Březinova prosa, která po humoreskách se zaměřuje k historické povídce a po arabeskách a feuilletonech k povídkám psychologickým, jako je na příklad Protějšší okno (1890). V této době napsal Březina i veliký dušezkumný román Eduarda Brunera z let 1890 a 1891, ale sám jej zničil. Obrat u něho nastal r. 1892, kdy přijal dle rady redaktora Nivy, Fr. Roháčka nový pseudonym: Otakar Březina a pod ním začal psát lyriku impresionisticko-symbolickou. Přes chatrné zdraví osvojil si neúpornou práci hluboké a všestranné vzdělání jazykové, literární, umělecké, přírodovědecké a filosofické. Tak poznal z filosofů Platona, který ho upoutal učením o ideách, Angličana Herberta Spencera, který odvozoval všechn organismus ze společných základních principů, Němce Artura Schopenhauera, hlasatele nauky, že svět poznávaný zkušeností je pouhá naše představa, Rusa Lva Nikolajeviče Tolstého, vyznavače účinné lásky k bližním a poznal i indické vědy a středověký křesťanský mysticismus, moderní filosofii i okultismus. Za války světové prostudoval Pavla Verlaina, Štěpána Mallarmé, Maurice Maeterlincka, Emila Verhaerena, Walta Whitmana a řadu jiných. Již r. 1895 byla jeho žeň tak bohatá, že mohl z ní vydati první knihu: Tajemné dálky (1895), v níž hořce zpíval o svém mládí, o samotě, o smrti, jež zdála se mu vykoupením, o tajemství vesmíru a o nalezení světa druhého, nadpřirozeného, pravého a nadsmyslného. Tento počáteční pesimismus ustoupil v druhé sbírce Březinově: Svítání na západě (1896), mystickému vzrušení. jímž uniká z pozemského světa do říše vidin, chtěje proniknouti k tajemstvím všehomíra. V duši jeho začíná svítat, láme okovy, rozchází se s minulostí a hledá odpověď na otázku, kdo je onen Neznámy, jenž je ve všem a zá-

roven vším. V tomto pomyslném světě cítí se Březina šťasten. Vrcholem jeho mystického vytržení jsou jeho Větry od pólů (1897). Básník cítí v mystickém tajemnu přítomnost jiného žití, postihuje sladkou blízkost bratrských duší, proniká zmatkem k poznání, chápe lidskou věčnou vinu a snaží se ji zmírniti láskou k lidem, rostlinám i zvířatům. Ba, soucitu dle něho potřebují i nepřátelé. Ve sbírce Stavitelé chrámu (1899) vrací ze světa nadmyslného na zemi, kde nachází utrpení, pláč, bolest a zakletí v žalu statisiců. Chce ukázati lidem cestu, jak by mohli z radosti nad pochopením Tajemství vystavěti Nejvyššímu chrám a tak spočinouti v mysticismu duší. Kniha Ruce (1901) dovršuje ideovou stavbu Březinova díla vidinou věčného bratrství, zapjatého v magický řetěz rukou nesčíslných, chvějících se proudem bratrské lásky. U víře v lepší žití básník notuje: Sladko je žítí. Svě názory na podstatu umění uložil skvěle ve sbírce essayů: Hudba Pramenů (1903). Je tak jedinečný zjev v celé české poesii, že vždy bylo více stopováno, co ho dělí od ostatních, než to, co ho s ostatními sbližuje. Jeho sny jsou z nejskvělejších pokusů o básnickou epopeji lidstva. (Srv.: F. Jech: Soupis osob z Mor. Budějovicka, A. Gregor: Katechismus dějin lit., A. Novák: Přehledné dějiny čes. lit., zde na straně 920, vydání z r. 1937, Promberger, Olomouc, obsáhlá bibliografie děl o Březinovi.)

Krátce po vzniku České moderny a rovněž po jejím vzoru založili katoličtí básníci Katolickou modernu a vystoupili r. 1895 almanachem Pod jedním praporem, vydaným na počest Beneše Metoda Kuldy. Svým orgánem učinili Nový život (1896—1907), založený Karlem Dostálem Lutinovem. V kraji vycházel vědecký časopis katolický již před Novým životem. Vydávali jej rajhradští benediktini a jmenoval se H l í d k a l i t e r á r n í. Po zániku Nového života, jenž se ku konci utopil v polemikách s J. S. Macharem, převzala jeho funkci v mnohem menším rozsahu Archa (od r. 1913), řízená Dostálem a později literárně široce vzdělaným E. Masákem (nar. 1883), který jí dal ráz literárně historického sborníku. Jiná přísně katolická skupina literární shromáždila se r. 1905 kolem sborníku Studium, jež vedl Jakub Deml a po něm dva literární a náboženští horlivci široké kultury literární a vzácní knihomilové Josef Florián (nar. 1873) a A. L. Stříž (nar. 1888). R. 1912 se sborník rozdělil na dvě samostatné publikace, a to na sborník Nova et vetera (do r. 1922) a na knihovnu překladů: Dobré dílo. Ze sbírek mnohdy hranatých překladů středověkých křesťanských pověr vyrostly oba podniky v soubor starého i nového písemnictví idealistického. (Srv.: A. Pražák, Básníková cesta, 1927.) Hlavní působení těchto družin, s nimiž jsou u nás spjati osobně, myšlenkově i slovesně Jakub Deml a Jar. Durych, spadá však až do doby poválečné.

J a k u b D e m l, neobyčejně svérázný básník mezi moravskými kněžími, narodil se 20. srpna 1878 v Tasově. Gymnasium vystudoval v Třebíči v letech 1890—1898, kde již jako sextán psal do hektografovaného školního časopisu *Sursum* a to verše a povídky. Jako septimán navštívil O. Březinu r. 1897 v Nové Říši. Bohoslovecká studia odbyl v Brně v letech 1898—1902 a na kněze byl vysvěcen 27. července 1902. Tehdy tiskl již verše v *Museu* a psal do *Nového života* i do *Kazatele*. V *Novém životě* otiskl roku 1903 studii *Slovo k Hudbě pramenů* (O. Březina). Téhož roku byl pozván na popud O. Březiny k sochaři Fr. Bílkovi do Chýnova a odtud se vrátil s podnětem napsati *Slovo k Otčenáši Františka Bílka*. Dopsal je v Babicích, kde byl kaplanem v letech 1904 až 1906. Práce vyšla o vánocích r. 1904 v Prostějově nákladem *Nového života*. Na popud Březinův začal vydávati v Babicích *Souborné práce F. Bílka*, jichž vyšel cyklus první, *Život*, a cyklus druhý: *Kaplička světic*. V Babicích dostal se do vlivu Jos. Floriána, s nímž ho seznámil Březina r. 1903 a na popud Floriánův začal vydávati *Studium*, sborník to článků různých autorů. Podporoval ho zvláště farář J. Ševčík. V Babicích vyšel *Studia I.* svazek (1905), neboť Deml byl konsistoří nucen ji předati Floriánovi do Staré Říše, kde však vycházela dále jeho nákladem a za pomoci faráře Josefa Ševčíka. V Babicích vydal Deml r. 1905 Floriánův překlad Leona Bloye: *Brelan vyobcovaných* a překlad Karla Křivého Vl. Reymonta: *Pouť na Jasnou Goru*. *Studium* r. 1905 přineslo Demlův překlad: *O vzývání, účtě a ostatních svatých a o svatých obrazech a Nový život práci: Fr. Bílek v Mnichově* r. 1904. Roku 1906 byl Deml administrátorem v Martínkově a ve *Studiu* téhož roku vyšel jeho překlad Bully Boniface VIII., překlad sv. Vincence Ferreského: *List k Benediktu XIII. o konci světa*, překlad Jorgensena Johanna: *Autobiografie* a článek: *Doslov k pracím Bílkovým*. V l. 1906 až 1907 kaploval Deml v Třešti a vydal tam svým nákladem: *Homillie, desatero řečí duchovních*. *Studium* 1907 přineslo jeho sbírku básní: *Notantur lumina*, jejíž opravené vydání vyšlo r. 1907 pod názvem: *První světla*. V témže ročníku vyšel jeho překlad sv. Brigity: *Zjevení o soudu soukromém*. V l. 1908—1909 byl kaplanem v Bystřici u Brna, odkudž byl poslán na dovolenou, kterou trávil nejprve v Babicích u faráře Ševčíka. Zde pobyl až do jeho smrti, dne 20. října 1911. *Meditace* přinesla v l. 1908—1909 jeho překlady. Jan Ruysbroeck *Podivuhodný: Podstata celého života duchovního* —, Tauler Jan: *Modlitba za osvětlení* a Sv. Mechtilda z Helpeda: *O růži, která vypučela ze srdce božího*. *Meditace* 1919 přinesla překlady: Sv. Mechtilda z Helpeda: *O zvětšování Marie Panny* —, táž: *O medosladkém Kristově narození* — a Sv. Amedeus Lozaňský: *Homilie o plodech a květech přesvaté Panny*

Marie. V Staré Říši vydal r. 1909 překlad: Dekret apoštolské stolice o častém a denním sv. přijímání. Studium přineslo tamtéž r. 1910 jeho překlady: Sv. Cyprián: O divadlech (sam. v Tasově 1927) —, List apoštolský, jímž ctihodná Johanka z Arku nazývána Pannou Orleánskou, prohlašuje se za blahoslavenou —, Ruysbroeck Jan: List psaný sestře Marketě de Meerbeka, jeptišce u sv. Kláry v městě Brusselu —, týž: Dvě písně a spolu s A. Střížem přeložil r. 1910: Ustanovení, která vyšla od apoštol. sv. stolce Petrova Kristovu stádcí k povzbuzení, aby často a denně přijímal nejsv. Svátost oltářní. — Po smrti Ševčíkové pokoušel se Deml usadit se v Jaroměřicích, ale odešel odtud brzy do Třebíče, kde bydlel proti klášteru, v bývalém svém bytě studentském. Odtud odešel do Šebkovic, kamž ho pozval rolník Jan Pánek a u něho bydlil až do sklonku r. 1912, navštěvuje odtud pilně O. Březinu. V té době přeložil: Svatá Hildegarda: Cestyvěz nebo vidění a zjevení, jež vydal Kosterka na Kr. Vinohradech r. 1911 —, dále přeložil a sám vydal: Slavík sv. Bonaventury (2. vyd. 1916 v Jinošově, 3. vyd. 1925 v Tasově), a Anna Kateřina Emmerichová: Hora proroků. Tamtéž napsal a vydal první svazek svého deníčku: Rosnička (1912) a ze zápisku neznámého V Zabajkalí (1912, přepracovaného na Mohylu 1926). — V prosinci r. 1912 odstěhoval se Deml do Prahy, kde napsal a vydal povídku Hrad smrti (Král. Vinohrady 1912, Tasov 1925), druhý svůj deník Domů (tamtéž 1912) básně o květinách v prose: Moji přátelé (tamtéž 1913, 2. vydání 1917, 3. vyd. 1921), deník Pro budoucí poutníky a poutnice (Žižkov 1913, sv. nákl.) —, překlad z Ribadineiry: Život sv. Dympy (1913) a trojbarevný dřevoryt J. Váchala: Madona (Král. Vinohrady, 1912). — Roku 1914 odstěhoval se Deml do Jinošova, kdež pobyl do prosince 1918. V té době napsal a vydal básně v prose: Tanec smrti (Tasov, 1914), překlad — Vavřinec Surius: Život, a některé spisy doktora extatického, to jest Jana Ruysbroecky Podivuhodného (Tasov 1915), knihu lyriky Miriam (úplné vydání s dřevoryty Bílkovými r. 1916, 4. vydání r. 1924 v Praze u Storchy Mariena), První světla (1917), Šlápěje I. (1917, 1918). V prosinci 1918 a v lednu 1919 bydlil Deml v Tasově a od 1. února 1919 do 16. ledna 1920 ve Šternberku. V té době vydal: Šlápěje III. (Tasov, 1919), Šlápěje IV. (Šternberk, 1919), Šlápěje V. (Šternberk, 1919) a Šlápěje VI. (Tasov, 1919). — Od poloviny dubna 1920 do září 1920 pobyl v Topolčankách, poté ve Vrchbéli u Bezděze v Čechách, kde vydal Šlápěje VII. (1920). Od poloviny dubna 1921 bydlí vytrvale v Tasově, od r. 1922 ve vlastním domě (dar presidenta T. G. Masaryka). Od té doby vydával v Tasově další Šlápěje, Sokolskou čítanku (1. vydání 1923, 2. a 3. vydání 1924), Česno (1924), Sestrám (1924), Tepna (1926), Hlas mluvící k slovu (1926), Mohyla (1926), Františka Bílka Obětovaný (1922),

Dílo F. Bilka (1922), dílo Felixe Jeneweina, Svědectví o Otakaru Březinovi — a řadu knih dalších: Rodný kraj, Zapomenuté světlo, Princezna, Cesta k jihu, Exlibris a čtyři kresby Marko Ražici, Proroctví Joelovo, Pozdrav z Tasova (1932), Cesta k jihu (1935), Das Lied eines wahnsinnig gewordenen Soldaten (1935), překlad: Rudolf Pannwitz: Vzpomínka na O. Březinu (1936), Pohádka (1936), Matylka (1937), Umění (1937). — Jak sám o sobě napsal, nepíše knih vědeckých ani filosofických, píše básně a sleduje v nich současně tajemství v přírodě i v srdci člověka. Skutečným básníkem se ukázal Deml v knihách, jež jsou psány rytmičkou prosou aneb nerýmovaným veršem. Osobnost jeho osvětlují denníkové svazky Rosnička a Šlépěje, jež jsou ideově i formálně velmi nesteré. Vedle čisté poesie jsou tu fakta suchá a bez kritického výběru. (Srv.: F. Jech: Soupis —, A. Gregor: Katechismus.)

Jemným lyrikem náboženským je R. B o j k o, vlastním jménem Alois Horák. Narodil se 31. března 1877 v Bedřichově u Kunštátu. Byl advokátem v Napajedlích, kde žije na odpočinku. Vydal knihy básní: Naše večery (Přerov, 1917), Modlitby víry a lásky (Praha, 1921), O Boha, život a můj lid (Přerov, 1917), Prosté květy (Praha, 1924) a veršovaný román Zbytečný (1917). V r. 1937 vyšel jeho román Jejich život, líčící prosté osudy živnostenské rodiny v jihomoravském městě.

Světová válka zasáhla jako jinde i u nás do vývoje poesie. A tak přicházejí básníci zasažení válkou, především P e t r K ř í č k a a Rudolf Medek. Křička narodil se r. 1884 v Kelči u Hranic, kde jeho otec byl ředitelem školy, ale dětství prožil po otcově smrti v Maršovicích u dědečka, na Českomoravské vysočině. Na reálce studoval v Novém Městě na Moravě, v Praze navštěvoval techniku a absolvoval ji jako inženýr chemie. Na praxi byl v hulinském cukrovaru, později v chemické laboratoři v Karlových Varech. Odtud odešel do Ruska, kde se živil v Moskvě vyučováním cizích jazyků. Po návratu sloužil rok na vojně, složil profesorské zkoušky a učil na obchodních školách v Praze. R. 1914 odešel do pole a byl raněn do nohy. Poležel několik měsíců v nemocnici a tehdy dokončil svoji první knihu veršů, která měla u čtenářů veliký úspěch. Po převratě vstoupil do služeb ministerstva školství a národní osvěty. Jeho první knížka se jmenuje Šípkový keř (1916). Vzpomíná v ní na své dětství, zpovídá se ze své lásky a modlí se za svůj národ. Nejsvětějším projevem jeho vlastenectví je jeho Medynia Glogovská, která ukazuje na tragický osud českého vojáka, který musel bojovat za cizí zájmy. Upřímnou láskou k domovu a rodné půdě dýše jeho Bílý štít (1919). Motivem třetí sbírky Hoch s lukem (1924) je Eros. Reminiscence na válku, na matku a na zemřelé přátele střídají se tu s tichými verši člověka, který se dožil v lásce trpkých zklamání. Vynikl i jako pře-

kladatel. Tak z ruštiny pořídil výbor z lyriky Valerie Brjusova (1913), z francouzštiny převedl Moliérovu veršovanou komedii Amfitrion (1917), Rolandovu tragedii Vlci a práce jiné. Z ruštiny přeložil také básně Alexeje Puškina.

Básníkem a kritikem doby předválečné i poválečné je A d o l f V e s e l ý, narozený 4. ledna 1886 v Lipůvce u Tišnova. Vystudoval techniku v Brně, ale věnoval se novinářství. Byl členem redakce Moravské orlice, Lidových novin, nakladatelství J. Otto a nyní je redaktorem Národních listů. Vydal knihy veršů: Řeč země, básně (Brno, 1910), Kniha interieurů (Praha, 1913), kniha lásky, kruh čtyř básní epických (Mor. Ostrava, 1913), Život v zákopech, básně z let 1914—1916 (Praha, 1917), Letec, kniha básní z let 1914—1916 (Praha, 1917), On a ona milenci, lyrika z válečných let (Brno, 1922), Valentina Čejky ráj i peklo, povídka veršem (Brno, 1923), Dům naděje, verše předříjnové a další (1923), Člověk na zemi, výbor z poesie (Praha, 1926), Volání moře, knížka dojmů z prázdnin (Mor. Ostrava, 1932), Nemocný jde do léta (1934), Lyrické okouzlení (1938), Větr od moře (1938). Prosou napsal: Děti a moře (1923), Nejkrásnější Brňanka (1926), Okno do nebe (1926), Sedm mužů proti lásce (1938), Živá řeka (1938). Divadelní hru napsal jen jedinou: Svatvečer (1923). Dále napsal monografie: Výtvarnická Morava (1921), Leoš Janáček, pohled do života a díla (1924), Roztříštěné zrcadlo (1926), Petr Bezruč, básník a člověk (1927), Kytíčka k osmdesátinám T. G. Masaryka (1930), Letní plener na Valašsku (1931), Oldřich Blažíček, člověk a tvorba (1938).

V ženské tvorbě se stává od let 90. ústřední postavou citlivá, trpící žena, která zápasí o právo se sobeckým mužem. Velkou básnířkou tohoto typu, byť ne tak hořkého záporu, byla R ů ž e n a S v o b o d o v á. Narodila se 10. července 1868 v Mikulovicích u Znojma. Jako dívka odešla odtud do Prahy a tam již zůstala. Rodným jménem se jmenovala Růžena Čáková a byla dcerou vlastenecky smýšlejícího správce premonstrátského velkostatku v Mikulovicích u Znojma. Mocný vliv měl na ni sňatek se spisovatelem F. X. Svobodou a ještě mocnější vliv její přátelství s literárním kritikem F. X. Šaldou. Hojně cestovala a sklonek svého života zasvětila práci lidumilné. Zemřela 1. ledna 1920. V prvních knihách, románě Ztroskotáno (1896), Povídkách (1896), románě Na písčité půdě (1895) a novele Přetížený klas (1896) prozrazuje se ve spojitosti s prosou naturalistickou. V dalších knihách snaží se překonati monografické líčení ženské osamocenosti svých prvních prací. V knize V odlehlé dědině (1898) dívá se na skutečnost již z rozkoše pozorovací a román Zamotaná vlákna (1898) představuje již dokonce několik ženských typů, jejichž osudy se střetnou. Místo pasivních žen vystupují u ní do popředí ženy ener-

gické. Na tomto základě je již vybudován román Milenky (1902, prep. 1914), kde problém lásky je již osvětlen psychologicky. Kniha Pěšinkami srdce shrnuje práce vzniklé mezi Přetíženým klasem a Milenkami a naznačuje vývoj od naturalismu k symbolismu. Stává se zvolna psychologisující epickou básnířkou, již zajímají krise mladých manželství, život náboženský, kletba požívačnosti i záhada smrti. Svědčí o tom čtyři řady povídek: Plameny a plaménky (1905), kniha hořkých katastrof zamilovaných — Marné lásky (1907), Posvátné jaro (1912) a Po sváteční hostině (1916). Stranou stojí romány Černí myslivci (1908), čerpající látku z Valašských Bezkyd. Po celá desetiletí pracovala Svobodová o rozsáhlém románě šestidílném Zahrada irémská, na jehož čtyřech ženských postavách snažila se vykreslit čtyři ženské typy zastaralé civilisace současné. Povídkové její dílo doplňují životopisní letopisy dětské duše Ráj (1920), uvážnuvší na zlomku. K nim se pojí vzpomínky na otce a na jižní Moravu, zařazené do sbírky příběhů o dětech pro děti: Pokání Blaženčino (1908) a její pokračování: Dětská srdce (1913). Sebrané spisy shrnuly tyto práce do svazků: Hrdinné a bezmocné dětství (1920) a Jarní záhony (1916). Na závěr bylo poято do sebraných spisů i mnoho rukopisů do díla: Různé prosy a torsa (1924). Z cest Svobodové jsou známé listy italské (1908—1909) a lidopisný náčrtník: Barvy Jugoslaviie (1920). Stranou stojí nezdařená ironická veselohra: V říši tulipánků (1903). Její dílo má pro pochopení moderní české ženy svrchovanou důležitost. Styl jejich prací je osobitý a co nejvybranější. (Srv.: F. X. Šalda, dvě statě o R. Svobodové v knize Duše a dílo (1913), týž: In memoriam R. Svobodové (1921), Karásek ze Lvovic v knize Impresionisté a ironické (1903), týž: Tvůrcové a epigoni (1927), A. Procházka: České kritiky (1912), K. Sezima: Podobizny a reliefs (1927), Fr. Götz: Básnický dnešek (1930), Arne Novák: Přehled. dějiny, A. Gregor: Katechismus lit.)

O celou řadu konvenčních románů ze života ženského se pokusila V l a s t a J a v o ř i c k á. Narodila se r. 1890 a je katolicky orientovanou spisovatelkou Telečska. Vlastním jménem se jmenuje Marie Zezulková, roz. Barešová. Je věrnou následovnicí Věnceslavy Lužické a její povídky dýší především mravoučností a dle dřívějších oblíb literárních pěstují dámskou ušlechtilost, mravní bezúhonnost, rodinné štěstí, lidumilnost a vlastenectví. Ač velmi konvenční nevyhnula se ovšem ani vlivu ušlechtilé školy R. Svobodové. Napsala: Bez lásky, Dvojí polibek, Duha, Brána do ráje, Jaro, Vrak rodiny Tomanovy a Otcovský dům.

V podobném slohu, ovšem cennější, jsou práce Josefiny Nyklesové Bukovanské. Narodila se 19. listopadu 1874 ve dvoře Hradisku u Rožnova pod Radhoštěm, ale část svého mládí prožila

na Mor. Budějovicku. R. 1892 se provdala za Fr. Nyklesa, hospodářského ředitele vyšehradské kapitoly, s nimž pobyla, stejně jako s otcem, v různých krajích a nastrádala si tak množství dojmů, jichž použila v pracích veršem i prosou. Do literatury uvedl ji red. Servác Heller, který ji otevřel feuilletony Národních listů. Píše podnes rozsmarmé i vážné články, propagační statě do cizích časopisů a velice cenné jsou její životopisné vzpomínky, líčící život Mor. Budějovic a Budče před 45 lety. Většinu svých prací má však v rukopise. Jsou to práce Ze starého kanceláře, Staré historie a jiné. Některé její beletristické práce přinesl Topičův sborník. V rukopise je i její staroegyptské drama: Královna Neitaker.

Folkloristický román z Mor. Budějovicka napsala Karla Prokšová, spisovatelka, narozená 18. září 1885 v Bohušicích. Od r. 1909 žije v Praze. Již jako 18letá napsala románek Světluščino jaro, který však spálila. R. 1922 otiskl Cep její delší povídku Macecha. Další své práce ukládala v časopisech: Rozkvětu, Venkově, Pozoru, Reformě, Roli, Jičínském kraji, Valašských listech a v kalendářích Lady a ve Smišku. Knižně vydala dva romány: Rezini ženiši, román z jihozápadní Moravy v nářečí mor. budějovickém (1825, původně v Rozkvětu 1923) a román Slaboši (1925, původně v Roli 1925). V Roli byla otištěna i její povídka Osud (1923) a romány: Lidka Robanova (1924) a Čertisko (1926). Knižně vyšly její povídky: Hlas domova a jiné povídky (1926). Redigovala Ženskou hlídku a týdeník Rodinu.

Knihu pros, Povídky, vydala ve Velkém Meziříčí roku 1936 Dobromila Radimonská.

Stranou běžného ženského spisování i jakékoliv konvence stala svými pozdními vzpomínkami věcná a nesentimentální, slohově výrazná, prostá, plná lidové životnosti a tiché poesie, přítelkyně Jakuba Demla, básníka, Pavla Kytlicová. Narodila se r. 1874 a zemřela r. 1932. Do své kroniky Rodiče a děti (1927 až 1931, 5 dílů) položila líčení českých poměrů ve Vídni. Při četbě této kroniky nelze popřít podobnost s prací Paměti babičky Kalafírový a s dílem B. Němcové, Babička.

Impresionismus v povídce projevil se u moravského učitele z Tišnova, Josefa Uhra. Narodil se 14. prosince 1880 v Podolí u Tišnova, vzdělával se na měšťance v místě a na učitelském ústavě v Brně. Učil v Židenicích, Babičích u Ivančic, Ostrovačicích a na Vranově, kde byl dán pro churavost na dočasný odpočinek. Zemřel v Brně 5. prosince 1908. Po vzoru Gorkého Bosáků, kteří snili o volném, nespoutaném životě, napsal polo autobiografický cyklus: Kapitoly o lidech kočovných (1905). Byl synem lidské spodiny společenské jako jeho lidé, ale byl čestným umělcem silného mravního povědomí. Vydal kromě jiných knihy: Má

cesta (1907) a Dětství a jiné povídky (1909). Literární pozůstalost Uhrova vydal a úvodem o autoru opatřil M. Hýsek 1910 a 1913. Poslední Uhrova báseň, Do Gronska, vyšla r. 1929 v Hranicích bibliofilsky.

Silnou vlohou výpravnou vyniká nad mladé naturalisty Jan Vrba, narozený 10. července 1889 v Klenči u Domažlic. Studoval gymnasium v Domažlicích a z něho přestoupil na lesnickou školu do Jemnice. Po odchodu z ní pobýval na různých místech. V l. 1911 a 1912 učil jako asistent ve Vzdělávacích kursech pro hajné v Berouně. Již v této době byl pod vlivem O. Březiny a tento vliv vzrostl, když se r. 1907 vrátil do Jemnice jako učitel lesnické školy. V Jemnici pobyl až do r. 1919, často navštěvuje Jaroměřice. R. 1919 odešel do Domažlic, kde sídlí dosud. Téhož roku ujal se redakce literárního časopisu Pramen. Již jako student přinesl si do Jemnice sny o spisovatelské slávě a v Jemnici se též hrálo jeho studentské drama z lesního života Chléb. Před veřejnost vystupoval však pod pseudonymy až do r. 1910. R. 1912 přijala mu Novina básničku Kvetoucí máky, v letech dalších pokoušel se však povětšinou již jen o prosu. R. 1916 vydal v 50 výtiscích knihu Les (def. vydání 1917) a r. 1914 knihu básní Radostné zaslíbení, která nese stopy vlivu O. Březiny. Za druhého pobytu v Jemnici nadchla ho především příroda. Zachytil ji v Knize z přírody. Jemnický vliv působil i na jeho Zahradu Getsemanskou (1918) a knihu V polední stráni (1921). V Jemnici napsal též román: Jan Martin Šanda, z prostředí domažlického (1920) a začal psát román Zubřany (1922). I po odchodu z Jemnice r. 1919 vracel se na Jemnicko. V druhém vydání knihy Člověk boží (1920) je povídka Zahradník; vzniklá za jemnického působení, ale i kniha Bažantnice a jiné obrázky z přírody (1922) líčí bažantnici u Jemnice. První místo ve Vrbově prose zaujímají knihy povídek Mučedníci (1916), Sázava (1918), Nespokojená srdce (1919), Osudy (1921), Selské povídky (1924) a Slunečná ves (1923). Z románů řadí se k povídkám Člověk boží (1917), Dolina (1817), Boží mlýny (1917) a Jan Martin Šanda (1920). Poválečné Chodsko maluje naturalisticky s technikou rodinných kronik, prodchnutých fatalismem a strohou tendencí mravokárnou. Jsou to spisy: Beranuc dvůr (1924), Soumrak Hadlasuc rodu (1929), Zbytkový statek (1930), Zrezivělý pluh (1936), Vzpoura na vsi (1936) a komposičně uvolněná Vichřice. Západočeské maloměsto vylíčil v románě Zubřany (1922) a z maloměstského života vyvážil povídku Pan důchodní (1933). Byl-li v selských letopisech žákem Baarovým, v pracích historických připomíná A. Jiráska. Velkými jeho díly historickými jsou: Chodské rebelie (1923—1926) a román Prokop Veliký (1934). Na rozhraní románu historického a přírodního mythu stojí letopisy Převrat (1932), překonávající práce Hof-

meisterovy. Nejosobitějším druhem slovesným jsou však Vrbovy obrázky z přírody: *Les* (1917), *Kniha z přírody* (1920), *Bažantnice* (1922), *Dražinová hora* (1923), *Vysoký sníh* (1924), *Chromá liška* (1925), *Toulky lesem i polem* (1927), *Tajemný svět* (1934), *Dílo věčnosti* (1935), *Borovice* (1925) a *Mniška* (1929). Daleko méně šťastný je Vrba, když volí přírodu za pozadí lidských osudů. Jsou to cykly knížek: *Lesáci* (1923), *Divoženky* (1926), *Zelené šero* (1922), *Zapomenuté údolí* (1926), *Nejsilnější vášeň* (1927), *Madlenka z Pece* (1930) a *Duše na horách* (1931). Osudy svého mládí zpracoval Vrba v knize *Mládí* (1927) a *V kvetoucím hloží* (1935). Vzpomínkového rázu jest kniha: *O. Březina a jiní přátelé* (1932). (Srv.: A. Novák: *Přehl. děj. čes. lit.* —, A. Gregor: *Katechismus* —, F. Jech: *Soupis osob.*)

Dle vzoru Jana Vrby oblíbil si pleinerovou malbu hvozdů, lesů a hájů, založenou na pozorováních a pronikavých postřezích z čekané, J a r o s l a v a M a r c h a, vl. jménem Dominik Nejezchleb. Narodil se 26. května 1880 v Babicích u Adamova. Od r. 1907 byl členem redakce *Selských listů* v Olomouci, po roce tajemníkem selské strany v Brně, kde redigoval *Moravský venkov*. R. 1919 byl povolán do revolučního národního shromáždění a od toho roku pravidelně kandidoval ve všech parlamentních volbách za brněnskou župu. R. 1908 vydal svazeček *Potulek*, ale sám sebe našel až v knize *Ptačí chléb* (1921—1922). Pokračováním této práce jsou *Kamarádi z lesa* (1923), jež doplnil svazečky *Na dědině* (1927) a *Z babiččina kraje* (1928). V těchto pracích je nadšeným synem dědiny, líčí živočišné chlapectví, sebevědomí jinošství, kreslí krajanské postavičky z adamovských lesů a podtrhuje selské sebevědomí. Přesazený do města pokračuje ve svém díle jako sváteční střelec, výletník a tulák. Zvláště zajímavé jsou knihy, v nichž zpívá o lesáctví. Jsou to: *Halali haló* (1928), *O zvěři královské a verbeži ptačí* (1931), *Zlatá v zelené* (1935) a *Stromy a lidé* (1935). Pokusil se i o epické verše ve slohu Čechově. (Srv.: K. Sezima: *Masky a modely*, 1930 —, Arne Novák: *Přehl. děj. lit.*, Soukal: *Lit. na podhorácké výstavě v Tišnově.*)

Dojmy a zážitky z rodného kraje, jakož i přímé scenerie lesnaté, tiché a romantické přírody, prostupují práce A n t o n í n a Š r á m k a, architekta v Brně. Narodil se r. 1894 v Mor. Kníničkách a napsal knihy veršů: *Křehká kořist* (1922) a *Hořící ruce*. Dále napsal prosou román *Bukovští*, jemnou japonerii *Láska z východu*, román ruské lékařky *Nahajka* a klas, svěživotopisný román *Stavitel Ort* a kroniku mladosti *Hráči s mládím*.

Mladá generace básnická má ze západní Moravy čtyři básníky: Josefa Ošmeru, Vítězslava Nezvala, Jana Zahradníčka a Jana Dokulila.

J o s e f O š m e r a se narodil v roce 1899 v Loukovcích u Třebíče a je odb. učitelem v Kloboukách u Brna. Píše veršem i prosou. Vydal: *Den i noc*, básně —, *Pod jilmem*, kniha veršů — a *Chvilé*, poesie. Dále napsal a vydal stručné monografie: *O. Březiny*, *Jana Herbena*, *K. H. Máchy* a jiných. Pro školy napsal stručné přehledy literatury domácí a světové.

V í t ě z s l a v N e z v a l narodil se 26. května r. 1900 v Biskoupkách na Mor. Krumlovsku a je nejnadanějším lyrikem poválečného dorostu. S počátku horoval pro proletářskou poesii, později se bil za poetismus a v neposlední řadě i za směry nejnovější. Ač svůj jemnocit a skvělou obrazotvornost dal cele do služeb hravého poetismu, přec vykonal i po stránce teoretické pro český verš mnoho, neboť jej zjemnil a zduchovněl. První jeho sbírka básní jmenuje se *Most* (1922) a zpívá v ní o tvrdé a namáhavé práci, lká nad utrpením zástupů i nad utrpením svým. Za divokou originálností honí se v druhé své práci: *Pantomina* — (1924). Jako futurista odkládá myšlenkový a rozumový obsah a vidí vše jako v kinu ve funkci pohybu. Důležitým mezníkem v jeho tvorbě je kniha: *Menší růžová zahrada* (1926), v níž se snaží dáti poesii již zcela určitý obsah. Typické jeho básnické vlastnosti projevují se i v prose. Jeho *Karneval* (1925) líčí hrdinku, která jako náruživá žena prožívá prazvláštní dobrodružství. Sbírkou duchaplných nesmyslů je jeho *Falešný mariáš* (1925). Svého přítele Wolкера zvěčnil ve vzpomínce: *Jiří Wolker*. Pokusil se i o divadlo (*Milenci z kiosku*), o knížky pro děti (*Anička Skřítek* a *Slaměnný Hubert*) i o díla naková (*Moderní básnické směry*).

J a n Z a h r a d n í č e k, ježž staví kritika na přední místo v mladé básnické generaci, narodil se 17. ledna 1905 v Mastníku u Třebíče. Po studiích středoškolských i universitních oddal se cele literatuře. Debutoval v zaniklé revui *Tvar*, již řídil Phdr. Bedřich Fučík. První svoji sbírku vydal na podzim r. 1930 u Kunčice a jmenovala se *Pokušení smrti*. V roce 1931 vydalo nakladatelství Sfinx jeho druhou knížku *Návrat* a v témže roce nakladatel Šerík ve sbírce *Prokletých básníků Zahradníkův* překlad německého lyrika Friedricha Hölderlina. V r. 1937 vyšla jeho básnická kniha: *Pozdravení slunci*, jež veršem široce tekoucím vyzdvihuje poesii země, radost z věcí nejmenších a vyrovnání i usmíření s Bohem.

Kněz J a n D o k u l i l, rodák z Třebíčska, vydal sbírku křesťanských hymnů, inspirovaných intensivně pocíťovanou přítomností boží, Křížové dni. Taková byla i jeho druhá knížka: *Tvým slovem*, poesie, jež není jen citovým záznamem, nýbrž uměleckým básnickým zacílením. Brněnské nakladatelství *Akord* vydalo *Dokulilovy* překrásné překlady církevních hymnů.

Zajímavým zjevem je žák, přítel a přímý následovník Brežněvův, J o s e f S e d l á k P o u t n í k. Vytěžil zvláště z cest po Itálii poesii křehkou a srdci blízkou. Zřejmě je uchvácen Římem, Milánem a jejich chrámy, oslavuje mysteriosnost církve, ale nakonec přec jen doznává: Bylo třeba, abych napřed vykonal dvě cesty do Itálie a potom objevil za úsměvu jarního dne od břehu Rokytne krásu jaroměřického zámku a pohled na chrám.

Ve Velkém Meziříčí upozornil na sebe svými sbírkami veršů mladý profesor Bohumil Malina Ptáček, od něhož vyšly básnické knihy: Zpěvy Leandrovy (1929), Silhuety (1931) a jarní epos Až (1933). Literární kritik dr. B. Slavík zmiňuje se o Ptáčkově v práci: Písemnictví na Litovelsku.

Z literárního dorostu Novoměstska je v popředí Marie Trkánová, která prožila své mládí v Novém Městě a vrací se sem vzpomínkami a obrázky z lidového života, kreslenými jemnou dušmalbou. Válečnou reportáží odvážně pronikl J o s e f Věromír Pleva, rodák z Horácka, jenž po své válečné Eskortě upozornil na sebe zvláště příběhem ze života dětského proletáře: Malý Bobeš. Dosti šťastný byl i nástup Jiřího Harusáka, vl. jménem Jiřího Židlichovského, jehož lesní romantika, podepřená znalostí života lovců i zvíře, odehrává se v okolí rybníka Medlovu a Žakovou Horou. V Kunštátě ozval se svým Zpívajícím žebrákem K l e m e n t B o c h o ř á k. Floriánovy revue vytiskly řadu básní znojemského Z d e ň k a Ř e z n í č k a - S i d a. V Třebíči upozornil na sebe verši O s k a r L e d e r e r. V Telči J a r o s l a v H l o u š e k. Sbírkou kořenné poesie pod názvem Českomoravské motivy vydal Fr. Š í m a, mlynář z Nasavrku. — Sbírkou: chudé poutnice napsal učitel M i r o s l a v T u r ě z Valče u Hrotovic.

O dramatické práce se pokusili Edvard Hegner, Stanislav Cyliák, Josef Rudolecký, Josef Maria Miroš Mouřinovský a Jaromír Jedlička.

E d v a r d H e g n e r se narodil 7. listopadu 1876 v Trachtíně u Hustopeče, ale mládí prožil v Zastávce u Rosic. Je spisovatelem a novinářem v Praze. Látku ke svým pracím dramatickým čerpal z ovzduší uhelných dolů a železných hutí pánve rosicko-oslavanské. Vydal hry: Průboj, sociální hra o třech dějstvích (1913), Anna Martensová, drama o 3 dějstvích (1912), Přísný pán, tragikomedie o 4 dějstvích (1914), Nad jícnem sopky, drama o 3 dějstvích (1920), Trosečníci, drama o 4 dějstvích (1921), Rodina Sukových, lidová hra o 4 dějstvích (1922), Boj o Titána, veselohra o 3 dějstvích (1922), Milosrdné lži, groteska o jednom dějství (1923), Zlaté doly, komedie o 4 dějstvích (1923), Mariánka Mičánková a jiné prosy a Na přelomu (1927).

S t a n i s l a v C y l i á k, lyrický a dramatický básník, narodil se 6. května 1859 v Brně. Zde vystudoval nižší gymnasium a učitelský ústav a jako odb. učitel odešel na záp. Moravu do Dačic a jako ředitel působil v Želetavě a konečně ve Veverské Bityšce na Tišňovsku. Nyní žije v Brně. Je básníkem vyhraněným a svérázným. Vydal: Dobrodinci, veselohra (1922), Dravec, hra o 1 jednání, Pramen slitování, biblické drama (1922), Páví oko, komedie o 3 dějstvích (1923), Hubená sklizeň (1923), Rozčarování, dětská hra o jednom jednání s předehrdou (1924) a Dva svatí mezi hřištníky, maloměstská satira (1924).

Lidový dramatik, tendenčně katolický, **P. J o s e f R u d o l e c k ý**, vydal v Únanově, kde je farářem, řadu libivých her, jimž nechybí ušlechtilá tendence ani odvaha smělejší jevištní stavby. Jeho Macocha přímo s filmovou svěžestí kreslí dramatický obraz z dávnověku Moravského Krasu. Bílá cikánka rozvádí motiv z Hugových Bídníků. Veselohra Král Šasek je pracována na námět irské pohádky. Velikonoční hrou je: Co je pravda.

J o s e f M a r i a M i r o š M o u ř i n o v s k ý, vl. jménem Ph. dr. Josef Handlíř, narodil se 21. února 1893 v Mouřinově u Bučovic. Vystudoval gymnasium a bohosloví v Brně a po pětiletém působení v duchovní správě odebral se r. 1923 na mezinárodní universitu do Říma, kde získal doktorát spekulativní filosofie. Po návratu učil rok na gymnasiu v Hustopečích a později působil jako duchovní správce v Tišňově a profesor náboženství na reál. gymnasiu. Vydal tři divadelní hry: Vítězství lásky, tragedie o 3 jednáních (1920), Student politik, veselohra o 3 dějstvích (1921), Tři Marie, obraz ze života o 4 jednáních (1922). Kromě divadel vydal též: Prastaré památné místo poutní Mariánské v Žarošicích.

Svěží moderní hru napsal a vlastním nákladem ve Velkém Meziříčí vydal Jaromír Jedlička. Jmenuje se Nepřítel amplion a je vyvážena ze života hudebního umělce, který pro radiový tlampač je stržen s cesty své umělecké slávy.

Divadelní glosy Opilé kulisy a román Od Penzy k Minjau napsal **J a n F i l i p s k ý**, rodák západomoravský, nyní odb. uč. v Příboře.

Autorem lidových románů je **J o ů a M u s i l**, rolník v Nové Vsi u Třebíče. Napsal a vydal: Bratři, Podzimní květy, Na křižovatkách života a Bojovníci života.

V roce 1936 vyšly dvě zajímavé životopisné práce, a to **J a r o s l a v a H u m b e r g r a** historický román: Prokop Diviš a **F r a n t i š k a D r d á c k é h o** knížka vzpomínek o Telči a Novákovi. První knížka vyšla nákladem Moravského kola spisovatelů a snaží se zachytili život nešťastného vynálezce hromosvodu Prokopa Divíše. Druhá vyšla v Pacově u Karla Hraběte a je vydána k 20. výročí smrti jihomoravského povídkáře a zapomenu-

tého spisovatele Fr. Nováka. Skýtá jednak výhled do mor. Benátek v době národnostních bojů, jednak ve spleti lokálních postavicek kreslí lidský profil spisovatele Nováka.

Též literatura pro mládež je na záp. Moravě početně zastoupena. Autor valašských Ogarů J o s e f K a l d a, úředník železničních drah a spisovatel, narodil se 4. srpna 1871 v Novém Městě na Moravě. Osířev záhy, odebral se k příbuzným na Valašsko, kde vnikl tak do života lidu, že odtud bral náměty ke svým pracím. Jako odb. spisovatel byl znám jako tarifní odborník. Zemřel 2. ledna 1921 v Praze jako inspektor buštěhradské dráhy. Vedle četných prací časopiseckých vydal knihu Ogaři, obrázek z mor. Valašska (Praha, 1905) a Jeřabinky. Ogary upravil Kříčkoví pro dětskou zpěvohru. Napsal též div. hru Pemza.

S Valašskem srostl i lidový spisovatel F r a n t i š e k B o b e k. Narodil se 27. března 1882 v Římově u Třebíče a jako učitel působil na Slovácku a na Valašsku. Po návratu z Ruska působil na Znojemsku. Pro Leoše Janáčka sbíral Valašské písně a zvyky. Valašské pohádky a pověsti vydal v knížce Na Valašských horách (1909 a 1922). Vedle toho vydal: Marušku a 12 měsíčků, div. hra se zpěvy a tanci (Kyjov, 1920), Když větry vály, povídky o láskách (Kyjov, 1921) a Cigánova svatba, humoresky v mor. nářečích (Hradec Králové, 1925). Redigoval beletristickou část časopisu Ozvěna a přispíval do četných jiných časopisů. (Srv.: F. Jech: Soupis osob.)

Do údobí rozkvětu literatury pro mládež spadá jméno učitele J o s e f a S o u k a l a, který se narodil 1. listopadu v Podměstí v Čechách. Po studiích na učitelském ústavě v Praze působil na Novoměstsku a prožil několik let ve Stříteži nad Pern. Tehdy byla literatura pro mládež podporována časopisy Budečskou zahradou, Naší mládeží, Jarým květem a jinými, do nichž přispíval. Měl účast při založení časopisů: Národ a škola, Literárních listů a Vesny. Redigoval Moravskou obrazovou knihovnu pro mládež. Napsal knihy: Věrný přítel (1877), Památnosti západní Moravy (1885), Z kroniky předků (1892), Obrázky ze skutečnosti (1893), Proslovy a deklamace (1890) a Z luhů a lesů (1909). Od r. 1888 působil v Borači u Tišnova, kde napsal knihy: V jařmu nepřátelském (1894), V klidu a míru (1893), Z dávné minulosti (1901), Obrázky z blízka i z dálky (1908) a jiné.

J o s e f V l a s l a v H r u b ý studoval na filosofické fakultě v Praze a r. 1878 byl ustanoven za suplujícího profesora na učit. ústavě v Brně. Než nastoupil, byl povolán k vojsku a s ním odešel k obsazení Bosny. Po roce se vrátil churav a poněvadž nebylo pro něho nikde místa, učil od r. 1879 na ob. škole v Ráječku a od r. 1884 v Hodoníně u Boskovic. Od r. 1905 žil v Brně, kde zemřel 8. března 1921. Psal výhradně ve verších. Vydal sbírku balad

U krbu (1877 a 1884), epickou báseň: O čem král neví (1881) a básně Sněhové květy. Napsal též epigramy o brněnském draku (1905) a Tři knihy Epigramů pod jménem Havluj (1906-1907). Dále napsal Sto hyperbol na školní gramatiku (1907), Tatar na vlastence a novináře (1909), České pilulky (1909) a s Fr. Vymazalem napsal: Poslancem snadno a rychle (1909). Poslední dvě práce podepsal jménem Jul. Váhal.

Jako spisovatel pro mládež a jako odborník v myslivosti vynikl E m i l M u s i l D a ň k o v s k ý, který se narodil 7. listopadu 1857 v Daňkovicích u Jimramova. Studoval na učitelském ústavě v Příboře a v Praze, byl dlouhá léta řídícím učitelem v Mokré u Opočna, odkudž se odebral na odpočinek do Kutné Hory. Psal do mnoha časopisů, založil a redigoval měsíčník Loveckou Besídku (Nové Město nad Metují, 1894-1901) a Lovecký obzor (Praha, 1903). Později redigoval Mysliveckou Besídku přílohu České myslivosti a spolupracoval s Rozmarovým Loveckým obzorem. Vydal: Podivný vánoční stromek (Pardubice, 1881), Kvítky z besídky pro naše děti, básně (Velké Meziříčí, 1891), Nové kvítky z besídky (tamtéž, 1893), Obrázky přírodopisné, čtyři díly (tamtéž), Z Chrudimska, obrázky cestopisné a místopisné (Pardubice, 1892) a na oslavu 300. narozenin J. A. Komenského vydal Kytici Komenského (Praha, 1892).

Spisovatelem pro mládež byl i knihtiskař J o s. K a l e n s k ý, vl. jménem Josef Urbánek. Narodil se 12. července r. 1860 v Mor. Budějovicích. Literární svoji prvotinu uveřejnil r. 1882 v kalendáři Horník. Brzy na to byla otištěna v Mojžíšově Zlatém mládí jeho pohádka. Uspořádal Storchův zpěvní věnec, jež ilustroval M. Aleš a r. 1889 vydal první díl Národních pohádek a bájí. Po něm následovaly r. 1892 další 2 díly a r. 1925 vyšly s třetím dílem všechny, jako třetí vydání. Největší obliby došla jeho sbírka: Pohádka za pohádkou (Praha, 1893), která vyšla r. 1926 již v pátém vydání, dále Kniha kouzel a bájí a Nejkrásnější báchorky z tisíce a jedné noci. Mimo to vydal: Nejohůrnější památník (1889), Dětky kratochvíle (1891) a Pohádky o Zlatovlásce a bílé Blance (Plzeň, 1918). V letech 1885-1910 vydal u Šolce v Karlíně řadu dobrodružných povídek z cizích krajů, jež volně přeložil z němčiny: Chaloupka strýčka Toma, Orlí oko, Země divých mužů, Šelmobijce, V pustinách divoké Ameriky, Mezi piráty, Stopaři lesů amerických, Poslední Mohykán, Petr, bílý dábel, Jim, zálesák americký a V zemi apačů. (Srov.: F. Jech: Soupis osob.)

Básníkem, který pochopil hloubku lidských srdcí, je znojemský F r á ň a K o p e č e k. Narodil se 14. října 1871 v Předmostí u Přerova. Studoval gymnasium v Přerově a v Olomouci bohosloví. Vystoupiv, věnoval se učitelství, a to v Křenovicích u Koje-

tína a pak ve venkovských obcích na Znojemsku. Jeho knižní prvotina: Světla utonulá, básně v prose, vyšla r. 1918, nákladem Jakuba Demla, s výzdobou Fr. Bílka. Po ní následovalo 5 knih pros: Soňuška čarodějka (1919), Ránem (nákl. vl., 1920), Meta (1924), Mých sto děvčat (1926) a Noc ve dne (1928). K tomu přistupuje jeho román Marta a kniha pohádek Studna. Jeho povídky a črty nemají zpravidla široký rámec, ale světléklují v nich zralý životní názor, poznání lidské křehkosti a hřejivé teplo podání, jež pochází z nefalšovaného citu. (Srv.: čas. Kolo, r. 1931, str. 110.)

Oblíbeným spisovatelem knih pro mládež byl František Josef Urbánek, narozený dne 25. října 1872 v Mor. Budějovicích. Studoval v Brně a jako učitel působil v Tišňově, Rosicích a v Brně. Vydal sbírky Velen (Boskovice, 1893), Pohádky zimní i letní (Telč, 1909, 1817), Z luhů pohádek (Telč, 1910, 1920), Pohádky naší drobotiny (1910), Zlaté časy (1911), Pohádková knihovnička (Olomouc, 1911, Telč 1918-1924) a Pestré příhody sv. Petra (Telč, 1919). V sešitech vydával příběhy o láskách: Ve dne i v noci (1925), povídky o ptactvu: Na volné větvi (1926) a o dětech: Naši caparti. V časopisech otiskl romány: Kapitán (1895), Vlna (1897) a Osudy námořníkovy (1900). Vydal též kytici písní pro mládež (Brno, 1907), 100 vánočních písní a koled (Brno, 1923) a Raz dva, pochodový zpěvník (Telč, 1919-1920). Vydal též Praktický hudební slovník (1908). Výčet jeho prací praktických a odborných podává Fr. Jech v soupisu osob ve Vlastivědě mor. budějovické.

V dětské literatuře je též dobře známá Pavla Křičková, která zvěčnila typického pantátu Ondráčka, který chodíval na Maršovickou rychtu, zachytila několik starosvětských obrázků z rodinné tradice a se zdarem se pokusila o jadrnou dětskou poesii. Narodila se r. 1886 v Kelči a působí na Vesně v Brně.

Sbírky básní pro mládež: Čekanky a Básně k 28. říjnu a 7. březnu vydal A. Svoboda z Předína.

V Novém Městě se r. 1883 narodil K. Kaláb, autor velkého díla: Moravské hrady a zámky. Vydal sbírku pověstí V tajemných zátokách Svratky a překládal hlavně z němčiny a z francouzštiny.

Vlastivědnou čítanku Horáci-Doláci, jakož i sbírku Pověstí západomoravských vydala svým nákladem Alžběta Malá Vidláková v Jihlavě. Podobnou sbírku pověstí z Třebíčska vydal Jan Dokulil. Jmenuje se: Náš kraj v pověstech a lidovém vyprávění.

Vybroušený essayista Antonín Veselý náleží kraji svým zrodem v Mor. Křižánkách i svým zájmem o západomoravské literáty. Za čestného Horáka byl proklamován svého času na ná-

vrh Jaroslava Kříčky za lásku i zásluhy o kraj univ. profesor a literární kritik **A r n e N o v á k**, jenž je mohutným zjevem českého literárního dějepisů a vedoucím literárním kritikem současněho písemnictví. Jemu přísluší nemalé zásluhy o prozkoumání a zhodnocení literatury západomoravské. Jeho vrcholné literárně dějepisné dílo, Přehledné dějiny literatury české, věnují nejednu stať a nejednu charakteristickou poznámku horácké literaturě moravské, do jejíhož málo známého světa přináší řadu objevů. V této práci (vydal R. Promberger v Olomouci) jsou četné odkazy na další díla Novákova i cizí, jež mají vztah k západomoravskému písemnictví a poslouží k hlubšímu studiu i dokonalejšímu poznání jednoho z nejtypičtějších moravských regionů. O jeho matce, spisovatelce Tereze Novákové, napsal studii **J a r o s l a v N o v o t n ý** pod názvem: Kraj a dílo Terezy Novákové. O písemnictví západní Moravy zasloužil se nemálo redaktor Národní politiky **F r. S e k a n i n a** (narozen 14. února 1875), který působil před lety jako profesor v Novém Městě na Moravě. Roku 1905 založil v Národní politice pravidelnou a soustavnou literární přílohu, již nepřetržitě řídí. V této první literární novinářské příloze u nás objektivně a se vzácným kritickým postřehem si všímá moravského světa literárního, zvláště kmenového písemnictví moravského Horácka. V Časlavicích se narodil 4. ledna 1900 **P h d r. B e d ř i c h F u č í k**, literární kritik a ředitel nakladatelství Melantrich. Ze Znojma pochází mladý literární kritik **B e d ř i c h S l a v í k**. V Třebíči studoval spolu s Nezvaletm a s Fučíkem **M i l o š D v o ř á k**, spoluzakladatel revue Tvaru. V tomto listě se začalo psát soustavně o O. Březinovi a zvláště o Jakubu Demlovi.

Staročeské písemnictví studoval **J u l i u s F e r d i n a n d F e j f a l í k**, narozený dne 15. února 1833 ve Znojmě. Studoval filosofii ve Vídni a oddal se profesuře. R. 1862 vydal německy: Staročeské písně a průpovědi. R. 1864 vyšly jeho Moravské národní hry dramatické, dílo pohrobní. Zemřel 30. června 1862 ve Vídni. Přispíval do d'Evertova Notitzenblattu a jako Büdinger vystoupil proti pravosti Rukopisu Královéhradeckého r. 1860. — Kritikem a dějepisem byl **L e a n d e r Č e c h**. Narodil se 27. února 1854 v Cetorazi u Pacova v Čechách, mládí však prožil na Moravě. Stal se profesorem na reálce v Telči, kde založil r. 1886 Národní jednotu pro jihozápadní Moravu a dva krajinské časopisy: Orel a Orlice. R. 1894 stal se ředitelem reálky v Novém Městě, kde zemřel 27. července 1911. Vynikl svými studiemi o Světlé, Hálkovi, Palackém a Fričovi. S F. Bartošem a F. Bílým uspořádal Malou slovesnost. Samostatně vydal studii: Karolina Světlá (Brno, 1891). Nástupcem Gebaurovým na pražské universitě se stal d r. **E m i l S m e t á n k a**. Narodil se r. 1875 v Německém. Je jedním z nejlepších našich jazykozpytců. Cizinu informoval o české litera-

tuře dílem *Tschechisches Lesebuch*. S Vlčkem a Ertlem pracoval na *Stručných dějinách československé literatury*. Pracoval též na dokončení *Gebaurova Slovníku staročeského* a *Gebaurovy Historické mluvnice jazyka českého*.

Klasickou filologií se obíral *T o m á š Š í l e n ý*, který se narodil r. 1856 v Kolenci v Čechách. Po studiích v Jindř. Hradci a v Praze stal se profesorem na gymnasiu v Brně a po odchodu na odpočinek řídil po čtyři léta nově založené reálné gymnasium v Tišnově. Tiskem vydal: *V čem záleží mocný půvab umění antického a jeho váha ve vzdělanosti* (1882), *Národopis a umění* (1893), *O vázách antických* (1902), *Řecké starožitnosti* (1926) a *V Troji Homerově*.

Slovník latinsko slovenský pro střední školy slovenské vydal *A l o i s W ž e n t e k*, profesor reál. gymnasia v Tišnově (1923). Kromě toho přeložil *Ciceronovy Rozmluvy tuskulské* (1915, 1926) a sestavil *Dějiny literatury římské k potřebě středních škol*. Narodil se 7. června 1896 v Jilemnici. — *Slovník česko-německý a německo-český* vydal *A n t o n í n K u n z*. Narodil se r. 1855 v Bystřici n. P. a byl profesorem na gymnasiu v Třebíči, později inspektorem na okrese tišnovském a novoměstském, ředitelem učitelského ústavu v Brně a zemským inspektorem. Zemřel v Brně r. 1925. Jeho slovník ve Vášově úpravě dosáhl r. 1927 dvaceti sedmi vydání.

Národopisem se zabývala *M a r i e K r e j č ů*, která se narodila 5. července 1860 v Budiškovcích, kde byl její otec učitelem. U něho se naučila hře na klavír a byla první učitelkou hudby *Vítězslava Nováka*. Jako učitelka působila v Počátkách, Telči a Tišnově. Zemřela 15. září 1921. Napsala *Horácký kraj* (Telč 1914). — *Dialektologií* se zabýval *P h. d r. T o m á š Č e p*, profesor češtiny na gymnasiu v Mor. Budějovicích. Narodil se 3. září 1888 v Želechovicích u Uničova. Působil v Budějovicích, Opavě a v Brně.

Vlastivědu Moravy a Slezska, jakož i *Stručnou vlastivědu Moravy a Slezska* napsal *F. V a n ě k*. Narodil se r. 1824 v Blízkově u V. Meziříčí, byl profesorem v Praze, v Olomouci a Jihlavě. Zemřel r. 1884. Přeložil *Život svatého Jana Sarkandra*. — *Paměti panství Veverského* sepsal *D r. K a r e l E i c h l e r*, narozený dne 13. ledna 1845 ve Velkém Meziříčí (1891). Byl farářem ve Veverské Bitýšce. — Spolu s Janem Beringerem napsal *J a r o s l a v J a n o u š e k*, profesor na reálce v Telči, dílo *Město a panství Telč a Město a panství Dačice*. Založil v Telči museum a psal do *Čas. Mat. moravské*. Zemřel r. 1897. — *J a n B e r i n g e r*, profesor reálky tamtéž, spoluautor *Janouškův*, zemřel r. 1901. — *Monografii Brtnice Trhové, Jihlavský kraj, Pověsti Jihlavy a okolí* napsal *A l o i s P á t e k*, vzorný učitel, narozený 17. května 1850

v Třešti. Zemřel 15. září r. 1928. — Monografii Vitochov-Vír napsal a vydal Josef Votava, narozený r. 1851 v Nedvězí u Bystřeho v Čechách. Byl učitelem ve Vitochově u Bystřice n. P. a nyní je inspektorem nár. škol v Brně. — Dějiny města Velké Bíteše (1880, 1882), Okres bítešský (1900), Okres dačický (1925) a Okres slavonický (1907) napsal a tiskem vydal Jan Tiray, narozený r. 1858 ve Velké Bíteši. Studoval v Brně a působil na školách okresu velkomeziříčského, v Brně a v Telči, kde byl ředitelem. Zemřel 25. července 1925 ve Zbraslavi. Napsal též: Vyučování zeměpisu (1889, 1890) a Trojdílný zpěvník pro žactvo škol středních (1907). — Dějiny městečka Kunštátu (1885), Kunštátský okres (1903) a Bystřický okres (1907) vydal Jan Tenora, farář ve Chvalkovicích u Bučovic a kanovník v Brně. Narodil se 7. února 1863 v Kunštátě. Přispíval do časopisu Matice moravské a kromě uvedených knih vydal: Války husitské (1894), Frant. kardinál Dietrichstem, jeho mládí, volba na biskupa a začátek biskupství (1906), Apologie kardinála Dietrichsteina z r. 1619 (1909) a Z pamětí města Bystřice n. P. — Redakci Vlastivědy moravské převzal po smrti R. Dvorského spolu s F. Šujanem P. Augustin Kratochvíl, který napsal vlastivědy okresů: ivančického, židlochovického, velkomeziříčského a pohořeleckého. Napsal též velkou monografii Ivančic, Dějiny Bučovic a řadu článků do Časopisu Matice Moravské a do Časopisu moravského zemského musea. Po V. Praskovi vedl a řídil Selský archiv. Narodil se 29. srpna 1865 v Bučovicích, na kněze byl vysvěcen r. 1892 a jako farář a konsistorní rada žije v Budišově na Třebíčsku. — Historickým sběratelem a spisovatelem byl Jan Gartner. Narodil se v Jemnici 18. prosince 1864. Studoval v Telči a v Brně. Jako učitel působil nepřetržitě v Bzenci. Psal vlastivědné články do krajských časopisů. — Paměti Předklášteří a tišnovského klášteřa Porta Coeli napsal (1925) Rudolf Klátil. Narodil se dne 14. července 1870 v Předklášteří, absolvoval stavitelský odbor na české technice v Brně a stal se tesařským mistrem ve svém rodišti. — Články z dějin západní Moravy psal Rudolf Pavlíček, narozený 15. září 1873 v Hořicích. Byl ředitelem matičních škol ve Znojmě, později národních škol v Hrotovicích. — Chrám sv. Petra a Pavla v Tasově popsal Frant. Florián, biskupský rada a velkomeziříčský děkan. Biskupským radou se stal r. 1873 a děkanem r. 1895. Kromě práce: Chrám sv. Petra a Pavla v Tasově (1890), napsal: Některé první obyčeje našich předků v Čechách a na Moravě (1890) a Před čtyřiceti lety (1889). — O vlastivědu západomoravskou se velmi zasloužil Josef František Svoboda, zakladatel Horáckého musea v Novém Městě na Mor. a Krajského musea ve Velkém Meziříčí. Založil a řídil časopis Ozvěny z Novoměstska, který nyní vychází jako Horácké listy,

Ve Velkém Meziříčí řídil první ročník časopisu Velkomeziříčsko. V r. 1924-25 řídil vlastivědný sborník: Od Horácka k Podyjí a po smrti Praskově se ujal vydávání (vlastním nákladem) Selského archivu, jehož vyšlo sedm ročníků. Po převratě byl pověřen technickým vedením monumentálního díla: Národopis lidu československého, v němž vypravil Moravské Horácko a České Kladsko. Byl konservátorem pro okresy Vel. Meziříčí a Nové Město, členem Musejní rady, jednatelem Národopisné společnosti československé, tajemníkem redakce Národopisu československého, skutečným členem Svatoboru a autorem četných článků o keramice, skle a lidových stavbách na západní Moravě. Napsal Vlastivědu Velkomeziříčska, Novoměstka a Žďárska. Narodil se 11. února 1874 v Mor. Budějovicích. Studoval soukromě a r. 1896 vstoupil do služeb berního úřadu v Hrotovicích. V letech 1897 až 1912 působil u téhož úřadu v Novém Městě na Moravě a od roku 1912 až do r. 1925 ve Velkém Meziříčí jako přednosta berního úřadu. Odtud odešel do Prahy na odpočinek. Podrobný soupis jeho prací uvádí F. Jech ve Vlastivědě Mor. Budějovicka.

O památkách po Židech na záp. Moravě, zvláště na Mor. Budějovicku, psal J o s e f F i š e r. Narodil se 13. ledna 1878 v Klenčí na Chodsku. studoval v Domažlicích a v Praze, v l. 1899—1901 byl volntérem v paleontologickém oddělení českého musea v Praze, poté asistentem geologického ústavu při čes. technice v Brně. R. 1902 nastoupil jako profesor na gymnasiu v Zábřeze, odkudž byl povolán do M. Budějovic. Zabýval se s počátku přírodopisem, zvláště geologií a teprve později se dostal k historii a vlastivědě.

Historickým spisovatelem byl P h. D r. J a n H e i d l e r. Narodil se v Polici 7. září 1883, vystudoval historii na universitě v Praze, působil na obchodní akademii v Praze a v Karlíně. Roku 1919 habilitoval na universitě a r. 1921 byl jmenován řádným profesorem všeobecných dějin na Komenského universitě v Bratislavě. Zemřel 28. května 1923 v Opatii na léčení. Chtěl vyličití Dějiny národního osvobození, ale dílo jeho zůstalo jen v torse. Výčet jeho článků a prací podává F. Jech ve Vlastivědě Mor. Budějovicka. — Soupis osob literárně, vědecky neb umělecky činných na Mor. Budějovicku pořídil F r. J e c h. Narodil se dne 22. února 1884 v Doňově v Čechách a po studiích středoškolských a vysokoškolských stal se profesorem v Mor. Budějovicích. Napsal Vlastivědu Mor. Budějovicka, řadu článků o Jaroměřicích, Mor. Budějovicích a o Březinovi a věnoval se hlavně historii kulturní a místopisu. — Text rukopisných kronik novoměstských kronikářů vydal r. 1912 F r. T r n k a, středoškolský profesor a rodák z Bobrové. — Dějinami a minulostí Znojma se obíral K a r e l P o l e s n ý, narozený r. 1880 v Zbraslavicích u Kutné Hory. Od r. 1919 je ředitelem českého gymnasia ve Znojmě. R. 1911 vydal

se Zd. Wirthem knihu Pelhřimov. Sám vydal knihu Pelhřimovské obrázky, Pacifismus v naší době, Jihočeský kraj, Založení Znojma, Berní rejstřík ze stol. 15. a 16., Dědické knihy, Památník Besedy Znojenské, Padesát let české školy ve Znojmě a řadu prací dalších, otištěných v časopisech a výročních zprávách českého gymnasia. — Dějiny kláštera a města Žďáru napsal B e d ř i c h D r o ž, minulost Novoměstska probádal děkan P a u s a, lidovou kulturou a výtvarným uměním českomoravského pomezí kolem Jihlavy se zabývá V l a d i m í r U r b á n e k, Historický místopis kraje znojemského a jihlavského napsal L a d i s l a v H o s á k, nábožensko-kulturní obraz Velkého Meziříčí podal v díle Reformace a protireformace ve Velkém Meziříčí J o s e f Z á v o d s k ý, Domovopis Kněžic u Jihlavy napsal J a n V e č e ř a, Velkoměstský listinář vydal s J. F. Svobodou J o s e f F i a l a, dějepisný náčrt Městys Brtnice vydal A l o i s K a r e l H o f m a n, red. Brtnického kraje v Brtnici, Průvodce chrámem sv. Mikuláše ve Znojmě vydal děkan I s i d o r V o n d r u š k a ve Znojmě, Dějiny farnosti rajhradské sepsal dr. K a r e l Ů h l v Rajhradě, Dějiny židovstva ve Velkém Meziříčí, Třebíči, Boskovicích, Řeвиšovících a Jevíčku zachytil ve svých Vzpomínkách moravského žida I. H. W e i s s, rodák velkomeziříčský, jenž žil od r. 1815 do r. 1905, Hejtmanství znojenské napsal J a n D o m í n e k, Hejtmanství mor. budějovické S t a n i s l a v M a r á k, Znojensko B o h u m i l P i p e k a po něm V i k t o r K a d l e c, práci Jiho-moravští hraničáři sestavil R u d o l f K r y č e r, příležitostné almanachy s obsahem kulturním, hospodářským a sociálním vydaly výstavní výbory ve Znojmě a v Novém Městě, Podhorácko a Horácko v literatuře a umění napsal J. S o u k a l, Okres Nové Město na Moravě sestavil J. K u h n, Vlastivědu okresu moravskokrumlovského napsal V i l é m H a ň á k a po něm s učiteli O. K r i e b e l, Okresy znojemský, vranovský a jaroslavický napsal F r a n t. V á c l a v P e ř i n k a, Okres tišňovský popsal V á c l a v O h a r e k, Okresy hrotovcký, třebíčský a náměšský napsal F r a n t. D v o r s k ý.

Paměti dominikánského kláštera sv. Kříže ve Znojmě napsal P. Ř. M. K a p l a n.

Průvodce: Českomoravská vysočina a přilehlé kraje napsal J. K l i m e n t; Průvodce Podyjí K. Z o b a l a R. M e l k u s; Průvodce po Velkém Meziříčí V. H i r s c h b e r k; o Starém Jevíčku vydali bibliofilní tisk E. T u s c h e a J a r o s l a v M a k k e r l e; o Jihlavě vydal kulturně historický nástin B o h u m i l B r a d á č; staršího Průvodce Podyjím napsal J a n D o m í n e k. Průvodce mor. Horáckem pod názvem Nové Město na Moravě napsal p r o f. J a r o s l a v N o v o t n ý.

Archeologii a praehistorií se zabýval MUDr. J i n d ř. W a n k l, zámecký a hutní lékař v Blansku, narozený 15. července 1821 v Praze. Prozkoumal sloupské a okolní jeskyně a vydal pečlivá studia o praehistorické zvířené i člověku. Psal česky a německy. V stáří usadil se v Olomouci, kde založil vlastenecké museum. Tam též zemřel 5. dubna 1897. Samostatně vyšly jeho knihy: Studie o moravských kraslicích, První stopy lidské na Moravě, O pramenech praehistorických, Kolové stavby u Olomouce a Ložiska mamutí u Předmostí. — Wanklovým zasloužilým nástupcem byl K a r e l J a r o s l a v M a š k a, narozený 28. srpna 1851 v Blansku. Studoval na technice v Brně a na technice a universitě ve Vídni. Jako profesor na reálce v Novém Jičíně našel v jeskyni Čertově díře a Šipce u Štramberka pozůstatky po diluviálních praobyvatelích i mnoho nástrojů z doby kamenné. V Šipce našel též pozůstatky člověka rasy neandrtálské. Roku 1882 objevil u Předmostí nedaleko Přerova rozsáhlé sídliště lovců mamutů se společným pohřebištěm asi 20 lidí, s nástroji kamennými i kostěnými, s ozdobami na mamutích kostech a téměř 2000 mamutích zubů. R. 1891 stal se ředitelem reálky v Telči, kde působil do roku 1915. Po tomto roce se usadil v Brně, kde odkázal své sbírky zemskému museu. Zemřel 8. února 1916. Napsal četné články a spisy. Jsou to: Pravěké nálezy ve Štramberku, Příspěvky k poznání pravěku moravského Slovenska, Nález bronzů u Mankovic ve Slezsku (1892), Výzkumy na tábořištích mamutích v Předmostí r. 1883, Postup výzkumných prací v Předmostí (1896), Čelist šipecká s 8 vyobrazeními (Telč, 1903), Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a stopám glaciálním na severovýchodní Moravě (Brno, 1905), Soška mamutí z Předmostí (1912) a O změnách zvířeny v době diluviální (1913). — V praehistorii bádal i J a n K n i e s. Narodil se r. 1860 v Tasově a byl řídícím učitelem v Rogendorfu a ve Sloupě, kde umístil své četné vykopávky v místním museu. Přispěl hlavně ke studiu předvěké zvířeny. Zjistil i tok Punkvy. Na odpočinku žil v Brně. Napsal především dvě vlastivědy: Blanenský okres (Brno, 1902), Boskovský okres (Brno, 1904), dále Předhistorické hradiště, Náporky u Oslavan (1893), Historické nálezy v Křenovicích (1894), Předhistorické nálezy z pozdní doby slovanské na Moravě (Praha, 1894), Zvířena stepní a její rozšíření v době diluviální na Moravě (1902), Nález diluviálního člověka u Mladče na Moravě (1905), Kniesovo museum Moravského Krasu ve Sloupě (1906), Punkva a její krasové přítoky (Praha, 1909) a Údolí Holštýnské na Moravě, jeho vznik a palaenotologický výzkum (1921). — Archeologem jihozápadní Moravy byl notář J a r o s l a v P a l l i a r d i. Narodil se 10. února 1861 v Telči, studoval na něm. piaristickém gymnasiu v Kroměříži a pak na německé a české universitě v Praze. Po

studiích pobyl čtrnáct let v kanceláři znojemského notáře a buditele Jana Vlka, dva a půl roku působil jako notář ve Vranově, odkudž odešel do Mor. Budějovic. Zemřel 12. března 1922 v Mor. Budějovicích. V rodném kraji se stal hlavou Politického pokrokového klubu jihozápadní Moravy a zakladatelem Volné myšlenky. Byl ostře vyhraněn národně a pokrokově. Archeologii se zabýval již na Znojemsku, ale cele se jí oddal až v Mor. Budějovicích. R. 1910 byl tu konán IV. sjezd Moravského archeologického klubu. Těžištěm jeho práce byla mladší doba kamenná. Jeho sbírky byly zakoupeny r. 1923 za 1,500.000 Kč Zemským museem v Brně. V letech 1893—1900 redigoval Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci, v němž uveřejnil řadu článků o svých výzkumech. (Bibliografii prací sestavil F. Jech v Soupisu osob ve Vlastivědě okresu mor. budějovického.) Své souborné knižní dílo rozdělil na tři části: I. Starý zámek u Jevišovic (neolitické hradisko), 2. Relativní chronologie doby kamenné na Moravě a 3. Neolitické kultury na Moravě a jejich vztah k neolitickým kulturám evropským. V mladších letech zabýval se též historickou archeologií. Jako stoupenec Volné myšlenky napsal brožury: Papežství jako překážka kulturního vývoje lidstva (Praha, 1909) a Bible, věda a církev (1910). — Žákem Palliardiho je *F r a n t i š e k V i l d o m e c*. Narodil se 6. února 1878 ve Svato-slavě u Tišnova, studoval na učitelském ústavě v Brně a působil jako učitel v Hostimi (1897—1900) a jako řídící učitel v Boskovštejně (1900—1922). Pro Palliardiho řídil vykopávky v okolí Boskovštejna, na Starém zámku v Jevišovicích, na kopci Mírovce u Grešlového Mýta, na kopci u Hostimi, u Střelic, u Hrotovic i v cihelnách u Znojma. Vykopávky jsou uloženy v Palliardiově oddělení v Zemském museu. Po jeho smrti pokračoval ve vykopávkách sám a kromě uvedených míst pátral po nálezištích u Pavlic, Rozkoše, Ctidružic a u mlýna Mírovce u Grešlova Mýta. Za života Palliardiova své nálezy a vykopávky jen třídil, po jeho smrti chopil se i péra a napsal řadu článků: O soškách z doby kamenné (1925), O zvláštních nádobách staršího neolitu (1927), Nález skrčených kostí (1927), Praehistorie okresu mor. budějovického a O moravské neolitické keramice malované. —

Propagátorkou mírového hnutí byla *J i n d ř i š k a W u r m o v á*. Narodila se r. 1863 v Rovenčíně na Moravě a provdala se za Fr. B. Wurma, člena známé vlastenecké rodiny moravské. Pracovala v různých spolcích vlasteneckých a humanitních a myšlenky mírové šířila tiskem doma i za hranicemi. S Pavlou Moudrou vydala Mírovou čítanku a v knihovně Za vzděláním vyšla její kniha: O hnutí mírovém. — Sociologií se zabýval *A r n o š t B l á h a*, universitní profesor v Brně. Narodil se r. 1879 v Krasoňově u Humpolce na Českomoravské vysočině. Jako profesor pů-

sobil v Novém Městě na Moravě a jako ředitel dočasně na ústavu učitelek v Litomyšli. Pro své pokrokové smýšlení byl rakouské byrokracii nepohodlný a byl záhy z Litomyšle odstraněn. Učil opět v Novém Městě na Mor., ale státní převrat postavil ho tam, kam patřil, do Brna za universitní katedru. Napsal několik cenných monografií ze svého oboru, jako na př.: Malé město (1914) a velmi rád se obíral olázkami etickými. Z úvah na tomto poli vznikla řada článků i nabádací kniha: Filosofie mravnosti (1922). Za svého působení v Brně založil akademickou pokrokovou stranu, jejímž orgánem byl Pokrokový obzor. Napsal knihy: Mravní výchova ze stanoviska sociologického, Sociologie sedláka a dělníka, Krise manželství a Sociologie inteligence.

Pedagogickým spisovatelem byl K. J a n J a v ů r e k, ředitel hlavní školy v Mor. Budějovicích a pětitřídní školy v Jaroměřicích n. Rokytnou. Narodil se 10. května 1830 v Loukách u Prahy, studoval v Něm. Brodě, v Jihlavě a techniku v Praze. R. 1848 opustil techniku a přešel na vzornou školu do Prahy, stal učitelem a působil na různých místech. R. 1854 složil zkoušky pro nižší reálky a učil předmětům tohoto studia ve Žďáře. Žáci jeho chodili na zkoušky do Poličky. Při hlavní škole ve Frýdku založil nižší reálku a odtud se přestěhoval r. 1867 do M. Budějovic, kde zřídil při hlavní škole »Forbildungsschule«, z níž chodili žáci ke zkouškám do Znojma. R. 1870 absolvoval ve Vídni na technice hospodářský kurs a byl jmenován ředitelem. Roku 1879 odešel z Mor. Budějovic na pětitřídní školu do Jaroměřic. Poněvadž se oddával nezřízenému pití, byl dne 23. prosince r. 1882 zbaven svého úřadu a dán do pense. Tu trávil až do r. 1888 v Jaroměřicích, zbytek v Praze. Napsal: Praktický návod k pravopisu (Brno, 1857), Zpěvník a modlitební knížka (Praha, 1874), Nábožensko-mravní vychování stud. mládeže (Praha, 1868), Národní škola jindy a nyní (Praha, 1888) a kromě toho napsal tři díla německá. První vyučování zeměpisu s českou terminologií, Panovníci Rakouska a Větosloví německého jazyka. (Srv.: V. Kryšpín: Obraz činnosti literární učitelstva československého od r. 1780 do roku 1884 —, Podlaha: Bibliografie.) — Pedagogikou se zabýval i K a r e l Š m í d e k, narozený r. 1834 v Bystřici n. Pernštýnem. Učil se v mládí soukeníkem a teprve v sedmnácti letech odešel na nižší reálku do Poličky a odtud na učitelský ústav v Brně. Působil jako učitel v Uhrách na Slovensku, jako profesor na učitelském ústavě v Brně a jako inspektor okresu brněnského. Z Brna odešel do Příbora, kde se stal ředitelem učitelského ústavu a odtud zpět do Brna, kde se stal ředitelem na téměř ústavě. Zemřel ve výslužbě v listopadu r. 1925. Psal stati pedagogické, vydal Pedagogiku, přeložil knihu Pestalozziho: Jak Gertruda své děti vyučuje, a ocenil Pedagogický význam Babičky B. Němcové. — Pedagogické

články trvalé ceny psával do Komenského školní inspektor Antonín Vorel. Narodil se r. 1843 ve Velkém Meziříčí a vynikl zvláště jako reformátor školního zpěvu. — Vynikajícím pedagogem byl Josef Ůlehla, narozený r. 1852, ředitel měšťanských škol v Jaroměřicích nad Rokytnou. Byl stoupencem filosofie anglické, hlavně Spencera a ruského novokřesťanství. Rozruch způsobil svými Listy pedagogickými (1899), kde kritisoval ostře vadu soudobého školství. Přál si školu podobnou životu. Vydal též Dějiny matematiky (1901) a životní své dílo: Zkoumání o výchově člověka. (První svazky vyšly r. 1923.) — Pokrokovým pedagogickým spisovatelem byl okresní inspektor mor. budějovický Jan Funtíček. Narodil se 16. července 1856 v Pustoměři u Vyškova, vystudoval v Brně nižší gymnasium a učitelský ústav a jako učitel působil v Křenovicích, Komíně, Slavkově a od r. 1875 jako odb. učitel v Mor. Budějovicích. V r. 1892 stal se ředitelem dívčí měšť. školy a r. 1897 okresním školním inspektorem. Na odpočinek odešel r. 1918. Psal do učitelských listů, a to články pedagogické i národohospodářské. Měl zvláštní zálibu i v estetice, historii a ve filosofii. Samostatně vydal: Listy vychovatelské (Brno, 1889, 1891), Vzpomínky na Jana Amose Komenského (Velké Meziříčí, 1892), Volné listy a úvahy (Brno, 1897), Zrnka (V. Meziříčí, 1893) a Moudrost otcovská (Brno, 1921). Pro Bartošovu Dialektologii sbíral národní hry, koledy, úsloví a doklady. — Do údobí pedagogické éry Ůlehlovy spadá činnost Jana Kozáka. Narodil se 27. března 1860³ ve Lhotě u Bystřice n. P. Učiteloval v Bystřici a Javorku u Jinramova, jako řídící působil v Ubušíně a na odpočinek se odebral do Čáslavě. Pilně studoval, byl vzorem osvětového pracovníka, spolupracoval v učitelské organizaci moravské organizačně i pedagogicky a vydal řadu prací částečně sám, částečně s učitelem Rožkem. Jsou to: Čtení prostředkem vyučovacím a vzdělávacím na základě psychologických studií (1885), Vyučování počtům, měřictví a předmětům technickým na základě čtení (1886), Vyučování nerostopisu (1889), O čtení, kterak vzdělává a Úkoly venkovského učitele (1907). Vrcholem jeho reformních snah byly jeho trojdílné učebnice: Početnice pro ménětrídní školy. — Ředitelem učitelského ústavu v Slezské Ostravě a v Litomyšli byl Frant. Autrata. Narodil se 10. srpna 1872 v Křižanově u Vel. Meziříčí. Ředitelem prvního ústavu stal se r. 1905, druhého r. 1922. Napsal a vydal: Přehled písemnictví českého na Moravě 1830—1870, Uvedení do mluvnice staročeské (Olomouc, 3. vyd., 1923, poslední 1937), Theoretické základy slovesnosti (Brno, 1904), Mluvnický rozbor vět (Praha), Pedagogické Přehledy (Olomouc, 1924), Výchova dětí v době předškolní (Mor. Ostrava), Výlety do dětského ráje (Praha), Mluvnice česká pro školy měšťanské (Praha, 1922), Slezské zákony školní

(Pol. Ostrava), Němčina maličkých (Mor. Ostrava), Kapesní slovník jazyka českého i německého s mluvníčkami (4. vyd., Praha, 1927). — Pedagogickým reformátorem se zřetelem ke školní praxi je **O t a k a r K r i e b e l**. Narodil se r. 1882 v Uničově. Byl profesorem na učitelském ústavě v Brně, školním inspektorem na Tišňovsku a Mor. Krumlovsku a nyní je školním inspektorem pro Velké Brno. Vydal: Náčrtník učitele přírodopisu (1922), Úvod do praxe na škole obecné, Lepenkářství pro začátečníky (1923), Jednotné osnování učiva ve škole měšťanské podle zásad činné školy (1926) a řadu prací časopiseckých. — V oboru občanské nauky a výchovy pracoval **J a n W a s s e r b a u e r**, odb. učitel v Tišňově. Narodil se r. 1883 v Brně, kde vystudoval. Uveřejňuje práce v časopisech a samostatně vydal: Myšlenkové základy a praxe občanské nauky a výchovy, Několik slov k rodičům a Rozvrhy učiva z obč. nauky a výchovy. — V oboru výchovy dívek vynikl ředitel škol Světlá ve Velkém Meziříčí **M e t o d ě j K u b í č e k**. Narodil se 15. července 1884 ve Věchnově na Moravě. Stal se spoluredaktorem časopisu Nová škola a vlastním nákladem vydal brožuru: Obnovené směry výchovné. Jako pedagogický referent přispíval do četných listů, jako do Pedagogických rozhledů, Věstníku ženského školství odborného, Nové školy a jinam. Uspořádal též celou řadu pedagogicko-didaktických přednášek. — Filologickým a pedagogickým spisovatelem je **J o s e f H e n d r i c h**. Narodil se v Mor. Budějovicích 21. února 1888. Studoval ve Žďáře na Moravě, v Přerově a filosofii v Praze. Stal se profesorem gymnasia v Praze a r. 1924 docentem pedagogiky na české universitě a členem zkušební komise pedagogické pro profesory. V r. 1925 byl vyznamenán jihoslovanským řádem sv. Sávy. Zabýval se pracemi filologickými, pedagogickými a věnoval se studiu J. A. Komenského. Vedle drobných prací z pedagogiky a z obecné pedagogiky vydal s prof. Šmokelem inf. knížku: Střední škola v republice československé (Praha, 1923), samostatně: Pedagogický systém a školská reforma Giovannioho Gentile a Filosofické proudy v současné pedagogice (Praha, 1926).

Národohospodářským spisovatelem a politikem byl **J U D r . A n t o n í n M e z n í k**, narozený 28. dubna 1831 v Křižanově. Vystudoval práva v Praze, r. 1857 byl prohlášen doktorem práv a roku 1868 stal se advokátem v Praze. Od r. 1862 byl poslancem na zemském sněmu v Brně za okres velkomeziříčský a od r. 1873 byl i poslancem na říšské radě ve Vídni. Pro znalosti odborné stal se r. 1881 dvorním radou správního dvorního soudu a r. 1885 byl povýšen do stavu rytířského. Zemřel 10. září 1907. Kromě četných článků napsal a vydal knihu: Poslední zasedání stavovského sněmu na Moravě r. 1848 (Praha, 1877). — Poslancem na sněmě slezském za okresy Bohumín a Frýdek byl **V ě n c e s l a v**

H r u b ý, který se narodil 21. listopadu 1848 v Horní Libochově u Křižanova. Byl radou zemského soudu v Opavě a poslancem na sněmě slezském. Založil r. 1894 Těšínské noviny a později Slezský kalendář. Byl buditelem těšínského lidu a zakladatelem osvěty lidové. Kromě četných drobných prací vydal v Praze: Praktickou příručku slovanských jazyků. — Národohospodářskou aritmetiku, statistiku, finanční vědu a obchodní právo pěstoval J a n K o l o u š e k, který se narodil 16. prosince 1859 v Horní Rožince u Bystřice n. P. Po studiích filosofických a právnických v Praze stal se profesorem na obchodní akademii v Chrudimi a r. 1893 na československé akademii v Praze. R. 1899 byl povolán do ministerstva financí ve Vídni a r. 1901 byl ustanoven za řádného profesora národního hospodářství na technice v Brně. Zemřel v Praze. Napsal: O půjčkách loterních a premiových (Praha, 1886), Národohospodářská aritmetika (tamtéž, 1888), O veřejných půjčkách rakousko-uherských, o jich zúrokování a amortisování (1890), O obchodním a živnostenském zákonodárství (1896), O obchodu cennými papíry a jich národohospodářském významu (1897), Matematická theorie důchodů jistých a půjček anuitních (1903), Systém národního hospodářství (1908) a Národní hospodářství (1918 a 1921). Kromě toho napsal mnoho článků a úvah. — Organisátorem prvních krajinských výstav byl J a r o s l a v T ů m a, narozený r. 1861 v Olešnici. Byl advokátním koncipientem v Hodoníně a v Tišnově. Kromě výstav organizoval i maticí práci a zvláště se staral o české střední školy. Redigoval: Naši Moravu (1897), Mor. revui (1899), Morava svým maticím (1897) a České Brno (1910). Tiskem vydal: Průvodce po umělecké výstavě v Olešnici (1891) a v Hodoníně (1892), Naše Ostravsko (1909) a Zřizujeme vyšší dívčí školy (1910). — Statistikem byl JUDr. D o b r o s l a v K r e j č í. Narodil se 10. ledna 1869 v Humpolci, po studiích působil jako koncipient v advokátní kanceláři dra Špatinky v Mor. Budějovicích, r. 1897 vstoupil do zemské statistické kanceláře české, kde se stal r. 1905 zástupcem přednosty a po převratě se stal předsedou Státního statistického úřadu. Již r. 1909 byl jmenován honorovaným docentem zemědělské statistiky při technice v Praze, po převratě se stal řádným profesorem statistiky na právnické fakultě university v Brně. Je členem Státní statistické rady a Sboru sociální péče o české vysokoškolské studentstvo. Literární činnost zahájil v čas. Právník. R. 1896 vydal v Přednáškách pro lid spisek O národní hrdosti. Hlavní své práce statistické uveřejňoval ve Zprávách zem. stat. úřadu král. českého, jež v letech 1905—1918 redigoval. V souborném díle Česká politika (Praha, 1907), vydal statě o zemské ústavě a veřejné správě zemí na říšské radě zastoupených. R. 1914 napsal České státní právo národnostní autonomie a O politickém soustředění

u nás. R. 1917 vydal *Demokratism a naše samospráva*. R. 1921 *Ideální a skutečné rozdělení půdy na Moravě*. Téhož roku: *Zákony o pozemkové reformě, Některá pochybná ustanovení zákona záborového a Útěk z venkova ve světle našeho sčítání lidu*. R. 1923 vydal: *Zemědělství a statistika*, r. 1924 *Dojmy politika, nář. hospodářství a národohospodářská politika a Sociální poměry studentstva českých vysokých škol brněnských*. Bibliografie všech jeho článků a prací je ve *Vědecké ročence právnické fakulty university v Brně z r. 1924*. (Srv.: *Ott. Nauč. Slov.* XXVIII, 821.) — Řádným profesorem brněnské techniky pro obor právních věd byl **J a n C a h a**. Narodil se r. 1872 v Rozsochách a zemřel 10. ledna 1937. Napsal knihy: *Úřad presidenta republiky, Finanční věda a finanční právo, K úpravě studia na vysokých školách technických, Úprava studia finančního práva* čsl. na právnických fakultách, *Jednotná kodifikace právních norem o finančním hospodářství státu, Reforma práva poplatkového a Soubor legislativy a judikatury, oddělení finanční*. V rukopisech zanechal své přednášky o soustavě československého práva finančního. Je zajímavé, že jak slovník *Ottův*, tak *Masarykův* o početné literární práci *Cahově* mlčí. — Řádným profesorem trestního práva i řádu, dějin právní filosofie a mezinárodního práva na universitě v Brně je **JUDr. J a r o s l a v K a l l á b**, narozený 24. června 1879 v Novém Městě na Mor. Napsal: *Základní nauky o způsobilosti býti stranou a příslušnosti v trestním řízení rakouském, O skutkové podstatě a konkurenci trestních činů, Politika vědou a uměním, Zločin a trest. O smlouvách mírových, O společnosti národů, Úvod ve studium věd právních, Trestní zákony československé, Právo a politika, Slovník veřejného práva československého a Právo hmotné, platné v zemi České a Moravskoslezské*. — Národohospodářským spisovatelem byl i **K a r e l U r b a n e c**. Narodil se v Mor. Budějovicích 30. ledna 1845, studoval na reálce ve Znojmě a na Geigerově učelišti ve Vídni. R. 1869 stal se knihvedoucím *Živnostenské banky* v Praze a roku 1882 jejím vedoucím ředitelem. Zemřel r. 1891. Napsal mnoho pojednání a knižně vydal: *Jednání VIII. všeobecného sjezdu záloženského, odbývaného dne 31. října a 1. prosince r. 1880 v Praze a Nový zákon o dani z příjmů, pokud se týče výděлку pro svépomocná společenstva*. — *Účetnictví pro obchodní školy a akademie* napsal **J o s e f H n i l i č k a**, narozený r. 1884 ve Vlnářích a ředitel obchodní školy ve Znojmě. Zemřel r. 1936.

J a n Š a b r š u l a, prof. obchodní akademie v Třebíči, vydal kromě beletristických knih: *Stavitelé mostu a Modré s nebe* — práce odborné, a to: *Učebnici něm. těsnopisu, Pohyb obyvatelstva na Brněnsku, Jan Máchal, Slovenský jih, Evropský sborníček, Hospodářsko-zemědělský přehled a knihu Podunají*. —

Hospodářským spisovatelem byl E m a n u e l P e t e r a, narozený 24. července 1846 v Hor. Dehtově u Miletína. Vystudoval vyšší hospodářský ústav v Libverdě, načež působil v letech 1866 až 1871 na velkostatech. R. 1871 se stal učitelem při hospodářské škole ve Velkém Meziříčí, v letech 1872—1876 působil při střední hospodářské škole dvojazyčné ve Znojmě a v letech 1876 až 1900 při zemské hospodářské a vinařské škole tamtéž. Odpočinek trávil až do r. 1906 ve Znojmě. R. 1921 udělil mu zemský výbor titul ředitele hospodářských škol. Napsal: *Choroby rostlin* (Praha, 1882), *Botanika pro hospodáře* (Chrudim, 1902), *Rostlinopis pro žáky rolnických a zimních hospodářských škol* (Praha, 1908), *Užitečná, šetření hodná zvířata*, *Rostliny olejnaté a Die wichtigsten Pflanzennährstoffe und die Anwendung des entsprechenden künstlichen Vüngers*. Hojně přispíval též do odborných časopisů. — Ovocnářským odborníkem byl V á c l a v Š í c h a, narozený 14. října 1855 ve Zlončicích u Kralup. Byl správcem velkostatku Porta coeli v Předklášteří u Tišnova. Napsal dílo: *Popis ovocných odrud hodících se pro pěstování v okresu tišnovském a Zužitkování ovoce a zelinářství* (1917). — Řadu hospodářských spisů vydal učitel A l o i s J. B e n ě, narozený 15. června 1862 v Nové Pace. Působil ve Sfrážku, v Dlouhém a řídícím učitelem byl ve Zvole. Napsal: *Zkušený rádce pro každého* (Praha, 1902—1907), *Právní poměry sousedů k sobě i obci* (Praha, 1898—1903), *Zužitkování odpadků v hospodářství* (Praha, 1900), *Chov králíků a jeho výnosnost*, *Praktický chov drůbeže všeho druhu* (1905), *Boj proti nepřátelům člověka, jeho domácnosti a statku* (1912) a *Vejce, jeho důležitost v přírodě a národohospodářský význam*. — Lesnickým spisovatelem byl A u g u s t i n V a l e n t i n. Narodil se 3. října r. 1865 v Polance u Nepomuk. Byl vedoucím úředníkem městských lesů rokycanských. R. 1908 zařídil si v Berouně soukromou technickou kancelář a při ní pořádal kursy pro lovčí a hajné. Od 1. I. 1911 do konce března 1912 učil na těchto kursech jako asistent spisovatel Jan Vrba. R. 1919 byl povolán v čelo první státní hájenské školy v Berouně, která byla odtud přeložena r. 1920 do Jemnice. Náleží mezi tvůrce našeho hájenského školství. Psal do časopisu *Žďár* a do *Rozmarova lesnického týdeníku*. R. 1919 vydal *Služební předpisy pro revírní lesní úředníky na soukromých velkostatech při soustavě lesních úřadů*. — Hospodářským spisovatelem byl také V o j t ě c h H e s, narozený 29. března 1873 ve Hředlích u Rakovníka. Od r. 1920 působil v Mor. Budějovicích jako exponent vyšší technické kontroly finančního ředitelství v Jihlavě. Konal po venkově přednášky a napsal četné články: *O významu dusíku chlévské mrvy jako nej-cennější živiny rostlinstva* (Brno, 1907), *Vázkové stanovení kyse-liny dusičné* (1908), *Moderní zemědělec* (Brno, 1908), *O živinách*

hospodářských plodin (Olomouc, 1918), O zemědělských poradcích (Olomouc, 1919), Majitelé půd a jejich nájemci (Prostějov, 1919), Význam chemie pro náš stát (Prostějov, 1920), O bonifikacích lihovarských (Brno, 1920), Význam hospodářských lihovarů v pohorských krajinách (1925) a O původních bakteriích a některých činitelích při pěstování rostlin (1927). — Vědeckým i technickým otázkám cukrovarství se cele věnoval A l e š L i n s b a u e r, narozený 29. února 1891 v Hodíškově. Působil v cukrovarech a r. 1921 byl povolán jako mimořádný profesor k vybudování a řízení ústavu pro chemickou technologii cukru a jiných uhlohydrátů na čsl. technice v Brně. R. 1922 se stal správcem stanice Výzkumného ústavu pro průmysl cukrovarský. R. 1927 byl jmenován řádným profesorem brněnské techniky. Napsal Technologii cukru, přeloženou do několika jazyků. Zemřel dne 1. srpna 1928. — Spolupracovníkem Linsbauerovým byl J o s e f V a š á t k o, narozený 16. ledna 1897 v městě Žďáře. Uveřejnil přes padesát prací o technologii cukru. — Ve Žďáře po léta žil a pracoval zakladatel čsl. lesnické literatury J a n D o l e ž a l. Má svůj koutek v Horáckém museu novoměstském.

P r o f. i n ž. A n t. V e č e r napsal celou řadu knih odborných, jako: Zámečnictví, Novotiny v hosp. strojnictví, Měřictví, Zavodňování a odvodňování, knihu o ovocnářství: Pomoc v nouzi — a práce jiné.

Přírodopiscem a botanikem je E m e r i c h G ü t t l e r, profesor gymnasia v Mor. Budějovicích. Narodil se 1. listopadu 1893 v Hradci Králové. Napsal: Botanický výlet do Podyjí a Příspěvek ke květěncí okolí mor. budějovického a záp. části okresu znojemského (Mor. Budějovice, 1927). Píše do četných časopisů. — Entomologem byl MUDr. A n t o n í n F l e i s c h e r, narozený r. 1850 v Rovenčíně a bratr přírodopisců Bohumila a Josefa Fleischera. Byl lékařem státních drah v Brně, členem nejvyšší zdravotní rady ve Vídni, předsedou hmyzoznaleckého klubu v Brně a členem vysokoškolského přírodovědeckého klubu. Napsal: Určovací tabulky Scatiridy a Tabulky k určování čeledi Liodiny na základě výzkumů z okolí Brna. — Květenu na Novoměstsku popsal P e t r H a v e l k a, narozený r. 1856 v Protivanově. Byl učitelem v Novém Městě na Mor. — Přírodovědeckým spisovatelem byl E m a n u e l K r š k a, který se narodil 12. prosince r. 1860 v Třebíči. Působil jako odb. učitel v Mor. Budějovicích. Zabýval se nerostopisem a geologií. Své práce uveřejňoval povětšinou v časopisech. Výčet podává Fr. Jech v Soupisu osob ve vlastivědě mor. budějovické. — Geologem a paleontologem byl Vladimír J o s e f P r o c h á z k a. Narodil se 25. září 1862 v Tišnově. Studoval na technice v Brně a v Praze, jakož i na universitě v Praze. Byl asistentem říšského geologického ústavu ve Vídni, později

přírodovědeckého ústavu v Praze a nato asistentem geologie a mineralogie na technice v Praze. V Tišňově prožil několik let věnovaných pilné vědecké práci. Odtud byl povolán do Brna na techniku. Zemřel 29. října 1913 v Tišňově. Psal česky i německy. Původní jeho práce jsou: Předběžné zprávy o stratigrafických a faunistických poměrech nejzazší části miocaenu západní Moravy (Praha, 1892), Miocén moravský (Praha, 1892), Ku stratigrafii onkoforových usazenin okolí ivančicko-oslavanského na Moravě (Praha, 1892), O zkamenělých kreusích z miocaenu moravského, dolnorakouského, štyrského a chorvatského (1893), Příspěvek k poznání zkamenělých korálů z miocaenních usazenin pánve vídeňské (1893), Geologický nástin Tišňovska (Brno, 1893), Miocén kralický u Náměště na Moravě (Praha, 1893), Miocén židlochovický a jeho zvířena (Praha, 1893), O území tak zv. mořských jílů miocaenních mezi Chocní a Litomyšlí (Praha, 1894), Miocén východočeský (Praha, 1895), Repertoirem literatury geologické a mineralogické král. Českého, markrabství Moravského a vévodství Slezského od r. 1528 až do r. 1896 (Praha, 1897), Přehled literatury mineralogické, geologické a paleontologické v Čechách, na Moravě a ve Slezsku za rok 1897 (Praha, 1899) a Sloup, Macocha, Punkva, průvodce po severním dílu Moravského Krasu (Praha, 1899). Kromě toho napsal řadu článků do časopisů a přeložil: A. Geikie: Geologii (1898), od téhož spisovatele Fysikální zeměpis (1898), K. Peterse: Mineralogii (1902), A. Geikie: Učebnici fysikálního zeměpisu (1903), Tonny Kellen: Kniha o včelách (Praha, 1904) a A. Humboldta: Obrazy z přírody (1906). Od roku 1891 byl redaktorem sbírky knih: Illustrované katechismy.

Znalcem mechu a lišejníků byl F i l i p K o v á ř. Narodil se roku 1863 ve Žďáře, byl obuvníkem, ale pěstoval se zalíbením botaniku. Stal se kustodem vlasteneckého musea v Olomouci, kde zemřel 13. září 1925. Vydal: Příspěvky ku květeně lišejníků moravských (1903), Vegetační poměry v krajině žďárské (1909) a práce jiné. — Hadcovou step u Mohelna probádal R u d o l f D v o ř á k. Narodil se 9. dubna 1874 v Třebíči a byl odb. učitelem. Napsal řadu článků. — Experimentální fysikou se zabýval Ph. Dr. B e d ř i c h M a c k ů. Narodil se r. 1879 v Tišňově a působil na universitě v Brně jako profesor experimentální fysiky. Napsal: Některá nová měření elektrodynamometrem (1906), Účinek střídavého proudu na polarisované elektrody (1906), Theorie dvou spřažených oscilujících kruhů se zvláštním zřetelem k měření útlumu (1908), K thermodynamice osmotického tlaku (1909), Theorie tří spřažených oscilujících kruhů (1910), Vliv předčasného vyhasnutí jiskry na měření útlumu (1911), Energetické poměry netlumených oscilací ve dvou spřažených kruzích (1914), O udržení konstatních obrátek strojů (1914), Časový průběh po-

tencionálu a proudové intensity ve dvou spřezaných oscilujících kruzích theorie Wienova systému (1916) a Výroba elektrických oscilací dynamoelektrickými stroji. S prof. V. Novákem napsal: Nová metoda k měření okamžitých hodnot střídavého proudu (1905) a Základy praktické fyziky (1927). — Fysikou se zabýval i Ph. Dr. J i n d ř i c h P r o c h á z k a, narozený 15. července 1888 v Mor. Budějovicích. Studoval v Třebíči a Chrudimi, techniku v Praze a filosofickou fakultu v Praze a ve Vídni. Působil jako profesor v Třebíči a v Brně. Psal hlavně do časopisů. Bibliografii článků podává F. Jech v Soupisu osob ve vlastivědě mor. budějovické. — Geologem je docent Dr. J a r o m í r K o u t e k. Narodil se 1. dubna 1902 v Třebíči, kde studoval na gymnasiu. Universitu studoval v Praze, Strasburku, Grenoblu a Paříži. Publikoval přes 30 vědeckých prací. — Geologii okolí Znojma se zabývá p r o f. Š n o f l á k, květenou Podyjí odb. uč. A m b r o ž, oba ze Znojma. — Květenu Novoměstska popsal odb. uč. P e t r H a v e l k a. — Horské rostliny na Třebíčsku popsal univ. docent dr. J i n d ř i c h S u z a. Dále napsal: Das xerotherme Florengebiet Südwestmährens.

Řadu článků o lékařství napsal dr. L e o p o l d B e e r, který se narodil r. 1802 ve Velkém Meziříčí. Jeho otec byl zde učitelem. V l. 1828—1841 byl Beer praktickým lékařem ve svém rodišti, odkudž se odstěhoval do Brna. Byl členem stálé lékařské komise pro Moravu. Své odborné práce uveřejnil v Med. Jahrbücher des k. ö. Staates. — V Náměšti bývalo sídlo lékařské župy jihlavsko-znojenské, jejímž předsedou byl zdejší panský a obvodní lékař dr. F r. D r e u s c h u c h. Narodil se r. 1853 v Třebíči, kde jeho otec, rodák náměšťský, byl přes 50 let praktickým lékařem a známým lidumilem. Fr. Dreuschuch otevřel si praxi s počátku v Třebíči, ale brzy odešel do Náměště. Stal se nejen průkopníkem novot na poli lékařské vědy, nýbrž i výrazným představitelem národního úsilí v kraji. Od r. 1903 byl členem c. k. zemské zdravotní rady. Jeho přičiněním byla zbudována epidemická nemocnice v Náměšti. Kromě sběratelské vášně, jež shromáždila v jeho knihovně řadu starých tisků, byl i literárně činný a sepsal mnoho odborných článků lékařských, zvláště o účinku Röntgenových paprsků. — Zdravovědné články psali MUDr. V í t ě z s l a v S m u t n ý, vrchní okresní lékař, který se narodil 24. května 1873 v Praze, kde vystudoval. Působil v Tišňově. Byl znám drobnou prací vzdělávací, zpracoval zdravotně části učebnice pro hospodyňské školy a psal do Ruchu a Nového lidu.

Katolickým náboženským spisovatelem je Th. Dr. a Ph. Dr. J o s e f K u p k a, brněnský biskup. Narodil se 7. května 1862 v Černé Hoře, gymnasium a bohosloví studoval v Brně a jako kaplan působil v Mor. Budějovicích. Odtud byl poslán na studia

do Říma, kde po dvou letech složil doktorát filosofie. Po návratu působil jako kaplan v Mohelně a pak jako profesor náboženství v Hustopeči. R. 1890 byl jmenován profesorem pastýřského bohosloví na theolog. ústavě v Brně, r. 1891 byl promován na doktora theologie v Olomouci. R. 1913 stal se sídelním kanovníkem v Brně, 7. září 1924 byl posvěcen na biskupa a od r. 1926 působí v Brně jako správce diecese brněnské. Stěžejní jeho spisy jsou: *O mši svaté* (Praha, 1899), *O církevním roce* (Praha, 1907), *Hlavní pravidla a vedení matrik* (Brno, 1900) a *Výklad obřadů při svěcení chrámu* (Brno, 1911). Velká je jeho řada příspěvků časopiseckých. — Několik učebnic katolického náboženství sepsal Msgr. Alois Hruďka, narozený v Třešti r. 1843. Byl arciknězem, farářem a děkanem v Telči. Zemřel 4. srpna 1912. Napsal knihy: *Františka Slavatová a její doba* a *Chrám matky boží a jiné církevní památky v Telči*. Kromě náboženských učebnic pro střední školy napsal *Topografii diecese brněnské*. — Profesorem církevního práva v brněnském alumnátě byl dr. Karel Eichler, katecheta v Brně. Narodil se r. 1845 ve Velkém Meziříčí. Jako farář působil ve Vev. Bitýšce. Kromě feuilletonů v *Hlasu* a v *Mor. Orlici* popsal *Poutní místa a milostné obrazy na Moravě a v rakouském Slezsku a Paměti panství Veverského*. Zajímal se i o hudbu. — Největším katolickým filosofem poslední doby byl Msgr. Th. Dr. Josef Pospíšil, který se narodil 6. května 1845 v hájence katastru Dolních Heřmanic u Velkého Meziříčí. Byl kanovníkem kapitoly brněnské, dopisujícím členem král. české spol. nauk, České akademie a Akademie sv. Tomáše v Římě. V letech 1874—1894 byl profesorem fundamentálky a dogmatiky na bohoslov. ústavě v Brně. Mimo článků v *Museu*, *Čas. kat. duchovních*, *Obzoru* a *Čas. Mat. mor.*, napsal stěžejní dílo: *Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského*. — Theologickým spisovatelem byl i dr. František Kolísek, narozený r. 1851 v Protivnově. R. 1879 stal se knězem a působil jako kaplan v Tišňově a potom jako kaplan, vikář a farář na dómě v Brně, kde zemřel 27. prosince 1906. Vydal: *Kázání postní*, *Sedm obrázků o umučení Páně* (1892), *Kristus zraněný — duše zraněná*, *Postní kázání* (1896), *Kázání konaná o pouti do Lurd* r. 1896. — Ve Žďáře se narodil 3. února 1854 Th. dr. Jan Hromádka. Studoval na gymnasiu v Jihlavě, v Brně a v Německém Brodě, na filosofické fakultě v Praze, načež vstoupil do alumnátu pražského a po roce do vídeňského. Jako kněz přeložil pro klausurní práci 25 veršů hebrejských z Pentatenchu a arabské řeči. Dosáhl doktorátu theologie ve Vídni a byl dosazen za profesora vyšší reálky v Hranicích na Moravě. Po roce přestoupil do vojenské duchovní správy a působil jako polní kurát. Od r. 1910 jako polní kurát v Sarajevě a v čas války na srbské a italské frontě. Po válce odešel do

výslužby, kterou trávil v Nedvědici. Tiskem vydal: *Zlatá slova k milému pobavení a vzácnému poučení v naší bláznivé době* (třetí vydání: Nedvědice 1926), *Veselé příhody z mého osmiletého pobytu v Bosně, zvláště mezi Turky* (Nedvědice, 1925) a *Ostrá kritika naší bláznivé doby* (tamtéž). — V Ivančicích se narodil roku 1855 *M a x W e i n b e r g e r*, vikář a konsistořní auditor v Brně. Napsal: *Obrazy kat. misii* (1895, Brno), *Vzpomínky z cest* (1899) a *Z výletu do Bosny*. Menší články otiskl v *Obzoru* a ve *Škole božského srdce Páně*. — Křesťanskou sociologii a Postní kázání sepsal *Th. dr. R o b e r t N e u s c h l*, narozený 20. ledna 1856 v Novém Jimramově. Byl od r. 1899 skutečným profesorem na diecesním bohosloveckém učelišti v Brně a od r. 1910 kanovníkem brněnské kapituly. Kromě uvedených děl napsal řadu příspěvků do *Čas. čes. duchovenstva* a do *Hlídky literární*. Byl též redaktorem sociální části časopisu *Kazatel*. Zemřel dne 5. srpna 1914 v Nedvědici. — Kritiku, apologetiku a homiletiku pěstoval *L e o p o l d K o l í s e k*, který se narodil r. 1859 v Protivanově a stal se r. 1885 knězem. Kaplanoval nejprve v Kuřimi a v Tišnově, potom byl farářem v Olší, Předklášteří, Blansku a Křižanovicích, kde zemřel 25. srpna 1922. Napsal a vydal: *Lurdy a pouť do Lurd* 1896 konaná, *Klášter tišňovský* (1897), *Zda věriti Lurdům* (1900), *Klášter, Brána nebes* (1901), *První česká pout do Lurd* r. 1903, *Druhá česká pout do Říma* r. 1907, *Pouť do Říma* r. 1908, *Třetí česká pout do Lurd* 1911.

V Protivanově se narodil r. 1868 *dr. A l o i s K o l í s e k*. Po převratu byl poslancem v revolučním Nár. shromáždění a nyní je profesorem na bohoslovecké fakultě university v Bratislavě. Samostatně vydal: *Čechové a Slováci, Andrej Hlinka, Náhrobek Pia IX. ve chrámě sv. Vavřince za hradbami v Římě* (Praha, 1895) a zpěvy z české pouli lurdské 1911, zpívané kvartetem bratří Kolísků (Brno, 1911). — Vynikajícím znalcem románských jazyků a českým spisovatelem byl učený opat novoříšský *dr. V á c l a v K r á t k ý*. Připomíná se zde v l. 1869-1876. — Profesorem bohosloví a náb. spisovatelem byl *Th. dr. A n t o n í n Š t u r s a*. Narodil se 21. ledna 1883 v Nové Vsi Tišňovské. Působil od r. 1911 v duchovní správě u sv. Tomáše v Brně. V l. 1912-1914 studoval v Římě na internacionální universitě theologii a filosofii a dosáhl tam doktorátu theologie magna cum laude r. 1914. R. 1926 byl jmenován pro své práce profesorem bohosloví. Posud vydal: *Postní kázání a kříž Kristův a duše lidská. Kázání postní, kázání kristologická*. Mimo to napsal přes 110 kázání filosoficko-theologických na celý církevní rok. — Jako profesor náboženství působil na gymnasiu v Mor. Budějovicích *Th. dr. J o s e f H e g e r*. Narodil se 7. května 1885 v Nyklovicích na Moravě, studoval v Brně, vysvěcen na kněze byl r. 1908 a nato kaplanoval v Husto-

peči a u sv. Maří Magdalenské v Brně. R. 1911 byl jmenován vídeňským arcibiskupem rektorem rak. uher. hospitace v Jerusalemě, kdež působil až do r. 1914. R. 1917 byl promován na doktora theologie ve Vídni. Psal povětšinou do kat. časopisů a pro studenty vydal: Hebrejskou archeologii (1916) a Úvod do kniž. Písma sv. Starého zákona (1914, latinsky, 1927, česky. Dále napsal popis Palestiny před světovou válkou a vydal duchovní promluvy Sedlákovy. — Náboženskými dějinami se zabývá učený P. Augustin Neumann, kněz a spisovatel. Narodil se 14. června v Olešnici. Po maturitě vstoupil do kláštera a r. 1916 se stal knězem, načež v letech 1922-1924 studoval historii na Institutu a na École des chartes. Po svém návratu do vlasti žije samotářsky v klášteře. Napsal: Náboženské dějiny Horácka (1922), Neznámá statua moravská z 15. století (1919), České sekty ve století XIV. a XV. (1920), Z dějin bohoslužeb v době husitské (1921), Katolické a naše národní obrození (1922), Francouzská Husstica (1922), Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské (1923), Studie a texty k náboženským dějinám českým (1926) a Starobrněnský klášter za Křižkovského (1926). Pozoruhodné jeho články jsou uloženy též v posledních ročnících Vlastivědného sborníčku od Horácka k Podýjí. — V Novém Městě na Mor. se narodil r. 1895 katolický farář F i l i p H e u s l e r, jehož apologetický spis: Vědy přírodní i bible i deset svazků Kázání na všechny neděle a svátky a 10 ročníků Homoletických listů, jež sám vyplnil promluvy, vzbudily mezi kněžstvem zaslouženou pozornost. — Znojemský farář u sv. Mikuláše, I s i d o r V o n d r u š k a, sepsal Životopisy svatých.

Početná je tvorba i evangelických kněží. V Jimramově se připomíná v let. 1784-1827 evangelický farář M i c h a l B l a ž e k, který jako svobodný zednář měl styky s vynikajícími a vlivnými osvícenci, čímž prospěl nemálo své církvi. Dlel na studiích v Utrechtu v Holandsku a vrátil se, sotvaže se dozvěděl o tolerančním patentu. Usadil se na Moravě, kde po 43 roky spravoval jimramovský sbor. Později stal se superintendentem reformovaných sborů moravských. Při tak zvané helvitské rebelii r. 1797 byl obviněn z účasti a vězněn v Jihlavě. Na štěstí nebyla mu vina dokázána a byl proto propuštěn na svobodu. Pobyt v žaláři vypsals veršem a otiskl jej Dobiášův Historický časopis I. 3. Nedostatek evangelických knih nahrazoval překlady a opisy starších autorů. Tak vydal r. 1783 Kancionál podle Elsnerova vydání berlínského a Kazatele domovního K. M. Konečného. — Farářem v Jimramově byl i J i ř í O p o č e n s k ý, nar. r. 1781. V Jimramově se připomíná v letech 1829-1842. Byl superintendentem evangelické církve na Moravě. Vydal Velký lipský kancionál a

Biblickou historií. Nedokončená zůstala jeho Modlitební kniha, Katechismus a Agenda.

V Jimramově se narodil 4. ledna 1848 evangelický pastor a spisovatel klasické knihy pro mládež: Broučci, J a n K a r a f i á t. Pocházel ze staré zednářské rodiny. Studoval u piaristů v Lito-myšli, po té v Německu na ev. ústavě v Gütersloze, ve Vestfalsku a konečně na universitě v Bonnu a ve Vídni. Jako student obíral se hodně poesíí a pilně studoval literaturu. Po skončených studiích čas vyučoval v Kolíně nad Rýnem, pak ve Skotsku v Edinburku, až r. 1870 přijal místo vikáře u Štrabšického faráře Šuberta v Roudnici. V letech 1872-1874 působil na ev. uč. semináři v Čáslavi, později v Hrubé Lhotě u Val. Meziříčí. Dostav se do sporu s úřady, hlavně s církevní radou, již odmítl čestný doktorát, usadil se v soukromí v Praze, oddán hlubokému náboženskému hloubání a redakci svých knih. První svazečky básní svobodomyslných vydal r. 1900 pod názvem Písničky svobodného, v Broučkově pozůstalosti. V Roudnici napsal spisek o Husovi. V Čáslavi napsal povídku Kamarádi a dokončil své veledílo: Broučky, kteří v něm klíčili řadu let. Broučci pro malé i velké děti vyšli r. 1876 jeho vl. nákladem. Upadli však v zapomenutí. Teprve paní Charlota Masaryková upozornila Herbena, red. Času na tuto knížku a Herben, který hledal realistickou povídku pro dětský koutek, dílo vřele doporučil. Jím byli Broučci objeveni a záhy se rozšířili. Nakladatelů i čtenářů měli mnoho. Karafiát řídil též 10 let Reformované listy a na sklonku svého života obíral se překladem bible Kralické a pořádáním pamětí spisovatele Broučků, jež vyšly v 5. sv. a jsou určeny dospělým. Karafiát zemřel r. 1929.

Spolupracovníkem časopisu Hus, který vycházel v Čáslavi, byl F e r d i n a n d C í s a ř, nar. r. 1850, nadšený zastánce pokrokové školy. Byl evangelickým farářem, později superintendentem evangelické církve v Kloboukách u Brna. Byl spolupracovníkem reformovaného faráře Fr. Kozáka, zakladatele a vydavatele čas.: Hus a jedním z nejplodnějších evangelických novinářů. Rozebíral významné zjevy církevní i národní, projevil evropskou sečtělou a vzdělání filosofické. V letech 1875-1877 byl farářem v Novém Městě na Mor. R. 1887 přeložil Smilesovy knihy: Povinnost, Život a práce a sám napsal postilu Chléb života, Kristus v plamenech a Po stu letech.

D r. F r. K o z á k, narozený r. 1857 v Lísku u Jimramova, byl zakladatelem časopisu Hus v Čáslavi. Z vlastních prostředků bu-
doval evangelický seminář, který po převratu odevzdala církev státu. Napsal historické verše: Písmáci (1891) a pro potřeby církve napsal Českobratrský katechismus, Přehled dějin církve křesťanské a Co je pravda. Dále napsal četné sbírky kázání i pře-

klady z angličtiny. Ve válce byly zkonfiskovány jeho sbírky básní: V záři kostnických plamenů, Roháč z Dubé a jiné. S nejlepším básníkem sionským, Janem Plíškem (1850-1916), vydal domovního kazatele a s Ferdinandem Císařem Slova víry.

F r. B e d n á ř narodil se r. 1884 ve Víru. Byl vynikajícím ev. theologem a docentem na Husově fakultě university v Praze. Po celý život se zabýval dějinami církve evangelické a otázkami sociálními. Památník reformované církve českomoravské (1881) nahradil Památníkem českobratrské církve evangelické (1924). Líčí v něm dějiny církve od Bílé hory a charaktery vůdčích osob. V sociálním poslání vidí hlavní úkol církve. Svědčí o tom dílo: Snahy o řešení sociální otázky v novodobém protestantismu (1923), Napsal též Reformační sborník a Dějiny evangelického sboru v Kloboukách u Brna. — Profesorem novoměstské reálky byl v letech 1910-1922 dr. F r a n t. L i n h a r t, docent Husovy fakulty. Je členem redakce Kostnických jisker, píše do Přerodu i jinam. Vydal vědecká díla: Česká reformace a Náboženství a kultura. — Evangelickým farářem a skvělým řečníkem je J o s. K ř e n e k, nar. se r. 1885 v Kundraticích. Za války pracoval v zahraničním odboji v Americe. Napsal sbírku kázání: Duchem Páně k svobodě. — V Hor. Rozsíče se narodil r. 1871 dr. F r a n t. Ž i l k a, profesor na Husově fakultě v Praze. Vydal spisy Husovy, přispíval do Masarykovy Naší doby, Husa, Orloje, Hlasů ze Siona, Kostnických jisker a jinam. Samostatně vydal: Jan Hus, Památce Husově, Frant. Palacký a Dějiny světových náboženství. Je čestným doktorem theologie pařížské university.

Spisovatelkou směru theosofického je A n n a P a m m r o v á, žijící osaměle ve Žďarci u Tišnova. Nepovažuje se za spisovatelku, nýbrž jen za průkopnici snah po obrodě jednotlivců i celku. Několik jejích literárních prací je neseno snahami vzdělavatelskými a nabádavými k dobru. Napsala: Cestou k zářnému cíli (Reformátor, sv. 44, 1925), Zápisky nečitelné (Nakl.: Za lepším životem, Brno, 1936) a Odezva z lůna stvoření, alegorie dnešní doby (1937).

Bystrým myslitelem se ukázal v díle Dobytelé (Melantrich, Praha, 1935) H a n u š S ý k o r a, krajan západomoravský a žurnalista v Praze. V knize stopuje sídla a pohyb Čechů na Dunaji a podává tak obytný nástin slovanský této končiny. Přeložil H. Drischeho: Základní problémy psychologie a Osv. Külpeho: Úvod do filosofie.

Z polštiny a francouzštiny překládal kněz J a n S o u k ú p, narozený 10. května 1862 v Třebíči. Byl farářem v Doubravici u Rájce, kde 26. května 1893 zemřel. Vydal sbírku básní: Velehradky a řadu přeložených básní, mezi nimiž vyniká epos Kazimíra Brodziňského: Věslav. — Z literatury srbochorvatské překládal

J a n H u d e c, narozený 6. října r. 1856 v Moleburku u Rájce. Na universitě v Praze studoval slovanskou filologii a dějepis. R. 1886 stal se úředníkem university a r. 1924 odešel do výslužby. V mladších letech psal básně a od r. 1882 redigoval beletristický časopis Zora. Vedle četných jiných překladů přeložil Horský věnec od Petroviče a román Drak bosenský od Tomiče. — Ze všech literatur slovanských překládal J o s e f K o n ě r z a, který se narodil 23. září 1858 v Dalečíně u Bystřice n. P. Byl řídícím učitelem ve Slavíkovcích u Nového Města a na odpočinek se odebral do Žďáru. Překládal ze všech slovanských jazyků a psal články a literární úvahy z oboru slavistiky. Na překladech podepisoval se Vojtěch Bardoun a na statích slavistických J. Slavkovič. Napsal též povídku pro mládež: Zahrada-náhrada (Velké Meziříčí, 1890). Z ruštiny přeložil Turgeněvy Básně prostomluvou (Praha, 1883), A. G. Kovalevské: Krutilov (V. Meziříčí, 1887), D. L. Mordovceva: Kmotr Ivan (Brno, 1893), A. Marlinského: Poručík Bělozor (Brno, 1893) a spisy jiné. Z polštiny přeložil: J. I. Kraszewského Stará báje (Praha), od téhož Lublana (Praha, 1884), Želiga (Ml. Boleslav, 1882) a Májová noc (Praha, 1886), od M. Balucké přeložil Jen výš a od M. Rodziwiczowny Modrá krev. Z bulharštiny přeložil Ivana Vazova od Balkánu (Praha, 1897), Pod jařmem (Praha, 1898), Nová země (Praha, 1901), Nemilí-nedrazí, Goremilov (Brno, 1897) a Strýcové (Praha, 1903). Dále překládal z polštiny Kraszewského a E. Orzeszkova, z ruštiny Němiroviče Dačenky a Gogola, ze srbštiny M. Šapčanina. Jeho překlady byly přijímány s uznáním kritikou i čtenáři. Mezi lid rozšířil svůj spisek: Pryč s kořalkou. — Z ruštiny překládal A. G. S t í n, vl. jménem P. August Vrzal, který se narodil r. 1864 v Popovicích na Přerovsku a působil jako kněz v Domášově u Ivančic. Dle Al. Skabičevského a jiných lit. kritiků a historiků upravil Historii ruské literatury XIX. století. Přeložil a vlastním nákladem vydal v Brně (1899-1902) sbírku Ze života pravoslavného duchovenstva v Rusku, obsahující překlady povídek Ig. Potapenky, Al. Izmajlova, S. Jeleonského a mnohých jiných. Přeložil též novelu Marie Krestovské: Syn a přispíval články o ruské literatuře do Hlídky a překlady z ruštiny do Hlasu. — Východní jazyky studoval Ph. dr. J o s e f M r k o s, který se narodil 2. ledna 1869 v Malhostovicích u Tišnova. Studoval na gymnasiu v Brně a na universitě v Praze. Přijal místo praefekta na akademii hraběte Straky v Praze a po převratě stal se jejím ředitelem. Přeložil Draperovy Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a věrou, dále přeložil Perské povídky, Laneovu Arabskou společnost a po pečlivém studiu koránu přeložil do češtiny z arabského originálu sbírku Tisíc a jedna noc. Výsledkem studia koránu bylo jeho dílo o Mohamedovi. Z perské literatury přeložil do češtiny Saadi-

ho Gulistan (Růžovou zahradu). Zemřel 7. března 1927. — Z ruštiny a italštiny překládal MUDr. J o s e f Š v e j d a, který se narodil 22. února 1874 v Sedlaticích na Dačicku. Přeložil z ruštiny Leonida Andrejeva; K nadsmrtným výšinám (Plzeň, 1921) a z italštiny spis d'Annunzia: Gioconda. Ostré kritice podrobil Vrchlického překlad Carducci-ho Od barbarských (Plzeň, 1920), Černohorského překlad d'Annunzia: Triumf smrti a Rowalskiho překlad téhož Gioconda. Pokusil se též o zdařilý překlad O. Březiny do italštiny. — Z francouzštiny překládala V o j t ě š k a V a n ě č k o v á. Narodila se 5. února 1876 v Lipnici ve Stýrsku, studovala v Olomouci a jako učitelka působila v Olbramkostele u Znojma a v Jemnici a jako ředitelka měšť. dívčí školy v Jemnici. Z francouzštiny přeložila: Ch. L. Philippe: V městečku (Praha, 1914), André Suarés: F. M. Dostojevskij (Praha, 1920), René Bazin: Sňatek slečiny Gimelové (Brtnice, 1924), G. Flaubert: Smarh (Praha, 1925), Prosper Merimé: Kronika vlády Karla IX. (Praha, 1927) a Marcel Proust: Hledání ztraceného času (Praha, 1927). Ze švédštiny přeložila: Selma Lagerlöfová: Vánoční růže (Praha, 1914) a z němčiny: J. Hänsler: Východ z Egypta (1926). Jako přítelkyně R. Svobodové vymohla r. 1912 jí, F. X. Šaldovi, F. X. Svobodovi a Gustavu Opočenskému 12 nedělní pobyt na zámku markraběte Pallaviciniho ve Starém Hobzí. Občas dojížděl sem z Vídně i J. S. Machar. Svobodová zde napsala část své Zahrady Irémské, F. X. Šalda, který pobyl v Jemnici na jaře a na podzim r. 1920 napsal zde knihu vzpomínek na R. Svobodovou: In memoriam R. Svobodové (1920) a Strom bolesti (1920), neboť Svobodové překazila návštěvu Jemnice smrt. — Z francouzštiny překládal A l b e r t O t t o T i c h ý, který se narodil v Martínkově 14. srpna 1890. Studoval v Třebíči a pak v Brně, byl okouzlen zjevem Jakuba Deníla a později Josefa Floriána. Svůj duševní přerod vylíčil v článku Per ardua ad astra. Brzy zanechal studia na pražské konservatoři a vstoupil do Floriánovy řehole, s níž pobyl na několika místech Moravy. V té době psal, překládal a vydával knihy. Po světové válce, kterou prožil jako voják, odebral se do Paříže a tam pokračoval v hudebních studiích. V Paříži našel místo jako varhaník a oženil se s dcerou spisovatele Leona Bloye, již poznal při překládání spisů jejího otce. Přeložil: Abbé Lacuria: Život Bethovenův (Velká u Strážnice, Studium, 1912), Knihy vidění a zjevení svaté Alžběty Šenavské (Osvětimany, 1913), Leon Bloy: Stařec s hory (Osvětimany, 1913, Dobré dílo), s J. Floriánem: L. Bloy: Život Melanie, pasačky lasalatské (Stará Říše, 1914, Dobré dílo), sám přeložil: Arnošt Helo: Slova boží (St. Říše, 1915, Dobré dílo), Proroctví malé Johanky z r. 1885 (St. Říše, 1915, Dobré dílo), P. Petr Estrate: Život sestry Marie z Ježíše Ukřižovaného (St. Říše, 1916, Dobré dílo), Frantz Funk Bre-

tano: Modrovous (St. Říše, 1916, Dobré dílo), Ludvík Maria bl. Grignon z Montfortu: O pravé pobožnosti k Panně Marii (Stará Říše, 1916, Dobré dílo), Alfred Poizat: Avila svatých (St. Říše, 1916, Dobré dílo), Leon Bloyn: Rytířka smrti (St. Říše, 1917, Dobré dílo), Jean sire de Joinville: Život sv. Ludvíka, krále francouzského, (St. Ř., 1917, D. d.), Leon Bloy: Poutník absolutna (St. Ř., 1918, D. d.), týž: Můj deník, jakožto pokračování Žebráka nevďěčného 1896-1900 (St. Ř., 1919, D. d.), týž: Neprodajný a deník autorův 1904-1907 (St. Ř., 1919, D. d.). Přeložil též Barbey d'Aurevilly: Stará milenka (Praha, 1924) a Achille Ratti: K výšinám (Praha, 1927). Napsal též studii: U kolébky obnoveného chorálu gregoriánského (1924-1925).

Příležitostné články psal K a r e l G a r t n e r, který se narodil 6. října 1863 v Dačicích, kde se po studiích stal učitelem. V letech 1901-1902 redigoval Dačické listy, jež přeměnil r. 1903 na Obrazu z Podyjí. V letech 1904-1906 byl hlavním spolupracovníkem Rolnického obzoru, který vycházel pro Jihlavu a Dačice. Přispíval do Ševčíkova lid. měsíčníku: Rodina, škola, národ, do Orla a Orlice (Telč, 1884-1894), Jihlavských listů (od r. 1902), Našich novin (Mor. Budějovice), Mor. jihu (Znojmo, od r. 1910), Horácka (Mor. Budějovice, Třebíč, od r. 1910), Draka, listu antisemitského (Brno, 1896—1898), Věstníku učitelského (od r. 1900), Školského obzoru (Německý Brod), Paedagogických rozhledů (od r. 1910), Loveckého obzoru (od r. 1900), Illustrovaných nových listů brněnských (od r. 1893), Rozkvětu, Svobody (od r. 1924), Jemnicka (od r. 1925), Jihlavského kraje (1926), Jihlavské župy (1926), České selky (1927) a jinam. V loveckém obzoru napsal článek o památných stromech (1900), v němž se zmiňuje i o záp. Moravě. — Práce povětšinou cestopisné zanechal po sobě MUDr. F e r d i n a n d E h l e r, který se narodil 22. dubna 1874 v Rajhradě a zemřel dne 11. září 1934 v Pelhřimově. Napsal: Vzpomínky z ruského zajetí, Obrázky z cest napříč Hercegovinou (1926), Obrázky z letošního putování po Balkáně, Jugoslavie, Bulharsko, Turecko, Řecko (1930) a Vzpomínky na návštěvu francouzských bojišť (1925). V předtuše blízké smrti napsal knihu veršů: Chirurgická epopeje (Pelhřimov, 1933). — Přispěvatelkou ženských listů byla G i s a P i c k o v á - S a u d k o v á, narozená 21. února 1883 v Kolíně. Jejím bratrem byl Robert Saudek, autor Vědecké grafologie. V letech 1911—1925 žila v Jaroměřicích jako choť zvěrolékaře. Překládala z češtiny do němčiny pro deník Union (1909) a kromě kratších prací přeložila román R. Svobodové: Milenky (Liebeskünstlerinnen). Česky psala do Ženské revue a do Ženských listů, jakož i do kolínské Stráže. V Jaroměřicích napsala mnoho referátů o kulturním životě kraje do Našich novin a Mor. jihu. Psala i politické články do třebíčského

Demokrata. V Národních novinách uveřejnila článek: Realistický názor na básníka, v němž polemizuje s J. Vodákem. R. 1924 přeložila z francouzštiny Jeromé a Jean Tharaudové: Království boží (Praha). Napsala též dvě dramata a přeložila Kellermanovy Světce. — O právním postavení učitelstva napsal několik příruček *I n o c e n c V a c u l í k*, okresní školní inspektor v Novém Městě na Mor. — O některých nových myšlenkových proudech v literatuře francouzské a španělské v časopisech referuje dosti spolehlivě *F. S. H o r á k*, vlastním jménem prof. Fiala, rodák z Nového Města na Mor. — Vzpomínkami na své působení na Horácku přispívá do kraj. listu *J o s e f H e r c o g*. — Počátkem své učitelské dráhy se v kraji připomíná *K a r a B e n J e h u d a*, vl. Karel Jehuda, profesor a novinář v Praze. Narodil se r. 1871. — Všestranně literárně činný byl *Fr. K r š k a*, který se narodil 11. listopadu 1859 v Třebíči. Jako učitel byl pracovníkem osvětovým a kulturním. Překládal ze srbochorvatštiny, psal do Sborníku, Komenského, Hlasů ze západní Moravy, Jihozápadní Moravy, Horácka a do Sokolského věstníku. — Všestranným literátem byl také *K a r e l K ř i v ý*. Narodil se r. 1860 v Třebíči a jako učitel působil na školách okresu třebíčského. Nejdéle v Loukovicích a ve Studenci. Znal všechny jazyky slovanské, obíral se filosofií a přírodními vědami, literaturou, historií, pedagogikou a psychologií. Psal hlavně do Vesny a do Literárních listů. Přeložil Njegušovo Epos, Horský věnec a Reymontovu Pouť. Psal o Rousseovi, Nietzschevi, Tolstém a o jiných. Přeložil četná díla pedagogická, jako Psychologické rozpravy o učiteli a Psychologii dětství od W. Jamesa a F. Tracyho, Život dítek od Pavly Lombrosové a Metody badání dítek od Anriho. Psal též historické obrazy ze záp. Moravy, hlavně z okolí Třebíče a Brna. Sestavil i příručku o plactvu, vydal knížku Hejtmanství třebíčské a napsal řadu povídek pro mládež. Zemřel v Brně r. 1932. — Osvědčeným spisovatelem divadelních příruček je *A n t. S k á l a*, osvětový referent v Třebíči. — Verše pro mládež a stati národohospodářské píše *J. B r á z d a* z Flandorfu u Jemnice. —

Redaktorem lesnických časopisů byl *E m i l M u s i l D a ň k o v s k ý*, narozený 7. listopadu 1857 v Daňkovicích u Jimramova. Po studiích v Příboře a v Praze stal se učitelem. Založil a redigoval měsíčník Loveckou besídku, sbírku to poučného a zábavného čtení pro přátele přírody (Nové Město nad Metují, 1894 až 1901), a Lovecký obzor (Praha, 1903). Redigoval též Mysliveckou besídku, přílohu časopisu Česká myslivost a spolupracoval redakčně s Loveckým obzorem. Vynikl jako spisovatel knih pro mládež (viz tam) a odborník v myslivosti. — Redaktorem několika západomoravských listů byl *J a n M á š a*, který se narodil 24. června r. 1867 v Tišňově. Studoval na gymnasiu v Brně a na

právnícké fakultě v Praze. Byl novinářem. Od r. 1890 řídil Šolcovy telečské časopisy: Orel a Orlice od r. 1891 do r. 1899 redigoval Jihlavské listy a Rolnický obzor. R. 1898 stal se úředníkem českého odboru zemědělské rady v Brně, kde redigoval časopisy: Zemědělskou politiku a Moravského Hospodáře. Později stal se redaktorem Věstníku Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Napsal vzpomínkovou knihu: Osm let na hranici českomoravské. — Redaktorem Hospodářského věstníku byl ředitel hospodářské školy v Tišňově E d v a r d K l a b a č k a. Narodil se 6. srpna 1878 v Hrádku na Vláře. — Zakladatelkou Ženské revue byla Z d e ň k a W i e d e r m a n n o v á. Narodila se 17. dubna 1868 v Nákle u Olomouce, studovala v Olomouci a jako učitelka působila v Mor. Budějovicích, v Mor. Ostravě a jako ředitelka škol Světlá ve Velkém Meziříčí. Zemřela 16. října 1915. Založila r. 1902 Jednotu moravských učitelek a r. 1903 Dívčí akademii, jejímž dílem bylo dívčí reformní gymnasium ve Velkém Meziříčí a dívčí reálné gymnasium v Brně (1904, 1905). R. 1905 založila v Brně Ženskou revui, list pro otázky ženské, etické, kulturní a sociální, který redigovala až do své smrti. Od r. 1909 usilovala o založení Organizace pokrokových žen na Moravě a vydávala politický ženský týdeník: Právo ženy. Založila též moravský svaz pro volební právo žen. R. 1904 přednášela v Berlíně na světovém ženském kongresu o středním školství dívčím v Čechách. Její názory jsou zachovány v Ženské revui, kde je i vzpomínka na ni. (Čís. 6--7.) — Machar věnoval jí báseň In memoriam (Tristium, Praha, 1926, 13). — Redaktorem celé řady západomoravských listů byl S t a n i s l a v M a r á k. Narodil se 13. listopadu 1873 v Příboře, kde vystudoval učitelský ústav. Působil v Trnávce, v Jemnici a Mor. Budějovicích, jako ředitel v Jevišovicích a jako inspektor národních škol a ředitel ve Znojmě. Zemřel 5. října 1937. R. 1902 začal vydávati za značných obětí v Mor. Budějovicích spolu s Jar. Palliardim a JUDr. Josefem Kvízem politický týdeník Naše noviny, který zanikl po vypuknutí války. R. 1900 založil s Palliardim a Fr. Šustou zábavně poučný časopis pro lid: Buditel, jehož vyšlo nákladem Nár. jednoty v Mor. Budějovicích osm ročníků. Zanikl r. 1909 po odchodu Marákové do Jevišovic. Od č. 9. roč. IV vycházela v Buditeli příloha pro děti, Malý buditel, redigovaná Vojtou Benešem. R. 1905 pokusil se o vydávání obrázkového lidového časopisu Týden, jehož však vyšla pouze 3 čísla. V Jevišovicích vydával po tři roky Hospodářské besedy, které přinášely i statě historické. R. 1917 pokoušel se vydávati Historické besedy, ale teprve r. 1923 podařilo se mu založiti časopis pro západomoravskou vlastivědu Od Horácka k Podyjí. První ročník se jmenoval Podyjí. Tento list, jediná revue, kromě Pernicovy Kulturní revue, na západní Moravě, soustředil kolem sebe téměř

všechny kulturní, osvětové a vlastivědné pracovníky a spisovatele kraje. V ročnících časopisu je sneseno množství látky, jež pro studium kraje má trvalou hodnotu. Samostatně kromě celé řady článků vydal: Tragedie moravského světa (Mor. Budějovice, 1914), Památník Sokola v Příboře (1893) a úzkou spolupráci měl na Památníku Sokola v Mor. Budějovicích (1889—1899). R. 1902 vydal Hejtmanství mor. budějovické a r. 1927 vydal brožurku: Žeň ducha v Podyjí. — Zvláštním zjevem mezi západomoravskými redaktory je J o s e f F l o r i á n, který se narodil 10. února r. 1873. Byl středoškolským profesorem, ale školu záhy z ideových důvodů opustil a žije v Staré Říši jako redaktor a vydavatel knih Dobrého díla a revue Archy, Malé revue a Studia. Mocný vliv měl na něho francouzský spisovatel Leon Bloy. Florián vynikl jako kritik a bystrý vyhledavač hodnot zvláště v překladové literatuře. — Redaktorkou ženské revue je A n n a H e g n e r o v á, roz. Metelková, choť novináře. Narodila se 19. července 1876 v Zastávce u Rosic. Redigovala časopis Zájmy žen a napsala dvě dramata: V příboji, hra ze současného života o 3 dějstvích (1918) a Xantipa, válečná komedie o 4 dějstvích (1923). — Redaktorem literárně umělecké revue Archy, časopisu pro lid Náš domov a časopisu pro mládež, Anděl strážný, je kněz a spisovatel E m a n u e l M a s á k. Narodil se 25. prosince 1883 v Lazimově u Letovic. Vystudoval v Brně bohosloví a jako kaplan působil v Benešově u Boskovic, v Brtnici a v Rouchovanech. Od r. 1911 jest katechetou měšťanských škol v Brně-Židenicích. Samostatně vydal studii: K branám věčnosti, náboženské touhy v životě a díle Jul. Slowackého a Zikm. Krasinského (Olomouc, 1918), román z venkovského života za války: Blouznivci (Brno, 1921), překlad Wiesemanova dramatu Ukrytá perla a povídky El. Orzeszkové: Z prachu cest. Zajímavý je jeho dvojdílný román Šimon Stylita, podávající životopis moravského estéta a kritika Karla Šmídka. — Redaktorem Dačických listů byl K a r e l G a r t n e r, který psal příležitostné články do záp. mor. listů (viz tam). Narodil se 6. října 1863. Dačické listy redigoval v letech 1901—1902 a přeměnil je r. 1903 na Obranu z Podyjí. V letech 1904—1906 byl redakčním spolupracovníkem Rolnického obzoru, který vycházel pro Jihlavu a Třešť. — Redaktorem Žďárského obzoru byl MUDr. B e d ř i c h D r o ŝ, který plnil svědomitě své vzdělávací poslání ve Žďáře i okolí. Napsal Dějiny kláštera a zámku Žďáru a Idylické zákoutí kostela v Zámku Žďáře. — Redaktorem sbírky Západní Morava je řídící učitel F r. B o u d a r. Dosud vyšly tři svazky. Je též redaktorem Hospodářského věstníku. — Vlastivědný shorník Od Horácka k Podyjí rediguje po St. Marákovi V i k t o r K a d l e c, význačný kulturně historický pracovník na Znojemsku. Píší články o výtvarném umění ve Znojmě a o mi-

nulosti. — Redaktorem kalendářů Národní jednoty ve Znojmě je L. V o ř í š e k, dopisovatel denních listů a nesmlouvavý obhájce národního života v poněmčeném jihomoravském pohraničí. — Redaktorem spojených listů západomoravských, mutací to znojemského týdeníku Moravského jihu, je L u d v í k B a r t o š, předválečný žurnalista jihomoravských českých menšin. — Redakci pokrokového listu Velkomeziříčsko vede J. R o s e n d o r f ve Velkém Meziříčí, redakci Horáckých listů J. J u n. Oba listy si soustavně všímají kulturního života kraje. — Vedoucím redaktorem Jihlavských listů je všestranný dopisovatel P a v e l K y p r. — Redaktorem Stráže v Třebíči je J. P a v l í k S y c h r a, katolický politický novinář. — Budovatelem a tvůrcem Dělnických listů ve Znojmě je Dr. M a r e š. — Redaktorem a vydavatelem časopisu Rozvoj Velkomeziříčska byl K. K o ř í n e k, ředitel měšťanské školy ve Velkém Meziříčí.

V popředí nakladatelů a vydavatelů západomoravských je meziříčský občan V l a d í m í r Č e c h, bratr básníka Svatopluka Čecha, nakladatel Květů. Vydával svého času i výchovný list Svědomí. — Jeho dcera Olga Čechová stala se chotí velkomeziříčského knihtiskaře a nakladatele A l. Š a š k a, který pro písemnictví, zejména beletrii a pedagogiku, vykonal velmi mnoho. Zde vycházely proslulé Literární listy za redakce Fr. Dlouhého, Moravská bibliotheka, Obrázková knihovna pro mládež, později i selský archiv, nyní Nová knižnice učitelská, Věcné nauky a jiné sbírky. — České knihy ve Znojmě vydával v l. 1844—1852 A r n o š t J o s i á š F o u r n i e r, který si vzal r. 1835 za ženu vdovu po znojemském knihkupci Emanuelu Haberlerovi. R. 1861 přijal za společníka svého synovce Leopolda ryt. Haberlera a r. 1884 dostal se závod do rukou Karla Bornemana, v majetku jehož dědiců je podnes. Zde vycházela Bibliotheka poučných a zábavných spisů pro mladý i dospělý věk, Bibliotheka vybraných románů jinojazyčných a Sběrka poučných i zábavných spisů pro řemeslníka a rolníka. Tyto sbírky řídil ml. spisovatel Josef Pečírka (viz tam). — Hudebním nakladatelem a bibliografem byl A u g u s t i n F r. U r b á n e k, narozený 23. listopadu 1842 v Mor. Budějovicích. Studoval ve Znojmě a v Brně, učil se v knihkupectví J. L. Kobera a r. 1872 založil si vlastní knihkupectví a nakladatelství pedagogické, k němuž připojil brzy první české hudební nakladatelství. První dílo, jež vydal, byla Smetanova Má vlast. Kromě dalších skladatelů vydal zvláště celé dílo Zdeňka Fibicha. R. 1875 založil časopis Dalibor, který stál při Smetanovi. Zemřel 4. prosince 1919. (Viz 2. díl: Hudba.) — Příznivcem umění a vydavatelem, jenž se pojí k jménům Josefa Floriána a Jakuba Demla, byl J o s e f Š e v č í k, farář v Babicích. Narodil se 25. února 1857 v Dobronicích u Hrotovic. Jako dobrovolník zúčastnil se oku-

pace Bosny. Pak vstoupil do alumnátu a r. 1883 byl vysvěcen na kněze. Jako kaplan působil ve Fryšavě, Bučovicích, Žebětíně, Lipolci a v Slavonicích. Farářem byl v Martínkově a v Babicích, kde začal vydávati vzorné české tisky. Zde začalo též vycházeti Studium a Dobré dílo. Přítelem Ševčíkovým byl Václav Kosmák a O. Březina. Na popud J. Floriána vydal Ševčík r. 1907 v Babicích překlad staroněmeckého anonyma: Přepěkné říkání o svatém poustevníku Menrátovi, který mnoho bídy a chudoby vytrpěl a na konec dvěma zblůžníky do smrti utlučen byl. Téhož roku přineslo Studium ve Staré Říši jeho překlad: Ze zjevení svaté Mechtildy Magdeburské: Tekoucí světlo Božství a r. 1909 přinesly Meditace II. další část téhož díla. Zemřel 20. října 1911. — Knih-tiskařem a spisovatelem knih pro mládež (viz tam) byl J o s e f K a l e n s k ý, vl. jm. Josef Urbánek. Narodil se 12. července 1860 v Mor. Budějovicích. Učil se sazečem v arcibiskupské tiskárně v Praze a doučil se v tiskárně Kubešově v Třebíči (1876). Dále byl zaměstnán v knihtiskárně Ottově, pak Wiesnerově, kde byl r. 1881 jmenován faktorem a pak ředitelem. R. 1902 byl povolán za technického ředitele Grafické unie v Praze, kterou pomáhal budovati ze spojených závodů Ottova, Vilímkova a Šimáčkova. Tu působil do r. 1912, kdy se stal společníkem firmy Th. Venta a spol. v Praze a po koupi tří tiskáren touto firmou ředitelem Sdružených závodů pro průmysl tiskařský v Plzni. Roku 1919 se vrátil do Prahy, kde byl šefem hudebního nakladatelství svého synovce Mojmíra Urbánka, neboť Fr. Urbánek byl jeho bratrem. Za svého života poznal osobně Palackého, Světlou, Riegra, Tomka, Friče, Ig. Hermana, Vrchlického, Čecha, Nerudu, Heyduka, Krásnohorskou, Preissovou, Kunčtickou, Kvapila, Hurbana Vajanského, Masaryka, malíře Brožíka, Schwaigra, Věšína, Alše a jiné. Přispíval do Ottova slovníku naučného pod značkou Ubk. — Patriarchou českého knihtisku a české knižní kultury v kraji byl E m i l Š o l c. Narodil se 1. srpna 1861 v Kutné Hoře. Pocházel z knihkupecké rodiny z rodu Havlíčkova. Po školním vzdělání vstoupil r. 1882 jako 21letý do německého jihlavského knihkupectví Bayrova, kde nikterak neskřýval své vlastenecké cítění, takže ho musel Bayer, který si jinak vážil českého zákaznictva, propustit. Roku 1884 koupil si Šolc v Telči německé knihkupectví a udělal z něho české. Na popud Leanderův založil r. 1885 čtrnáctideník Orel a r. 1886 čtrnáctideník Orlice. R. 1886 stal mezi muži kolem Leandra Čecha, kteří založili Národní jednotu pro jihozápadní Moravu. V Telči pobyl Šolc do r. 1911, kdy odešel do Prahy jako spolumajitel firmy Šimáček a Šolc. Jeho telečské časopisy byly na výši doby a národně nesmlouvavé. Kromě nich vydával Šolc pilně spisy Bartošovy, Herbenovy, Bílého, Kosmákovy, Srbného, Šujanovy, Dvořákovy, Beringerovy, Ja-

nouškovy a i takové, na něž se pražští nakladatelé neodvažovali. Za spisek proti spolku Rakouska s Německem — Mezinárodní postavení státu — byl Šolc obžalován z velezrady. Pro vydání Herbenova spisu: Do třetího a čtvrtého pokolení, byl opět obviněn z velezrady. Zemřel v srpnu r. 1931. — Vydavatelem Studia, Dobrého díla a Meditací byl A l b e r t O t t o T i c h ý. Vydával povětšinou překlady (viz tam) ve spolupráci s J. Floriánem, jehož řehole byl členem. — Stále se objevující jméno J o s e f a F l o r i á n a připomíná ho nejen jako vzorného překladatele a redaktora (viz tam), nýbrž i jako nakladatele. — Řadu pěkných publikací vydala i tiskárna J. F. K u b e š e v Třebíči, zejména cenné dílo insp. S t. M e l i c h a r a : Národní školství třebíčského okresu. — Několik slovníků pro školu, kancelář a dům vydalo v Třebíči nakladatelství J. L o r e n z e. — Katolické spisy vydává v Brtnici J o s e f B i r n b a u m, zejména lidové hry. Před časem vydával Hudební květy. — Menší práce povětšinou praktické vydaly tiskárny J o s. J a h o d y ve Znojmě a V. D v o ř á k a v Mor. Budějovicích. Tato na příklad: Sborník vlastivědných statí okresu mor. budějovického. —

L i t e r a t u r a : Dr. J. V. Novák — Dr. Arne Novák: Přehledné dějiny literatury české; Pavel Váša — Dr. Al. Gregor: Katechismus dějin české literatury; Ottův slovník naučný, Masarykův slovník naučný, B. Kočího Malý slovník naučný; Vlastivěda moravská: Znojemský okres, Třebíčský okres, Dačický okres, Slavonický okres, Telečský okres, Hrotovský okres, Velkomeziříčský okres, Náměšťský okres, Jihlavský okres, Vranovský okres; F. Jech: Soupis osob literárně, vědecky neb umělecky činných, které se v okrese mor. budějovickém narodily nebo v něm žily; Vlastivědný sborník: Od Horácka k Podýjí, všechny ročníky; Západomoravská kulturní revue; Fr. Boudar: Kojetice na Moravě, revue Kolo r. 1931—1937; St. Marák: Žeň ducha západní Moravy; Josef Kuhn: Okres Nové Město na Moravě; Almanach horácké krajinské výstavi v Novém Městě na Moravě; Podhorácko a Horácko v literatuře a umění, zastoupené na podhorácké výstavě v Tišnově r. 1927; Věstník Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, r. XXVIII., č. 9; záznamy soukromé; sdělení spisovatelů; Flajšhans: O mučednících českých knihy patery; Palacký: Dějiny; V. Tomek: Dějepis Prahy; Jungmann: Historie; J. V. Vlček: Děj. čes. lit.; Jireček: Rukověť dějin čes. literatury; Helfert: Hudební barok a Hudba na jaroměřickém zámku; Sborník Čechů vídeňských 1895; R. Dvořák: Dějiny Moravy; Urbánkův Věstník bibl. IV.; Listy filologické XXXI.; Hýsek: Literární Morava; V. Tille: České pohádky; Podlaha: « Bibliografie.

BIBLIOGRAFIE:

- KAMENITÁ ZEMĚ, kniha próz, II. vydání. Vyšlo v počtu 3.000 výtisků nákladem A. Dědourka v Třebechovicích pod Orebem. Dřevoryty: J. Dobrovolský.
- KAREL NĚMEC, křisitel středověkého dřevorytu. Otisk článku se sedmi dřevoryty. Vydala a vytiskla Grafia v Jihlavě.
- PROKOP DIVIŠ. K 170. výročí smrti faráře, jenž vyrval mrakům blesky. V počtu 7.000 výtisků vydalo Státní nakladatelství v Praze. Fotografie: dr. ing. Sach a jiní.
- ROK NA MORAVSKÉM HORÁCKU, zvykoslovná poesie pořadem církevního roku. Vyšlo v počtu 2.500 výtisků nákladem Občanské tiskárny v Brně, Starobrněnská. Perokresby: J. Kapinus.
- ZÁPADNÍ MORAVA V HUDBĚ, kulturně-historický nástin. Zvláštní otisk z monografie »Horácko« ve Velkém Meziříčí.
- PÍSEMNICTVÍ NA ZÁPADNÍ MORAVĚ, kulturně-historický nástin. Zvláštní otisk. Vytiskla tiskárna J. Strojila v Přerově.

B. Pernica:

Písemnictví na západní Moravě.

Kulturně-historický

nástin.

Vytiskla tiskárna Jar. Strojil v Přerově,

písmem typy Nordická antiqua.

K dvacátému výročí založení republiky vychází v lidovém vyd. v neztenčeném znění mohutné dílo J. O. Novotného :

VZKŘÍŠENÍ SAMOSTATNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ

Tato dvousvazková dokumentární kronika našeho domácího i zahraničního odboje obsahuje 1656 stran a 331 fotografií, která stála v prvním vydání Kč 450.—, vychází nyní v sešitech à Kč 2'50, jichž bude 104, takže celé dílo možno získati po nepatrných částkách za cenu téměř poloviční. Kdo by si přál zakoupiti dílo ve svazcích může je získati za subskripční cenu t. j. Kč 264.— (váz. Kč 304).

NÁRODNÍ NOVINY z 1. VI. t. r. píší : „Dílu J. O. Novotného připadá právem ještě mnohem větší úkol aktuální, než je přispěti k oslavě dvacátého výročí založení republiky. Je schopno a proto musí promluvit do dusna napjatého čekání a provokovaných nervů dneška. Musí připomenouti, co jsme byli sto dokázati, co jsme již svedli, v co tedy smíme doufati a k čemu nás to všechny zavazuje.“

Manifestací pro nás je dílo, vyznamenané Nobelovou cenou 1937
Rogera Martina du Gard :

RODINA THIBAUTŮ,

hlavně její závěrečná část LÉTO 1914 (ve 3 svazcích).

Dr. Götz napsal v Nár. Osvobození, 10. VI. t. r. : „Málokdy byla vydána v pravou chvíli tak aktuální kniha, jako LÉTO 1914.“ — Kniže jsou předaslána slova Jaurrèsova : „Usilování o mír jest nejtvrdějším z bojů.“ Vyšlo v Topičových Bílých Knihách. Cena sv. I. 34, II. 37 Kč. Sv. III. vychází v sešitech à Kč 3'20. U všech knihkupců.

Topičova edice, Praha XII., Polská 52

V ř a d ě

Ilustrované brožurky o vynikajících lidech

dosud vyšly tyto obrázkové spisky :

Sturm A., dr. : Alois Jirásek seš. —'60	Doležil H. : Bedřich Smetana seš. —'70
Sturm A., dr. : Mirosl. Tyrš seš. —'70	Sula P. : Jan Neruda seš. —'70
Walter V. : Gustav Habrman seš. —'60	Kudela J., dr. : Josef Švec seš. —'70
Sturm A., dr. : T. G. Masaryk seš. —'60	Ošmera J. : Jos. Kajetán Tyl seš. —'80
Pražák A., dr. : Jar. Vrchlický seš. —'70	Sturm A., dr. : Dr. Edv. Beneš s. —'90
Sturm A., dr. : Alois Rašín seš. —'60	Osvald V., dr. : Dr. Edv. Beneš s. —'90
Sturm A., dr. : Svatopl. Čech seš. —'70	Pernica B. : Prokop Diviš seš. —'90
Zvěřina L.N. dr. : M.R. Štefánik s. —'70	Ošmera J. : K. Hynek Mácha seš. —'70
Sturm A. dr. : Mikuláš Aleš seš. —'70	Rychlovský M. :
Sturm A. dr. : Antonín Švehla s. —'70	Karel Havlíček Borovský seš. —'70
Šourek O. ing. : Ant. Dvořák seš. —'70	Ošmera J. : Otakar Březina seš. —'90

Vydává :

Státní nakladatelství

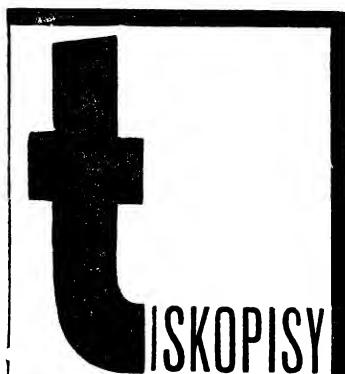
ŽIVOTNÍ DÍLO FR. SOKOLA - TŮMY

**DO KAŽDÉ
KNIHOVNY**

Na kresách	X. vydání 5 sv.	99.—, váz. 138.—
Celibát	XIII. vydání 3 sv.	69.—, váz. 108.—
Lapači	VI. vydání 3 sv.	69.—, váz. 108.—
V záři milionů	VII. vydání 5 sv.	93.—, váz. 132.—
Na šachtě	VII. vydání 3 sv.	69.—, váz. 95.—
Pan závodní	V. vydání 3 sv.	79.—, váz. 118.—
Valašská světice	VI. vyd. 3 sv.	79.—, váz. 118.—
Soucit	IV. vydání 2 sv.	45.—, váz. 71.—
Vystěhovalci	III. vydání 3 sv.	79.—, váz. 118.—
Obětovaná	III. vydání	26.—, váz. 39.—
Hyeny	IV. vydání	39.—, váz. 52.—
Literní učitelka	II. vydání	29.—, váz. 42.—
Mrtvé tajemství	II. vydání	30.—, váz. 43.—
Z cest po Americe	II. vydání	35.—, váz. 48.—
Povídky z pekla	II. vydání	35.—, váz. 48.—

Celkem vyšlo již 15 čelných autorových děl, jež obsáhly 36 svazků. — Komplet je za 875 Kč, váz. v 31 sv. za 1278 Kč. U všech knihkupců!

NAKLADATELSTVÍ JULIUS ALBERT, PRAHA XI

VŠEHO DRUHU MODERNĚ

VYPRÁVENÉ V DOBĚ CO NEJ-

KRATŠÍ ZA NEJLEVNĚJŠÍCH

CEN VKUSNĚ VÁM ZHOTOVÍ

OBČANSKÁ TISKÁRNA

TISKAŘSKÁ A VYDAVATELSKÁ SPOL. S O. R.

V BRNĚ, STAROBRNĚNSKÁ Č. 19—21

VOLEJTE ČÍSLO: 16-923, 16-929

ODDĚL. PRO SAZBU HUDEB. NOT

STEREOTYPY - KNIHAŘSTVÍ